

XXX. évfolyam, 4. szám

2023. szeptember 15.

PRIETENIA

PRZYJAŹŃ

ПРИЯТЕЛСТВО

URTÁSÍJÉ

PRIJATELSTVA

PRJATELSTVO

ДРУЖБА

PRIJATELSTVO

FREUNDSCHAFT

ΦΙΛΙΑ

ПРИЯТЕЛСТВО

ԲԱՐԵՎՈՒՄԻՅՈՒՆԻՄ

AMALIPE

ПРИЯТЕЛСТВО

BARÁTSÁG

KULTURÁLIS ÉS KÖZÉLETI FOLYÓIRAT

BARÁTSÁG

Magyarország népei
kölcsonös megismerkedését szolgáló
folyóirat

Megjelenik hatszor egy évben.

Alapította 1994-ben:
Ember Mária és Mayer Éva

Kiadó:
Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége

A kiadásért felel:
Hollerné Racskó Erzsébet elnök

Felelős szerkesztő:
Mayer Éva

Olvasószerkesztő:
Hegedűs Sándor

Művészeti szerkesztő:
Szélpál Éva

Szerkesztő munkatárs:
Balányi Klára

A szerkesztőség postacíme:

Barátság szerkesztősége

1519 Budapest, Pf. 452.

Telefon: 203-2858

E-mail címeink:

baratsagujsag@gmail.com

eva.mayer@nemzetisegek.hu

ISSN 1218-0149 (nyomtatott)

Terjeszti az ONÖSZ

és a Lapker Zrt.

Nyomdai előállítás:

Croatia Kulturális, Információs és Kiadói
Nonprofit Kft.

Felelős vezető:

Skrlinné Sákán Tímea ügyvezető igazgató

www.croatika.hu

ISSN 2061-0718 (Online)

Online szerkesztő:

Domainsector Kft.

<http://nemzetisegek.hu>

E lapszámunk megjelenését

a Miniszterelnökség

Egyházi és Nemzetiségi Kapcsolatokért

Felelős Államtitkársága,

a Közhasznú Hermann-Niermann Alapítvány,

az Országos Horvát Önkormányzat

és a Bethlen Gábor Alapkezelő

támogatta.

Az Országos nemzetiségi fotópályázat díjazott képeiből

Acél Réka: Öröm

Deak Iva: Sveti Nikola (Szent Miklós)

Cikkünk a 11164. oldalon olvasható!

Címlapunkon: Nagy Nóra: A sváb szüret csodája

Tengernyi nosztalgikus történet...

Cikkünk a 11208. oldalon olvasható!

Ujjlenyomatra emlékeztet a Baljenac

A szerelem szigetének is nevezik

Smaragd zöld szépség a szlovén-olasz határon

Szlovákok Napja Nézsán

Garajszki Margit, a Vertigo Színház előadásán

Kiss Andrea felvételei

Cikkünk az 11171. oldalon olvasható!

Ára: 300 Ft

Pécsett tartotta kongresszusát

**Európa legnagyobb kisebbségvédelmi
ernyőszerkezete, a FUEN**

2023. szeptember 7-10. között Pécs városa adott otthont az Európai Nemzetiségek Föderatív Uniója, a FUEN 67. Kongresszusának. Az 1949-ben alapított FUEN az őshonos nemzeti kisebbségek, nemzetiségek, nyelvi közösségek legnagyobb ernyőszerkezete, több mint száz tagszerkezete van 36 országból. A mintegy kétszáz küldött és meghívott a német közösség mellett a régióban élő többi nemzetiség intézményrendszerével és kultúrájával is megismerkedik a számukra kulturális autonómiát biztosító magyarországi nemzetiségi törvény elfogadásának 30. évfordulóján.

A kongresszus idei házigazdája a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata. „Nagy öröm számunkra, hogy 2008 óta másodszer vendégül láthattuk a kongresszust Pécsett, és egyben kötelezettség is, amit nagyon komolyan veszünk – mondja *Englenderné Hock Ibolya*, a házigazda szervezet elnöke. Pécs (Fünkirchen – Pécu) méltán tekinthető a kongresszus ideális helyszínének, hiszen a magyarokon kívül tizenegy nemzetiség él itt: örmények, bolgárok, németek, görögök, horvátok, lengyelek, romák, románok, ruszinok, szerbek és ukránok.

„Magyarországnak kiemelkedő helye van a FUEN történelmében: 1991-ben itt tartotta első közép-kelet-európai kongresszusát az akkor még csak nyugat-európai tagszerkezeteiket összefogó ernyőszerkezet, és ennek a nyitásnak köszönhetően kétszereződött meg rövid időn belül tagszerkezeteinek száma. A rendezvény jó alkalom arra, hogy a magyarországi németek bemutassák az 1991-es kongresszus óta megtett útjukat, és betekintést nyújtsanak közösségi életükbe és intézményrendszerük működésébe” – mondta *Vincze Loránt*, a FUEN elnöke.

A rendezvény nyitónapján (szeptember 7-én, csütörtökön) az EU-val szomszédos államokban élő kisebbségek védelme, valamint a kisebbségek demokratikus társadalmakban betöltött szerepe volt a fő témák. További kiemelt esemény: a 2019-ben alapított FUEN-díj átadása, amelyet immár negyedik alkalommal ítélnek oda olyan személynek, aki kiemelkedő módon járult hozzá az európai őshonos nemzeti kisebbségek és nyelvi csoportok ügyéhez. Gratulálunk a kitüntetettnek: *Renate Schnack*, Schleswig-Holstein tartomány kisebbségekért felelős kormány megbízottja volt 10 éven át a dánok által is lakott német tartományban.

A FUEN Kongresszus kerek évfordulóra esik: *Magyarország idén ünnepli a Nemzetiségi törvény 30. évfordulóját. Az 1993-as, az Országgyűlés által egyhangúlag támogatott és elfogadott kisebbségi törvény megalapozta a magyarországi nemzetiségek jövőjét és a ma is érvényes és folyamatosan fejlődő kulturális autonómiát. A kongresszus második napján a 13 magyarországi országos nemzetiségi önkormányzat elnökei egy panelbeszélgetésen mutatják be az itt élő nemzetiségek helyzetét és lehetőségeit, így a külföldi vendégek is betekintést nyerhetnek a magyarországi kisebbségvédelem működésébe. A FUEN munkacsoportjainak ülései révén ugyanakkor lehetőségük nyílt arra, hogy a különböző oktatási intézményekben, valamint a nemzetiségek irodáiban tett látogatásokon saját szemükkel is meggyőződjenek a helyzetről. Szeptember 9-én, szombaton került sor a FUEN küldöttgyűlésére, ahol a küldöttek visszatekintettek az elmúlt évre, megvitatták a jövőbeli projekteket és szavaztak a határozatokról. A rendezvény ünnepi kulturális programmal zárult.*

BARÁTSÁG

XXX. évfolyam, 4. szám

2023. szeptember 15.

TARTALOM

KÖZÖS EURÓPÁNK

Díjazott rajzok, fotók a nemzetiségi tanulmányi versenyeken	11164
Országos tanulmányi versenyek	11170
Szlovákok Napja Nézsán	
– Ünnepelet a szlovák közösség	11171
Átadták a Mária-s-házat Gyulán	11176
MNÁMK Baja: Külföldi Német Iskola nemzetiségi tagintézményekkel	11177
Mert együtt minden könnyebb. . .	
– Tanévkedzés Méhkeréken	11182
Fél évszázada a pályán: Kucsera Andrásné	11184
40 éves a kéttanyelvű oktatás Bolyban	11186
MEKkerülhetetlen! Nemzetiségi adatbányánk, a Magyar Elektronikus Könyvtár	11188
Kincsek az értéktárakból	11192
Varga Ilona: Joka XVIII.	11198

KIÁLLÍTÁS

Istennel talállok, testvérem! – új időszak kiállítás a Néprajzi Múzeumban	11206
---	-------

KÖNYV

Mihovics József: Tengernyi nosztalgikus történet – Esszék, útirajzok és publicisztikai írások (részletek)	11208
---	-------

HÁZAINK TÁJA

Tök jó a tök	11216
--------------	-------

INHALT, CONTENTS	11218
------------------	-------

Előfizethető az Országos Nemzetiségi

Önkormányzatok Szövetsége

Barátság folyóirat számlaszámán:

11743057-26413457

Előfizetési díj: 1 évre 3000 Ft

Kapcsolat: Somogyi Zsuzsanna, ONÖSZ

e-mail cím: zsuzsanna.somogyi@slovaci.hu

telefon: +36 30 211 3980

Díjátadó ünnepség és kiállítás

Országos nemzetiségi rajzverseny és Nemzetiségi népmismeret verseny – Országos nemzetiségi fotópályázat

A 2022/23. tanévi Országos nemzetiségi rajzverseny és az Országos nemzetiségi fotópályázat díjátadójára a tanév végén, június 5-én került sor az Alapvető Jogok Biztosának Hivatalában. A helyezést elért és különdíjas alkotók – óvodásoktól középiskolásokig – együtt ünnepeltek a pedagógusokkal és az Oktatási Hivatal Nemzetiségi Pedagógiai Oktatási Központja munkatársaival. A díjazott rajzokból és fotókból kiállítás nyílt a helyszínen.

A rajzversenyt idén már ötödik, a fotópályázatot pedig harmadik éve rendezi meg az Oktatási Hivatal Nemzetiségi Pedagógiai Oktatási Központja a magyarországi nemzetiségi nevelésben és oktatásban részt vevő óvodások és 1-12. évfolyamos tanulók számára. A rajzverseny célja a hazai nemzetiségek szellemi kultúrájának, népszokásainak, helyi hagyományainak a képzőművészet eszközeivel történő bemutatása, a nemzetiségi óvodások, kisiskolások kreativitásának fejlesztése. A fotópályázat célja a Magyarországon élő nemzetiségek történetéhez, életmódjához, népszokásaihoz, tárgyi és szellemi kultúrájához kapcsolódó életképek bemutatása a fotóművészet eszközeivel.

A rajzversenyre négy kategóriában küldhettek be alkotásokat a nemzetiségi népmismeret témaköréhez kapcsolódva. Az I. kategóriában a nemzetiségi óvodások indulhattak és a rajzokat „Játékvilág” – hagyományos nemzetiségi játékok, tevékenységek az óvodában témakörben várták tőlük. A II. kategóriában a nemzetiségi általános iskolák alsó tagozatos tanulóitól „Nagymamám szakácskönyvéből” – nemzetiségem tradicionális ételei témakörben kérték az alkotásokat. A III. kategóriában a nemzetiségi általános iskolák felső tagozatos tanulóitól „Vigadjunk!” – nemzetiségünk zenei kultúrája, hangszereink bemutatása témakörben, a IV. kategóriában a középiskolás nemzetiségi tanulóktól „Fenntartható tradíciók” – tradicionális nemzetiségi értékeink modern köntösben témakörben érkeztek pályaművek.

A fotópályázaton az I. kategóriában a nemzetiségi iskolák felső tagozatos, míg a II. kategóriában a nemzetiségi középiskolák tanulói indulhattak. Ezen a versenyen elvárás volt, hogy a képek a fotóművészet eszközeivel fejezzék ki a versenyző nemzetiségéhez való kötődését. A nemzetiségi létezés, mindennapokhoz kötődő alkotások tetszőlegesen választható témája kapcsolódhatott nemzetiségi életképekhez, a nemzetiségi települések történelméhez, történelmi helyszíneire, épített kulturális örökségéhez, a nemzetiségek mindennapjaihoz, ünnepeikhez. A rajzversenyre a 2022/23-as tanévben 765-en nyújtottak be alkotást. Ezekből a nemzetiségi képzőművészekből álló bírálóbizottság ötvenet díjazott. A fotópályázatra 63 tanuló 117 fotója érkezett, ebből 19 pályamű kapott elismerést, összesen kilenc nemzetiséget (bolgár, görög, horvát, német, roma, román, szerb, szlovák, szlovén) képviselve.

Az ünnepélyes díjátadón százhusz meghívott, köztük kilencven díjazott óvodás, általános iskolás és gimnazista, valamint pedagógusaik vettek részt. A rendezvényt megtisztelte jelenlétével Giricz Vera ruszin, Grexa Liliána ukrán, Rónayné Slaba Ewa Maria lengyel és Szolga József horvát nemzetiségi szószóló; Hristodoulou Konstantinos, a Magyarországi Görögök Országos Önkormányzatának elnöke; Kramarenkó Vik-

tor, az Országos Ruszin Önkormányzat elnöke, *Gallai Gregor*, a német nemzetiségi képviselő kabinetfőnöke és *Merklné Kálmán Mária* az Oktatási Hivatal fősztályvezetője.

Köszöntőt mondott *Kozma Ákos*, az Alapvető Jogok Biztosa, *Ritter Imre*, német nemzetiségi országgyűlési képviselő és *Brassói Sándor*, az Oktatási Hivatal elnöke, majd *Szalayné Sándor Erzsébet*, nemzetiségi ombudsmanhelyettes osztotta meg gondolatait a gyerekekkel, fiatalokkal. Ünnepi beszédében elismeréssel szolt az Oktatási Hivatal Nemzetiségi Pedagógiai Oktatási Központja munkatársainak tevékenységéről, hogy évről évre megszervezik a versenyt, és kifejezte örömét, hogy azon szép számmal vesznek részt a gyerekek és fiatalok. Mint mondta, bár korosztályonként különböző konkrét témákat dolgoznak fel a képek, azokon mégis végighúzódik a múlt és jövő ötvözése. A legtöbb esetben praktikus, hagyományos témákat láthatunk a nemzetiségi közösségek kultúrájából, például embereket, viseleteket, hangszereket, épületeket vagy ételeket, az intenzív, erős színek, az egyéni beállítások, az alakok életszerűsége azonban az alkotók személyiségéről és valami egészen új szemléletről mesél. Kifejezi, hogy a fiatalok az elődöktől örökölt értékeket friss szemlélettel a mai korhoz igazítják. A kreativitás és folytonos megújulás szándéka kiviláglik minden képből. A rajzok és fotók elárulják, hogyan látják készítőik nemzetiségi közösségeiket, értékes és elgondolkodtató üzenet ez tőlük minden szemlélő számára.

„Az együttműködés és az együttgondolkodás az egyetlen út, ami az igazi sikerhez vezet” – összegezte tanulságként. A nemzetiségi ombudsmanhelyettes elmondta továbbá, hogy napjainkban egyre kevésbé az a kihívás, hogy minél nagyobb lexikális tudást halmozzunk fel. A legfontosabb készségek a munka és magánélet terén egyaránt elsősorban a nyitottság, befogadókészség, kreativitás és rugalmasság, valamint az együttműködés, együttgondolkodás képessége. Felhívta a fiatalok figyelmét arra, hogy tanuljanak meg egymás nyelvén beszélni. Szó szerint és átvitt értelemben is. Erre többnyelvű, több kultúrájú környezetben nagyobb esélyük is van. Egymás megismerése a feltétele ugyanis egymás megértésének.

Az ünnepségen a Garai Nemzetiségi Általános Iskola diákjai hangszerekkel kísért horvát és német népdalokat adtak elő, majd Brassói Sándor, az Oktatási Hivatal elnöke megnyitotta a legjobb alkotásokból rendezett kiállítást. Mint mondta, a képeken látszik, hogy alkotóik gondolkodtak a témán, kiválasztották a narratívát, szimbólumokat, színvilágot. Vidámság, melegség, zene sugárzik belőlük, azt sugallva, alkotóik jól érzik magukat nemzetiségi közösségükben.

A kiállítást megtekintve a gyerekek kölcsönösen rácsodálkozhattak egymás fotóira, rajzaira, azaz egymás kulturális kincseire.

A 2022/23. tanév Országos nemzetiségi rajzverseny díjazottjai

„Játékvilág” – óvoda

hagyományos nemzetiségi játékok, tevékenységek az óvodában

I. Pataki Dominik: *Spiel auf dem Hof (Játék az udvaron)* – német nemzetiség, Tatabányai Német Nemzetiségi Óvoda

II. Bengyeszkov Luna: *Jastuk tanca (Párnatánc)* – horvát nemzetiség, Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium, Budapest

III. Székely-Schäffer Nella: *Óvodások Betlehemes játéka* – német nemzetiség, Tatabányai Német Nemzetiségi Óvoda Alsógallai Telephely

Különdíjban részesültek:

Járomi Zoé: *Maisstrophuppe (Kukoricacsuhé baba)* – német nemzetiség, Tatabányai Német Nemzetiségi Óvoda

Honvéd Kiara Hanna: *Kolo (Körtánc)* – horvát nemzetiség, Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium, Budapest

Korchma Zsófia: *Školica (Ugróiskola)* – horvát nemzetiség, Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium, Budapest
Kuris Borka: *Énekes játék a Kálvária keresztjeinél* – német nemzetiség, Tatabányai Német Nemzetiségi Óvoda Alsógallai Telephely
Molnár Victoria: *Cvjetni vijenac (Virágkoszorú)* – horvát nemzetiség, Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium, Budapest
Nagy Flóra: *Énekes játék kosárral* – német nemzetiség, Tatabányai Német Nemzetiségi Óvoda Alsógallai Telephely
Szatyina Petra: *Körjáték Szent Márton napján* – német nemzetiség, Tatabányai Német Nemzetiségi Óvoda Alsógallai Telephely

**„Nagymamám szakácskönyvéből” (alsó tagozatosok)
nemzetiségem tradicionális ételei**

I. Szili Emília: *Liefezopf* – német nemzetiség, Szekszárdi Babits Mihály Általános Iskola
II. Szilágyi Attila: *Nagymama süti* – bolgár nemzetiség, Sármelléki Általános Iskola
III. Rontó Patrik: *Vakaró gyúrás* – roma nemzetiség, Prügyi Móricz Zsigmond Általános Iskola

Különdíjban részesültek:

Andonov Martin: *Bolgár kerek kenyér* – bolgár nemzetiség, Bolgár Nyelvoktató Nemzetiségi Iskola, Budapest
Bréti Gerold: *Sűrű bab karácsonykor* – horvát nemzetiség, Garai Nemzetiségi Általános Iskola
Budai Sofia: *Nagy kalácsa* – szerb nemzetiség, Nikola Tesla Szerb Tanítási Nyelvű Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium, Kollégium és Könyvtár, Budapest
Gyuris Kleopátra Szófia: *Omas Kochbuch – Die Tradition lebt weiter (Nagymamám szakácskönyve – a hagyomány tovább él)* – német nemzetiség, Kecskeméti Vásárhelyi Pál Általános
Hasanovic Leila: *Az asszonyok főznek (Sarma)* – horvát nemzetiség, Mohács Térségi Általános Iskola
Hlavács Máté: *A kvircedli* – német nemzetiség, Bakonysárányi Fekete István Általános Iskola
Huber Veronika: *A gőzgombóc* – német nemzetiség, Koch Valéria Gimnázium, Általános Iskola, Óvoda és Kollégium, Pécs
Németh Edgár Tibor: *Prekmurska gibanica (Muravidéki rakott rétes)* – szlovén nemzetiség, Apátistvánfalvi Kéttannyelvű Általános Iskola és Óvoda
Pas-Bali Zoé: *Nagymama bolgár savanyúsága* – bolgár nemzetiség, Sármelléki Általános Iskola
Szénási Zsuzsanna: *Sarvašské kapusníky (Szarvasi kapuszníky)* – szlovák nemzetiség, Dunaegyházi Szlovák Nemzetiségi Általános Iskola
Wéber Milla Liza: *Hefeknödel (Élesztőgombóc)* – német nemzetiség, Szekszárdi Babits Mihály Általános Iskola

**„Vigadjunk!” (felső tagozatosok)
nemzetiségünk zenei kultúrája, hangszereink bemutatása**

I. Einwachter Írisz: *Szerb zenész és táncosok* – szerb nemzetiség, Nikola Tesla Szerb Tanítási Nyelvű Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium, Kollégium és Könyvtár, Budapest
II. Jójárt Mercédesz: *Életem a horvát zene* – horvát nemzetiség, Szalántai Általános Iskola
III. Horváth Mariella: *Falusi mulatság* – német nemzetiség, Gödöllői Petőfi Sándor Általános Iskola

Különdíjban részesültek:

Ágoston Dalma: *Harmonikánium* – német nemzetiség, Nivegy-völgyi Német Nemzetiségi Nyelvoktató Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola, Balatoncsicsó
Árvavölgyi Regina: *A tavasz köszöntése* – német nemzetiség, Berzsenyi Dániel Evangélikus (Líceum) Gimnázium, Sopron
Dvorszky Hanna: *Zene fehéren-feketén* – szlovák nemzetiség, Dabasi II. Rákóczi Ferenc Általános Iskola
Gyenis Boglárka Renáta: *Zene az élet* – roma nemzetiség, Kétújfalui Konrád Ignác Általános Iskola
Idul Balázs: *„Együttzenélés”* – roma nemzetiség, Reményhír Szakképző Iskola, Általános Iskola, Óvoda és Alapfokú Művészeti Iskola, Békés
Mazula Margaréta: *Hegedű* – román nemzetiség, Magdu Lucian Román Általános Iskola és Óvoda, Battonya
Ormai-Nagy Villó: *Örökségi napok* – szlovák nemzetiség, Pilisszántói Szlovák Nemzetiségi Általános Iskola

Simon Csaba: *Utánpótlás* – német nemzetiség, Nemesnádudvar-Érsekhalma Német Nemzetiségi Általános Iskola
Szabó Lara Fanni: *Liebe* – német nemzetiség, Móri Radnóti Miklós Általános Iskola Nádasy Tamás Tagintézménye, Csókakő
Szabó Zalán: *Hansi bácsi* – német nemzetiség, Bácsalmási Körzeti Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola Kunbajai Általános Iskola
Szefű Lídia: *A zene hullámhosszán* – horvát nemzetiség, Szalántai Általános Iskola
Szili Kata Tamara: *Szüreti bálón a barátaimmal* – német nemzetiség, Szombathelyi Reguly Antal Nyelvoktató Nemzetiségi Általános Iskola

„Fenntartható tradíciók” (középkolások)
tradicionális nemzetiségi értékeink modern köntösben

I. Šošić Jana: *Szenteste megörökítése* – szerb nemzetiség, Nikola Tesla Szerb Tanítási Nyelvű Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium, Kollégium és Könyvtár, Budapest
II. Pajvančić Magdalena: *Szerb esküvő* – szerb nemzetiség, Nikola Tesla Szerb Tanítási Nyelvű Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium, Kollégium és Könyvtár, Budapest
III. Tanasković Anja: *Közös sütés a mamával* – szerb nemzetiség, Nikola Tesla Szerb Tanítási Nyelvű Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium, Kollégium és Könyvtár, Budapest

Különdíjban részesültek:

Bokros Bettina: *A múlt útja a jövőbe – történetek* – német nemzetiség, Német Nemzetiségi Gimnázium és Kollégium, Budapest
Fegyő Júlia: *Táncház* – görög nemzetiség, Manolisz Glezosz 12 Évfolyamos Kiegészítő Görög Nyelvoktató Iskola, Budapest
Kovács Kata: *Régi-új házak* – német nemzetiség, Koch Valéria Gimnázium, Általános Iskola, Óvoda és Kollégium, Pécs
Nagy Georgina: *„Kézzel-fogható”* – német nemzetiség, Német Nemzetiségi Gimnázium és Kollégium, Budapest
Rubletzky-Kárász Lilla: *Vörös drindlis lány* – német nemzetiség, Német Nemzetiségi Gimnázium és Kollégium, Budapest
Simon Viktória: *Mintás sváb ház* – német nemzetiség, Koch Valéria Gimnázium, Általános Iskola, Óvoda és Kollégium, Pécs
Török Viktória: *Újragondolva* – német nemzetiség, Német Nemzetiségi Gimnázium és Kollégium, Budapest

A 2022/23. tanév Nemzetiségi népismeret verseny – Országos nemzetiségi fotópályázat díjazottjai

I. kategória (felső tagozatosok)

I. Nagy Nóra: *Sváb múltunk őrzői* – német nemzetiség, Kossuth Lajos Evangélikus Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola, Soltvadkert
II. Mayer Kinga: *Meine wertvollsten Schätze (A legdrágább kincseim)* – német nemzetiség, Hajósi Szent Imre Általános Iskola
III. Molnár Kiara Virág: *Zászlósok* – roma nemzetiség, Prügyi Móricz Zsigmond Általános Iskola

Különdíjban részesültek:

Deak Iva: *Sveti Nikola (Szent Miklós)* – szerb nemzetiség, Nikola Tesla Szerb Tanítási Nyelvű Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium, Kollégium és Könyvtár Szegedi Általános Iskolája
Gálea Gábor: *Die Erinnerung (Az emlékezés)* – német nemzetiség, Kétegyházi Márki Sándor Általános Iskola
Hajdu Bence: *A diófa védelmében* – szlovák nemzetiség, Szlovák Két Tanítási Nyelvű Általános Iskola és Óvoda, Tótkomlós
Jovanović Matija: *Božič (Karácsony)* – szerb nemzetiség, Nikola Tesla Szerb Tanítási Nyelvű Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium, Kollégium és Könyvtár
Kerényi Olivér István: *Hajós, Pincefalu* – német nemzetiség, Kossuth Lajos Evangélikus Általános Iskola
Mayer Kinga: *Erinnerung an die Verteilung (A kitelepítés emléknapja)* – német nemzetiség, Hajósi Szent Imre Általános Iskola
Nagy Nóra: *A sváb szüret csodája* – német nemzetiség, Kossuth Lajos Evangélikus Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola, Soltvadkert
Osztragonác Zalán: *Dédszüleim szobája* – horvát nemzetiség, Garai Nemzetiségi Általános Iskola

Tóth Hanna: *Múlt a jelenben* – német nemzetiség, Szekszárdi Babits Mihály Általános Iskola

Tóth Zsigmond: *Bei dem Grabstein von dem Bruder meiner Oma (Nagymamám testvérének sírkövénél)* – német nemzetiség, Garai Nemzetiségi Általános Iskola

II. kategória (középiskolások)

I. Acél Réka: *Öröm* – német nemzetiség, Koch Valéria Gimnázium, Általános Iskola, Óvoda és Kollégium, Pécs

II. Forgó Fanni: *Martenica a bolgár kertben Halásztelken* – bolgár nemzetiség, Bolgár Nyelvoktató Nemzetiségi Iskola, Budapest

III. Smak Milán: *Múltérintés* – német nemzetiség, Német Nemzetiségi Gimnázium és Kollégium, Budapest

Különdíjban részesültek:

Acél Réka: *Készülődés a legszebb napra és Tisztelet* – német nemzetiség, Koch Valéria Gimnázium, Általános Iskola, Óvoda és Kollégium, Pécs

Gergő Marcell: *Citerás* – szlovák nemzetiség, Szlovák Gimnázium, Általános Iskola, Óvoda és Kollégium, Békéscsaba

Ágoston Dalma: Harmonikánium

*Színes képösszeállításunk a fotópályázat
díjazott alkotásaiból címlapunkon és annak
háttoldalán látható!*

Balányi Klára felvételei

Mazula Margaréta: Hegedű

Az alkotások megtekinthetők az alábbi linkeken:

https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktatas/pok/Nemzetisegi/2023/ALBUM_Orszagos_nemzetisegi_fotopalyazat_2022_2023.pdf

https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktatas/pok/Nemzetisegi/2023/ALBUM_Orszagos_nemzetisegi_rajzverseny_2022_2023.pdf

Gyenis Boglárka Renáta: Zene az élet

Ormai-Nagy Villő: Örökségi napok

Hasanovic Leila: Az asszonyok főznek (Sarma)

Országos tanulmányi versenyek

A 2022/2023-as tanévi Országos általános iskolai nemzetiségi tanulmányi versenyek, az Országos nemzetiségi online nyelvi verseny, valamint az Országos német nemzetiségi kommunikációs verseny díjátadó ünnepségére június 9-én került sor Pest Vármegye Kormányhivatalának dísztermében.

Balányi Klára felvétele

A díjátadó ünnepség programját fellépésükkel színesítették a budapesti Szlovák Tanítási Nyelvű Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium, a Lengyel Kiegészítő Nemzetiségi Nyelvoktató Iskola és Kiegészítő Nemzetiségi Óvoda, a Pilisvörösvári Cziffra György Alapfokú Művészeti Iskola, a Nicolae Bălcescu Román Gimnázium, Általános Iskola és Kollégium, a Vas Megyei Szakképzési Centrum III. Béla Technikum és Kollégiuma, a Szent Gotthárd Általános Iskola és Gimnázium, a Nikola Tesla Szerb Tanítási Nyelvű Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium, Kollégium tanulói, valamint a Romano Glaszo – Emberi Hang népzenei együttes és a nagykanizsai Muži Kaj tamburazenekar.

A Nemzetiségi Pedagógiai Oktatási Központ által megszervezésre kerülő tehetséggondozó versenyek között kiemelt szerepük van a csaknem harmincéves múltra visszatekintő Országos általános iskolai nemzetiségi tanulmányi versenyeknek. Ebben a tanévben nemzetiségi nyelv és irodalomból kilenc (bolgár, görög, horvát, lengyel, német, román, szerb, szlovák, szlovén), népismeretből tíz nemzetiségi területen (bolgár, görög, horvát, lengyel, német, román, roma, szerb, szlovák, szlovén) mérték össze tudásukat a nemzetiségi nevelés-oktatásban részt vevő tehetséges hetedik és nyolcadik (roma népismeret esetében az ötödik-nyolcadik) évfolyamos tanulók.

A nemzetiségi nevelés-oktatást folytató általános iskolák negyedik osztályos tanulóinak meghirdetett Országos nemzetiségi online nyelvi versenyen kilenc (bolgár, görög, horvát, lengyel, német, román, szerb, szlovák, szlovén) nemzetiségi területen tizenhárom versenyt szerveztek. Az Országos német nemzetiségi kommunikációs versenyen a német nyelvet kiemelkedően magas szinten beszélő tanulók kaptak lehetőséget a megmérettetésre. A nemzetiségi tanulmányi versenyeken összesen százharminchárom intézmény 1393 tanulója vett részt, közülük az ünnepélyes díjátadóra a helyezést elért száztizenkét diák kapott meghívást.

A résztvevőket Kállay Attiláné a Nemzetiségi Pedagógiai Oktatási Központ fősztályvezetője, majd Tircsi Richárd, a Miniszterelnökség Egyházi és Nemzetiségi Kapcsolatokért Felelős Államtitkársága fősztályvezetője köszöntötte. Urbán Ferenc Ábel, az Oktatási Hivatal köznevelési elnökhelyettese ünnepi beszédében a díjazottak eredményeit, felkészítő tanáraik fáradásait méltatta. Mindhárom megszólalásban nagy hangsúlyt kapott a tehetségekkel való megfelelő sáfarkodás gondolata.

Tircsi Richárd megköszönte a Nemzetiségi Pedagógiai Oktatási Központ munkatársainak, hogy évről évre megszervezik ezt a versenyt, valamint a pedagógusoknak, hogy részben a családoktól is átvéve igyekeznek a nyelvet és a nemzetiségi hagyományokat továbbadni. Mint mondta, a nemzetiségi identitás egyik legfontosabb alappillére a nyelv, ám a családokban ma már ritka a nemzetiségi nyelv használata, a szülők a köznevelési intézményekben dolgozó pedagógusoktól várják, hogy megtanítsák azt a gyerekeknek. Nagy felelősség hárul tehát rájuk. A Miniszterelnökség úgy a nemzetiségi bérpótlék differenciálásával, mint a nemzetiségi pedagógus-ösztöndíj kidolgozásával és finanszírozásával, valamint a nemzetiségi pedagógus-képzőhelyek támogatásával igyekszik segíteni tevékenységüket. A pedagógusok munkájának gyümölcse jól megmutatkozik az ilyen díjátadókon – jelentette ki. A gyerekekhez szólva elmondta, hogy nemzetiségi identitásuk erős gyökereket ad, és iránytűként segíti őket a világban való eligazodás során. Ez olyan találat, amit nem szabad veszni hagyni, hanem fel kell használni.

Urbán Ferenc Ábel hozzátette, hogy a tehetség mellett tanulásra, gyakorlásra és a XXI. században szükséges készségek elsajátításra, emellett pedig bátorságra is szükség van a siker eléréséhez.

A versenyeken helyezést elért tanulók díját, valamint felkészítő tanáraik emléklapjait Urbán Ferenc Ábel adta át. A helyezetteket nyári táborba hívták meg, melynek költségeihez a Miniszterelnökség Egyházi és Nemzetiségi Kapcsolatokért Felelős Államtitkársága ötmillió forinttal járult hozzá – tájékoztatta Tircsi Richárd fősztályvezető a jelenlévőket.

Gratulálunk a száztizenkét díjazott tanulónak és felkészítő tanáraiknak!

A Magyarországi Szlovákok Napja Nézsán

Ünnepelt a hazai szlovák közösség

Hagyományosan minden évben más hazai szlovák településen rendezik meg a *Szlovákok Napját*. Idén a Nógrád vármegyei, hangulatos település, *Nézsza* várta az ország minden tájáról érkező vendégeket, fellépőket. A nap két fő programja az ökumenikus áhítat a helyi *Szent Jakab-templomban* s az Országos Szlovák Önkormányzat (OSZÖ) – magánszemélyeknek és szervezeteknek odaítélhető – legmagasabb elismerése, a *Nemzetiségünkért Díj* átadása volt. Az OSZÖ elnöke, *Hollerné Racskó Erzsébet*, majd *Paulik Antal* az országgyűlés szlovák szószólója köszöntötte a jelenlévőket. Az egész napos rendezvényt kulturális programok kísérték: fotókiállítás megnyitója, a *Mikszáth Kálmán Általános Iskola* tanulóinak műsora, a *LuDo gyermekújság* bemutatója, a *Vertigo Színház* „*A főtt tojás nem énekel*” című előadása, kézműves programok, Gyermekudvar, társasjátékok, valamint a szarvasi Szlovák Általános Iskola és a Magyarországi Szlovákok Kulturális Intézete regionális központjainak délutáni gálaműsora szórakoztatta a vendégeket.

Hollerné Racskó Erzsébet,
az Országos Szlovák Önkormányzat elnöke

Hollerné Racskó Erzsébet, az Országos Szlovák Önkormányzat elnökének köszöntőjéből

Tisztelt Jelenlévők, kedves Vendégeink!

Engedjék meg, hogy az Országos Szlovák Önkormányzat nevében köszöntsem Önöket a Magyarországi Szlovákok Napján. *Szügy*, *Vanyarc* és *Lucfalva*. Legnagyobb ünnepünket ezeken a nógrádi településeken rendeztük meg a múltban. A legutóbbi itteni esemény óta több mint tíz év telt el, ezért időszerű volt, hogy visszatérjünk az országnak ebbe a szegletébe. *Nézsza* a festői Nézsza-Csövéri dombságon fekszik és *Csővérral*, *Nógrádsáppal*, *Alsópeténnyel* szomszédos község.

A rendezvényünknek helyet adó község a maga mintegy 1220 lakosával Nógrád vármegyében a nagyobb települések közé tartozik, és eltérően az ország ezen részére jellemző folyamatoktól, lakosságszáma nem csökken. A 2001-es és a 2011-es népszámlálás során lakóinak mintegy negyede-ötöde vallotta magát a szlovák nemzetiséghez tartozónak.

A nézsai szlovák önkormányzat, *Mátraszentimre* község Szlovák Nemzetiségi Önkormányzatának nyomdokain haladva, 2016-ban felvállalta a helyi iskola sorsának irányítását és a szlovák nyelvoktatás jövőjének alakítását. Az eltelt hat évben az iskolába járó gyermekek létszáma 106-ról 183-ra nőtt és szeptembertől 189 gyerek ül be a helyi iskola padjaiba. Magyarország Kormánya rendszeres támogatásának és a szlovák önkormányzat erőfeszítéseinek köszönhetően az oktatás tárgyi feltételei évről évre javulnak, a történelmi épület fokozatosan megújul. Az iskola fenntartója ebben az évben harminchétmillió forintot fordíthat a fűtés korszerűsítésére. Az Országos Szlovák Önkormányzat autóbust bocsátott az iskola rendelkezésére, ami lehetővé teszi, hogy a környező szlovák lakta településekről az itteni iskolába járjanak a gyermekek. A Szlovák Köztársaság Oktatási Minisztériuma döntésének köszönhetően szeptembertől javulnak a szlovák nyelv oktatásának személyi feltételei is: az iskolában szlovákiai vendégtanár kezdi meg működését, akinek a település szolgálati lakást biztosít.

A szlovák nemzetiségi oktatási-nevelési intézmények helyi nemzetiségi önkormányzati fenntartásba vétele a 2022/2023-as tanévben a *Tatabánya-Bánhidai Jókai Mór Általános Iskolával* és a *sámsónházi óvoda* átvételével folytatódott. A *tardosi* nyolc évfolyamos iskola fennmaradá-

Nézsza község története a honfoglalásig nyúlik vissza, a legkorábbi írásos oklevelek alapján a XIV-XV. század környékén a Nézsai (de Nysa) család birtokolta. A XVII. század végére a település teljesen elnéptelenedett, az első adat az újraterelített faluról 1700-ból származik. Ebben az időszakban érkeztek Nógrád vármegyébe szlovák telepesek is, Nézsára zömében római katolikus szlovákok. A második világháború végéig több tulajdonosa volt a falunak.

Főbb látnivalói közé tartozik – a korábbi, XVI. században emelt templom köveinek felhasználásával – a XVIII. században épült Szent Jakab-templom, melynek plébániája már 1575-ben fennállott, első anyakönyvei pedig 1714-ből származnak. A falu központjában található Reviczky-kastély építését az 1740-es években Klobusitzky István kezdte meg, majd 1896-ban Blaskovich Miklós kibővítette, emeletet és két toronyszobát építtetett hozzá. A kastélyban, amit gyönyörű angolpark vesz körül, az 1960-as évek óta iskola, 2016. óta a Nézsai Szlovák Nemzetiségi Önkormányzat fenntartásában szlovák nemzetiségi iskola működik. A településen a szlovák nemzetiség aránya ma is jelentős. Az itt élő szlovákok tárgyi örökségét és hagyományos életformáját mutatja be a nemrégiben megnyitott néprajzi gyűjtemény.

sa és a szlovák nyelvoktatás hosszú távú biztosítása érdekében a *Tabánya-Bánhidai Szlovák Nemzetiségi Önkormányzat* és a *Tardosi Szlovák Nemzetiségi Önkormányzat* intézményfenntartó társulást hozott létre. Az illetékes miniszter májusi döntésével jóváhagyta a tardosi iskola átvételét, így szeptembertől a társulás fenntartásában, a bánhidai iskola tagintézményeként működik ez az intézmény is. Hiszem, hogy a két iskola együttműködése segít megoldani a pedagógushiány okozta gondokat és mindkét iskolában hozzájárul az oktatás feltételeinek fokozatos javításához, így vonzóvá válhatnak a szülők és a gyerekek számára. Az Országos Szlovák Önkormányzat széles körű szakmai segítségnyújtással tudja támogatni azokat a helyi szlovák önkormányzatokat, amelyek felvállalják ezt a nem könnyű feladatot.

Ebben az évben emlékezünk meg a nemzetiségi önkormányzatok létrejöttét megalapozó Nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló törvény elfogadásának 30. évfordulójáról, a jövő évi választási év pedig egyben az első szlovák önkormányzatok megalakulásának 30. évfordulója lesz. Mindkettő alkalmat kínál a mögöttünk álló időszak eredményeinek értékelésére és egyben a következő nemzedék bevonására is. Bízom benne, hogy minden településen, ahol létezik szlovák közösség, lesz, aki folytatni tudja a megkezdett munkát, lesz kinek továbbadni a stafétabotot. Az elkövetkező időszakban ezen kell közösen dolgoznunk!

Paulik Antal szlovák szószóló beszédéből idézünk

A hasonló, évenkénti találkozásokon hagyománnyá vált, hogy visszatekintünk az elmúlt tizenkét hónap legfontosabb eseményeire. Tegyük hát így most is! Tavaly *Szarvason*, az akkori beszédemben a népszámlálásra próbáltam ráirányítani a figyelmüket, amelyre végül egy év csúszással, tavaly októberben került sor. Akkor arra buzdítottam mindenkit, hogy legyen aktív a lakóhelyén, hogy a népszámlálás során minél többen vallják meg szlovák nemzetiségüket. Tettem ezt abban a reményben, hogy mostanra, egy év elteltével már ismerni fogjuk a census eredményeit is. Sajnos azonban ezek az adatok ma még nem ismertek, ami meglehetősen nehezíti a jövő évi nemzetiségi önkormányzati választásokra való felkészülést. Mint tudják, a nemzetiségi törvény értelmében ott kerülhet sor nemzetiségi önkormányzati választásokra, ahol a népszámláláskor legalább huszonötén vallották magukat szlováknak. A statisztikai adatok azonban még nem ismertek. A legutóbbi értesülések szerint idén novemberben kerülnek nyilvánosságra. Voltak olyan aggályok, hogy nem minden településünkön vállalta fel identitását annyi szlovák, hogy az eddig működő helyi szlovák önkormányzatok folytathassák munkájukat, a szlovák kulturális örökség őrzését, a szlovák közösség érdekeinek védelmét. Ezért az országgyűlés Magyarországi Nemzetiségek Bizottságában kezdeményeztük a feltételek megváltoztatását oly módon, hogy ott, ahol eddig működött szlovák önkormányzat és legalább húsz fő vallotta magát szlováknak, legyenek kiírva a nemzetiségi választások. A módosítást az Országgyűlés tavaszi ülészaka során végül elfogadták.

A törvényen tehát már nem múlik. De nekünk, akiket ez létünkben érint, az elkövetkező tizenkét hónapban is meg kell mindent tennünk, hogy a mostani választási időszakban aktív szlovák önkormányzatok érezzék a támogatásunkat. Hogy érezzék a közösségük, a választóik támogatását. Csak úgy van értelme, ha mindannyian megtesszük kötelességünket, akiknek fontos a szlovák közösség léte, a szlovák hagyományok, a nyelv megőrzése és továbbadása a következő nemzedéknek. Hogy azok, akik képviseljük a magyarországi szlovák közösséget, biztosak lehessünk abban, hogy mögöttük emberek, szlovákok sokasága áll, akik maguk is készek megtenni mindazt, amit képviselőiktől elvárnak. Mindenki a maga helyén, a maga településén. Hiszen e közös erőfeszítés nélkül nehezen vihetjük át szlovák örökségünket a jövőbe.

A magyarországi szlovák nemzetiségért végzett sokoldalú, kiemelkedő munkájáért az Országos Szlovák Önkormányzat Közgyűlése Nemzetiségünkért Díjjal jutalmazta a következő személyeket és közösségeket:

Zelman Ferenc Pál

Tótkomlóson, szlovák családban született. Általános iskolai tanulmányait a helyi szlovák iskolában kezdte meg, majd egy magyar iskolába került. A hódmezővásárhelyi Bethlen Gábor Gimnáziumban érettségizett, diplomát a moszkvai Állatorvosi Egyetem Állattenyésztési Karán szerzett. Már gyermekként bekapcsolódott a közösség életébe, tagja volt a helyi gyermek-, majd ifjúsági fúvószenekarnak. Felnőttként kezdett aktívan tevékenykedni a szlovák nemzetiségi közösségért, 1998 óta tagja, 2003-tól pedig alelnöke a helyi szlovák nemzetiségi önkormányzatnak. 2004 óta regionális vezetőként szorosban együttműködik a környező települések szlovák civil szervezeteivel, művészeti csoportjaival és a helyi szlovák nemzetiségi önkormányzatokkal. Fontosnak tartja a határainkon túli kapcsolatok bővítését, ezért nagyon jó kapcsolatokat ápol a romániai Nagylak, a szlovákiai Jelšava, Galánta, Brezno és Poprád, valamint a szerbiai Petróc (Báčský Petrovec) városok szlovák közösségeivel. Az ő kezdeményezésére bővültek a Szlovák Unió kapcsolatai a szlovákiai Oláhpaták (Vlachovo) és Bagyan (Baďan) községekkel is.

Ötletei, szervezőkészsége példaértékű, tanulmányutakat, találkozókat, túrákat szervez, támogatja a helyi szlovák közösségek részvételét a nemzetiségi fesztiválokon, színházi találkozók, illetve a hazai és külföldi szlovák szervezetek által szervezett konferenciákon. Munkájának köszönhetően a Magyarországi Szlovák Szervezetek Uniójának tagszervezetei és művészeti csoportjai ellátogathattak Prágába, Fiumébe, a csehországi Rožnov pod Radhoštěmbe, megismerkedhettek a szlovák nemzetiség képviselőivel, munkájukkal, és bemutathatták a magyarországi szlovákok kultúráját és gasztronómiáját. Kiemelt feladatának tekinti a szlovák nyelv és kultúra megőrzését, a szlovák identitástudat elmélyítését célzó kezdeményezések felkarolását, támogatja az amatőr szlovák színjátszó csoportok, hímzőkörök és citeraegyüttesek munkáját.

Tevékeny szerepet vállal az országos szlovák nemzetiségi életben is, 2006-tól az Országos Szlovák Önkormányzat Közgyűlésének tagja, 2010 óta az egyik alelnöke. Alapító tagja és elnöke a 2004-ben létrehozott Magyarországi Szlovák Szervezetek Uniójának, amely jelenleg tizenkilenc egysületről áll, mintegy ezerhatszáz taggal. Az Unió a szlovák és a magyar kultúra ápolását, a hagyományok megőrzését, átadását tekinti egyik fő céljának. Kiterjedt kapcsolatokat ápol a szlovákiai civil szervezetekkel is, egyebek mellett a Vidéki Parlamenttel, az Apovka-Mamovka Polgári Társulással és az Alföldi Szlovákok Genealógiai Kutatásainak Egyesületével is. A fúvószene továbbra is szívügye. Az Unión keresztül szervezi a magyar fúvószenekarok szlovákiai fellépését és a szlovák fúvószenekarok magyarországi fellépéseit.

Bán Imre Gyuláné

Bán Zsuzsanna (Bán Imre Gyuláné) 1957-ben született Galgagután, szlovák családban. Gyermekkorának meghatározó élményeit, a szlovák nyelv és kultúra iránti szeretetét és az itt élő szlovákok iránti tiszteletet nagyszüleitől tanulta, később ezt tanította, adta tovább lányának és a diákjainak is. Általános iskolai éveit Galgagután töltötte, középiskolai tanulmányait Budapesten, a Ján Ámos Komenský Szlovák Gimnáziumban végezte, itt élte meg a közösséghez való tartozás szépségét, ami a mai napig összeköti országszerte élő egykori osztálytársaival. Egyetemi éveit Szegeden töltötte, ahol 1979-ben szlovák-orosz szakon diplomázott. Galgagután kezdett tanítani. Munkája mellett folyamatosan képezte magát, és a galgagutai iskolát vezette. Szlovák nyelvet tanított Acsán és Vanyarcon, ahol az iskola igazgatóhelyetteseként is dolgozott. Napjainkban, nyugdíjazása után, a

nézsai Mikszáth Kálmán Szlovák Nemzetiségi Általános Iskolában tanít. A néprajz- és folklórtudomány mélyebb megismerése érdekében népi kézművesség és néptánc szakirányú tanulmányokat folytatott, majd fejlődéspedagógiát és -pszichológiát tanult az egeri Egyetemen. A Budapesti Műszaki Egyetemen közoktatásvezetői képesítést szerzett. Oktatói munkája mellett évtizedek óta foglalkozik a népi kultúra tárgyi és szellemi értékeinek gyűjtésével, megőrzésével, dokumentálásával és kiállításával. Lelkes és kitartó munkájának köszönhetően jött létre a galgagutai helyi néprajzi gyűjtemény, amely az iskolában és a múzeumban is megtekinthető.

Az első választások óta tagja a helyi szlovák nemzetiségi önkormányzatnak, melynek több cikluson át volt az elnöke. Tagja *Nógrád Vármegye Szlovák Nemzetiségi Önkormányzatának*, emellett a helyi Szlovák Klub vezetője és az Országos Szlovák Önkormányzat Magyarországi Szlovákokért Közhasznú Alapítványa kuratóriumi tagja. Alapító tagja a *Galgagutai Evangélikus Kórusnak*, ahol alkalmanként szlovák dalokat énekelnek. Elmondása szerint a legszebb pillanatokat a gyerekek jelentik, amikor szeretettel emlékeznek vissza a Hronecban együtt töltött időre, a nyári táborokra, a szlovák nyelvi és versmondó versenyekre, a bánki táncbemutatókra és a szlovákiai kirándulásokra. Mindez erőt és energiát ad neki a további munkához.

Pilisszentkeresztért Kulturális Egyesület

A szervezet idén ünnepli fennállásának 15. évfordulóját. Alapítását az idén negyvenötödik évfordulóját ünneplő, 1978-ban alakult *Pilis Néptánc-együttes* egykori harmincegy elhivatott tagja kezdeményezte azzal a céllal, hogy a helyi lakosságot bevonja szlovák őseik kultúrájának, hagyományainak, vallásának, anyanyelvének és identitásának megőrzésébe és továbbadásába. A Pilisszentkeresztért Kulturális Egyesület égisze alatt több szlovák hagyományőrző kulturális csoport működik, egy egyházi kórus és egy szlovák énekkar, az Egyesület senior táncsoportja, az *Éneklő szlovák ifjúság* nevű egyházzenei formáció és a *Pilisi trió*.

Az egyesület tizenöt éves fennállása alatt több népzenei, egyházzenei és világzenei albumot adott ki. Kezdeményezésük eredményeként jelent meg az első hangoskönyv a pilisszentkereszt Ágfalvi Mihályné Jánszki Mária Drotár podrotuje snečko (A drótos megfoltozza a Napot) című mesegyűjteménye alapján. A szlovák népzene egyik helyi kincsét, a Gregor Papuček által 1982-ben kiadott Zahučali hory című népdalgyűjteményt is feldolgozták. Az Od Santova do Mlinkof (Szántótól Szentkeresztig) című CD 35 népdalt tartalmaz. Az Országos Szlovák Önkormányzat égisze alatt jelent meg a Vyznanie (Hitvallás) című szlovák nyelvű egyházzenei albumuk. A CD-kiadás célja az egyházi énekek megismertetése és népszerűsítése volt a magyarországi szlovák fiatalok körében. Az egyesület 2022-ben egy pszeudofolklor albumot is kiadott, magyarországi szlovák népdalokat öltöztetve modern könnyűzenei hangzásvilágba. Az album a magyarországi szlovák fiataloknak kíván új utat mutatni, hogyan építhetnek szlovák hagyományaikra, szlovák gyökereikre. Az egyesület tagjai rendszeresen fellépnek a Határon Túli Szlovákok Hivatala által szervezett Külföldi Szlovákok Emléknapján, de többször felléptek már a Magyarországi Szlovákok Napján és az Egyházi Kórusok Országos Találkozásán is. Gyakori résztvevői a budapesti önkormányzatok országos kulturális programjainak és a nemzetközi fesztiváloknak. Az egyesület nevéhez számos pilisszentkereszt szlovák rendezvény kötődik, s mindezen túl szlovákiai nyári gyermek- és ifjúsági táborokat, KÓTA népzenei minősítő versenyeket szervez, szlovák nyelvoktatással, népdalok oktatásával is foglalkozik. Az Egyesület jubileumi évének fő projektje a helyi vallási szokások, a virágvasárnapon énekelte énekek, valamint a szlovák nyelvű pilisszentkereszt passió összeállítása és CD-n való megjelentetése.

A Miniszterelnökség a szlovák nemzetiség érdekében végzett sokrétű munkájukat 2017-ben Pro Cultura Minoritatum Hungariae díjjal ismerte

el. Ugyanezt a díjat 2021-ben az egyesület alapító elnökének, *Galda Leven-tének* is odaítélték.

Magyarországi Szlovákok Szövetsége

A Magyarországi Szlovákok Szövetségének jogelődje, a Magyarországi Szlovákok Demokratikus Szövetsége (Szlovák Szövetség néven) a cseh-szlovák-magyar lakosságcsere követően, 1948. december 19-én alakult meg. Ez lett a mai Magyarország területén az első országos hatáskörű szlovák társadalmi és kulturális szervezet. Tevékenységének köszönhetően az évszázadokig elszigetelten létező szlovák nyelvszigetektől valódi nemzeti közösség alakult ki. A Szövetségnek 1949. január 1-jétől saját hetilapja is volt, amely *Naša sloboda* (Szabadságunk), 1957. október 4-től pedig *Ludové noviny* (Népújság) címen jelent meg. A Szövetség kezdetben ernyőszer-vezetként helyi alapszervezetekre épült, de ezeket 1951 elején, más magyarországi társadalmi szervezetekhez hasonlóan feloszlatták. Tevékenységi köre ettől kezdve a kultúra területére korlátozódott.

A Békés megyei szlovákok már az 1950-es évek végén kezdeményezték helyi szervezetek létrehozását, de azok gyakorlati megvalósítására csak egy évtizeddel később került sor. Az 1969-es kongresszuson Nemzeti Bizottságot választottak, és bizottságokat hoztak létre a szlovák nemzetiségi élet három fő területe: az oktatás, a kultúra és a sajtó támogatására. A bizottságok mellett később új szekciók is alakultak: az 1970-es évek elején a Honismereti és *Néprajzi Szekció*, amely 1977-ben kezdett néprajzi tábortokat szervezni a magyarországi szlovák településeken, 1981-ben pedig megalakult a *Szlovák Irodalmi Szekció*, amely a rendszerváltozás után a Magyarországi Szlovák Írók és Művészek Szövetségévé nőtte ki magát.

Az 1983-as kongresszuson titkos szavazással a szervezet főtítkárává *Jakab Róbertné Singely Mária*t választották, aki az 1948 után alapított szlovák intézmények növendékeként a fiatalabb középnemzedéket képviselte. A változás iránti igényt tükrözte az is, hogy 1988-ban új típusú vezetőséget választottak: az elnök, *Sipiczki Máttyás* genetikus lett. Ebben az időszakban a Szövetség vezetősége számos reformot kezdeményezett, például a helyi szervezetek megújítását és szlovákiai intézményhálózat létrehozását. 1990-ben Békéscsabán megalakult az első magyarországi tudományos intézmény, a szlovák kutatóintézet. A Szövetség ugyanabban az évben létrehozta a *Lipa Alapítványt* is, amely általános- és középiskolásoknak, valamint egyetemi hallgatóknak biztosított ösztöndíjakat.

A társadalmi változások után az új szervezeti struktúrát a szlovák klubokra, a pávakörökre és más helyi szlovák szervezetekre alapozva hozták létre. A magyarországi szlovákok társadalmi életében jelentős változást hozott a nemzetiségi törvény 1993-as elfogadása és a kisebbségi önkormányzatok létrehozása. Az új körülmények új feladat elé állították a Szövetséget, mely 2005 óta jelölőszervezetként vesz részt az országos önkormányzati választásokon. 1996-tól a szervezet elnöke *Ruženka Egyedová Baránková*. A Szövetség hagyományos rendezvényei közé tartozik a gyermek- és ifjúsági verseny, a *Slovenské spievanky a veršovačky* (Szlovák dalok és versek), az énekkarok és folklórcsoportok népzenei fesztiválja a *Slovenský škovránok* (Szlovák pacsirta), a *Bánki Országos Szlovák Folklórfesztivál*, valamint a *Szlovákok, szlovák nemzetiség, hogyan tovább?* című nemzetközi konferencia

A Szövetség Közhasznú Alapítványa, amelynek élén jelenleg dr. *Sipiczki Máttyás* áll, a Szlovák Köztársaság Kormánya által, a kulturális és oktatási tevékenységek támogatására biztosított pénzeszközökből egy szlovákiai, *Ismerd meg a gyökereidet!* elnevezésű erdei iskolát működtet, ahol évente több mint háromszáz gyermek fordul meg. A Magyarországi Szlovákok Szövetsége – és az elmúlt hetvenöt évben a magyarországi szlovák közösség érdekében a Szövetségben dolgozó személyek – tevékenységét az Országos Szlovák Önkormányzat Közgyűlése Nemzetiségünkért Díjjal ismerte el.

Kiss Andrea felvételei

A Gálaműsorban felléptek a szarvasi Szlovák Általános Iskola tanulói, a telekkerendési kórus, a Komlós Táncegyüttes Senior Néptánccsoportja, a Biela Ruža Népdalkör (Bükkszentlászló) és a Pilisszántói Pántlika Szlovák Nemzetiségi Hagyományörző Néptánc Egyesület.

Színes képösszeállításunk a hátsó borítón látható!

Megújult a Máriás-ház Gyulán

Soltész Miklós egyházi és nemzetiségi kapcsolatokért felelős államtitkár, Ritter Imre a magyarországi németek országgyűlési képviselője, Kótyné Herczeg Mária, a Hermann Niermann Közhasznú Alapítvány alelnöke, dr. Kovács József országgyűlési képviselő és dr. Görgényi Ernő polgármester jelenlétében átadtuk és megtöltöttük élettel Gyula város legidősebb lakóházát, melyet betelepített német őseink építettek 1750 körül.

Napra pontosan 222 évvel ezelőtt, 1801. július 9-én *Németgyula* és *Magyargyula* teljes egészében leégett. Csodával határos módon a *Máriás-ház* maradt meg és élte túl ezt a borzasztó katasztrófát. Hálája jeléül az itt lakó *Schriffert* család egy szeplőtelen fogantatás Szűz Mária szobrót állíttatott a ház homlokzatán található szoborfülkébe. Az 1770-1775 körül, késő barokk stílusban épült műemlék lakóház Gyula németvárosi részén, a K. Schriffert József és a Jókai Mór utca kereszteződésénél, a Szent József-templom és az 2011-ben felújított Erkel Ferenc Emlékház szomszédságában áll.

A ház állaga az elmúlt évtizedekben teljesen leromlott, életveszélyes állapotú volt. Meg akartuk menteni a házat és ehhez partnereket kerestünk. A 2010-es megvásárlást követően, 2020 nyarán elindultak a felújítási munkák *Ritecz* László építész tervei alapján, a Vizo-Épker Kft. kivitelező cég által, a helyi németvárosi mesteremberek segítségével, akik még ismerték a hagyományos technikákat, így igazi kézműves mestermunkát végeztek.

A múzeum és a többi funkció kialakítását *Gyarmati* Gabriella muzeológus vezetésével a Német Nemzetiségi Önkormányzat képviselői tervezték meg és végezték el. Köszönöm *Megyesiné Pflaum* Márta, *Szilágyiné Solymosi* Mária és *Szélné Rapport* Erika munkáját. Így sikerült kialakítani egy hiteles helytörténeti kiállítást, a német nemzetiségi önkormányzat kulturális központjaként és közösségi házaként működik majd.

Annak ellenére, hogy sokan nem hittek benne, mi mégis mertünk nagyot álmodni. Olyan erős akarattal hittünk abban, hogy megmenekülhet a Máriás-ház, és a gyulai német nemzetiségi közösségnek általa méltó és csodálatos otthona lesz, hogy cselekedtünk, küzdöttünk. A nemes cél mellé sok támogatót is megnyertünk, akik segítségével végül

megtörtént az épület, az udvar és a kocsiszín teljes rekonstrukciója.

A projekt összesen kétszázmillió forintból valósult meg. Köszönetet mondunk valamennyi támogatóknak. Köztük Magyarország Kormányának (Széchenyi program 2020 TOP 7.1.1-16-H-ERFA-2019-00189), Magyarország Kormányának Egyházi és Nemzetiségi Kapcsolatokért Felelős Államtitkárságának, a Bethlen Gábor Alapkezelőnek (NEMZ-KSZP-20-0073), a Közhasznú Hermann Niermann Alapítványnak, a Népi Építészeti Program – Teleki László Alapítványnak és Gyula Város Önkormányzatának.

Mittag Mónika elnök,
Gyula Város Német Nemzetiségi
Önkormányzata

Külföldi Német Iskola nemzetiségi tagintézményekkel Baján

Szerte a nagyvilágban, mintegy 70 országban jelenleg 140 Külföldi Német Iskola működik. A 2023/24-es tanévben, azaz szeptember 1-e óta a bajai Magyarországi Németek Általános Művelődési Központja szintén tagja a Külföldi Német Iskolák hálózatának. **Szauter Teréziával**, az MNÁMK volt főigazgatójával arról a folyamatról beszélünk, amíg Baján megvalósult a struktúraváltás. Az eddig német nemzetiségi intézményként működő MNÁMK külföldi német iskolaként folytatja tevékenységét, német nemzetiségi tagintézményekkel. Mit jelent ez pontosan, hogyan befolyásolja a diákok, a tanárok mindennapi életét? Erről beszélt Szauter Terézia, aki maga is egykor az MNÁMK diákja volt, majd tanára és főigazgatója lett. Pedagógusként abban az időszakban dolgozott, amikor az iskola nemzetiségi iskolából kulturális és oktatási centrummá alakult óvodával, általános iskolával, és a gimnázium német-magyar tagozata négy-, illetve hatosztályos képzése mellett szakgimnázium is létesült. Intézményvezetőként továbbvitte azt a komplex képzési programot, mindazokat az újításokat és módszereket, amelyeket az utóbbi évtizedekben nemzetiségi iskolaként és Magyarországon működő német iskolaként az MNÁMK-ban kifejlesztettek.

– Milyen módszerek társultak ehhez a programhoz?

– Legfontosabb célunk az MNÁMK minden intézményegységében és tagintézményében, hogy biztosítsuk a gyermekek, tanulók számára a legideálisabb körülményeket képességeik kibontakoztatásához. Mivel a világban történő eligazodás legfontosabb eszköze a kommunikáció, a legnagyobb hangsúlyt a nyelvi fejlesztésre helyezzük. A német és a magyar nyelv anyanyelvként történő elsajátítása lehetővé teszi a különböző tantárgyak tanulását mindkét nyelven, emellett minden diákunk magas színvonalú angol nyelvoktatásban részesül, más nyelvekkel pedig szakkörök keretében ismerkedhetnek. Azt szoktuk mondani, hogy mi nem nyelveket tanítunk, hanem *több nyelven tanítjuk a diákokat*. Ez lehetővé teszi a gyermekkorban egyedülálló szellemi kapacitás kihasználását, amelynek eredményeként diákjaink több nyelven beszélő, önállóan tanulni és gondolkodni képes, a világot több nézőpontból szemlélő, (ön)reflektív felnőttekké válhatnak.

Széleskörű módszertani eszköztárunkat ennek megfelelően alakítottuk ki és fejlesztjük folyamatosan tovább. Általános iskolás kortól az érettségiig alkalmazunk különböző – a korosztálynak megfelelő – kooperatív és reflexiós módszereket, a digitális eszközökkel történő tanulást, valamint nagy hangsúlyt fektetünk a prezentációs technikák és a vitakultúra szabályainak megismertetésére és gyakorlására. Szintén korosztályokon átívelő, bevált módszerünk a projektek keretében történő ismeretszerzés. Konkrét példaként szívesen említem az Erasmus+ program keretében az „*In vino varietas*” címmel megvalósított projektet, melynek során technikum diákjaink német, olasz és francia tanulókkal együtt ismerkedtek a bor előállításának és értékesítésének folyamatával. Az MNÁMK turizmus-vendéglátás képzésen részt vevő diákjai a projekt során négy országban tanulmányozták a szakmájukhoz kapcsolódó tartalmakat, miközben német és angol nyelvtudásukat is kipróbálhatták, valamint tapasztalatot szereztek a minden területen rendkívül fontos kapcsolati háló kialakításában is.

– Milyen újabb innovatív elemekkel frissítették a hagyományörzést?

– Ahogy a teljes pedagógiai tevékenységünkre, úgy a hagyományörzésre is jellemző a folyamatos megújulás, az újszerű, fejlesztő ötletek megvalósítása. A hagyomány a felületes szemlélő számára régmódi, múltba révedő dolognak tűnhet, valójában azonban fontos szerepet játszik az érték közvetítésben, az identitástudat és az érett személyiség kialakulásában, a közösségépítésben. Ennek szellemében törekszünk arra, hogy a hagyományörzés a hagyományos kereteken – pl. nemzetiségismeret és néptáncoktatás, szakkörök, faluprojektek, tematikus táborokon – túl a mai gyerekeket, fiatalokat könnyebben megszólító digitális formában is megjelenjen.

Szauter Terézia 2023 tavaszán a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata által újjára indított „Wanderschlüssel” bajai fogadásán

– *Hogyan tekint vissza az Ulmer-Schachtel- és az azzal összefüggő országos német nemzetiségi tanösvény-projektre?*

– Örömmel és büszkeséggel tölt el, hogy hozzájárulhattam a magyarországi németek országos betelepülési emlékműve, az életnagyságú Ulmer Schachtel/Ulmi dereglye, valamint az ehhez kapcsolódó országos tanösvény kialakításához. Ez a projekt valódi csapatmunka volt az adománygyűjtéstől kezdve a tanösvény tervezetének kidolgozásáig, megvalósításáig. Megmozgatta a magyarországi németek múltját, jelenét és jövőjét fontosnak tartó egyéneket – neves szakembereket és magánszemélyeket –, valamint a határainkon belül és kívül működő közösségeket. Az MNÁMK a német nemzetiség egyik legfontosabb kulturális és oktatási intézménye. Ezt a szerepét erősíti az udvarán található emlékmű, amely egyben figyelemkeltő látványosság és egyúttal tantermen kívüli oktatási tér is, amelynek kialakítása az átadással csak látszólag ért véget. Közművelődési intézményegységünk dolgozói és pedagógusaink azóta is dolgoznak rajta, hogy az intézmény jelképévé vált „Ulmi dereglye” és a tanösvény betöltse küldetését, és a múlt eseményeinek élményszerű felelevenítésén keresztül hozzájáruljon a magyarországi németek jövőjének alakításához. Folyamatosan készülnek a látogatók különböző korcsoportjait megszólító – részben digitális – feladatok, játékok, és érkeznek az óvodás, kisiskolás, gimnazista, felnőtt csoportok, magánszemélyek az ország egész területéről és külföldről is.

– *Milyen lépések történtek az elmúlt bő négy évben azért, hogy folyamatosan kiemelkedőek legyenek (Kiváló Német Iskola), és tanulóiknak a legjobb lehetőségeket biztosítsák a tanuláshoz, kompetenciáik fejlődéséhez?*

– Az MNÁMK Külföldi Német Iskolaként eddig két alkalommal (2012, 2018) szerezte meg a „Kiváló Német Iskola” címet, és a magyar tanfelügyeleti és minősítési rendszerben is kiválóan teljesít. A pedagógiai nevelő-oktató munka megújítása ezzel együtt folyamatos, hiszen a minőségirányítási ellenőrzés célja az erősségek és fejleszhető területek azonosítása. Ennek eredményeként az elmúlt években elsősorban a differenciálás, a személyre szabott oktatás, a digitális eszközökkel, tan-

A bajai oktatási központ előterében áll a dereglye

2023. július 1-i érettségi bizonyítvány átadó ünnepség és 2022-es gimnáziumi ballagás – Szauter Terézia és Peter Stübler igazgató

anyagokkal történő tanulás-tanítás fejlesztésére összpontosítottunk. Ez utóbbi esetben a pandémia miatt bevezetett távoktatás felgyorsította a már korábban megkezdett folyamatot. Az iskola vezetősége és pedagógusai felkészültségüknek és a rendelkezésre álló eszközállománynak köszönhetően az online oktatást kezdettől fogva sikeresen megoldották. A rendszeres visszajelzések felhasználásával kiküszöbölték a hibákat és a megszerzett tapasztalatokat, bevált módszereket átvezették a jelenléti oktatás keretei közé. A már több évtizede használatos módszertani tanterv kiegészítéseként az előző tanévben média-tanterv készült, amely rendszerbe foglalja a digitális eszközök és programok használatát az intézményben.

Állandó fejlesztési feladatunk a német nyelv oktatásának (DaF) korszerűsítése, amelynek során a kommunikáció-központú nyelvoktatás még sikeresebb megvalósítását céloztuk meg. Ez és a különböző tantárgyak német nyelven történő tanítása (DFU) a jelenlegi struktúraváltás egyik leghangsúlyosabb fejlesztési területe. *Az intézmény erősségei közé tartozik, hogy a Németországból érkező anyanyelvi tanárok és az iskola magyarországi pedagógusai a közös cél elérése érdekében rendkívül eredményesen és jó hangulatban dolgoznak együtt.*

Elősegíti a német nyelv használatát és a gyermekeknek, tanulóknak természetes közegként történő biztosítását, hogy az óvodában és az iskolában is minden évben dolgoznak német önkéntesek és tanárjelöltek, akik az MNÁMK-ban megismerhetik az itteni oktatási kultúrát és ötleteikkel hozzájárulnak az állandó megújuláshoz.

Az elmúlt évek innovációi közé tartozott az óvoda-iskola átmenetet segítő *Unterwegs zur Schule / Úton az iskolába* program is, amelyet óvoda-pedagógusaink és tanítóink együtt dolgoztak ki és valósítottak meg. A „jó gyakorlatok” továbbadásához, a tapasztalatcseréhez biztosított kedvező lehetőséget az, hogy az MNÁMK az elmúlt években mind a Nemzetiségi Pedagógiai Oktatási Központ, mind a Szegedi POK bázis-intézményeként működött.

A módszertani megújulás mellett jelentős infrastruktúrafejlesztés történt az MNÁMK-ban: 2020-ban adtuk át az intézmény új sportcsarnokát, 2021-ben pedig elkészült a rekortán borítású, számos sportág művelésére alkalmas sportpálya, 2022-ben pedig megújult az óvoda játszótere. Ha már az eredményekről esett szó, fontosnak tartom, hogy diákjaink többsége elégedetten hagyja el iskolánkat, és az érettségi, valamint nyelvvizsga bizonyítványokon túl életre szóló, szép emlékeket, kapcsolati hálót visz magával, amelybe volt diákjaink is beletartoznak a pályaaorientációs programokon keresztül. Számszerűsített eredményeink alapján pedig intézményünk az ország legsikeresebb iskolái közé tartozik: *a 2022. évi eredmények alapján összeállított HVG-rangsorban*

az MNÁMK a 72. az ország több mint ezer gimnáziuma közül, az alapítványi fenntartású intézmények között a 2. helyet szerezte meg az iskola, történelem tantárgyból pedig az érettségi eredmények alapján az országos 1. helyen áll.

Ha sikeres egy iskola, abban kulcsszerepe van az ott dolgozó pedagógusoknak. A legbüszkébb arra vagyok, hogy az MNÁMK-ban olyan pedagógus közösségben dolgozhattam tanárként és intézményvezetőként is, amelynek tagjai lelkesen és lelkiismeretesen dolgoztak együtt, nagyra értékelték egymás munkáját, önzetlenül, örömmel osztották meg egymással oktatási anyagaikat, tapasztalataikat, akiket ösztönöztek a diákok és kollégáik ötletei, és fáradságot nem kímélve valósították meg a tanulók fejlődését szolgáló projekteket, napi nevelési feladataikat.

– Tagintézményeik hogyan járulnak hozzá a magyar-német oktatási és gazdasági kapcsolatok fejlődéséhez?

– Az MNÁMK tagintézményei, a kecskeméti Mercedes-Benz Iskola, a miskolci Robert-Bosch Iskola és a Debreceni Német Általános Iskola a német-magyar gazdasági együttműködés eredményeként és további sikeres működésük érdekében jöttek létre.

Kecskeméten az iskola 2009-ben történt alapítása szorosan összefügg a Mercedes-Benz Manufacturing Hungary gyárépítési projektjével, amelynek során német szakemberek érkeztek a városba. Az ő gyermekeik német rendszer szerinti iskoláztatása céljából jött létre az iskola, amely később a magyar gyerekek előtt is megnyitotta kapuit. A Bosch cégek hasonló alapgondolata áll a miskolci 1-4. osztályos német általános iskola 2012-es alapítása hátterében, a Debreceni Német Általános Iskola 2022 szeptemberében történt megnyitása pedig a BMW cég gyáralapításával függ össze. Így az MNÁMK a külföldi német iskolaként működő tagintézményei létrehozásával és működtetésével járul hozzá a német-magyar gazdasági kapcsolatok bővüléséhez, valamint a német nyelv és kultúra népszerűsítéséhez Magyarország különböző régióiban.

– Mit jelent és hogyan történik az iskola német-magyar érettségi rendszerének megújítása, a nemzetközi német érettségi vizsga bevezetése?

– A Magyarországi Németek Általános Művelődési Központjában a 2000-ben aláírt kormányközi egyezményrel vált lehetővé a német-magyar komplex érettségi vizsgára történő felkészítés, melynek eredményeként diákjaink úgy a németországi, mint a magyarországi érettségi bizonyítványt megszerezhetik. Az így létrejött német-magyar tagozat a hagyományos, nemzetiségi gimnázium és később a szakgimnázium mellett a bajai intézmény egyik választható képzési ágaként több mint egy évtizeden keresztül sikeresen működött. Ennek eredményeként a német állam 2014-ben a tagozatot Külföldi Német Iskolaként ismerte el. Ezt követően megjelent a világszerte működő Külföldi Német Iskolák működését szabályozó törvény (Auslandsschulgesetz), amelynek célja a követelmények és a támogatás egységesítése. Ennek kapcsán vált szükségessé a Német Nemzetközi Érettségi (DIA) felmenő rendszerű bevezetése az MNÁMK-ban is. Ez a több éves folyamat az óratáblák, a tantárgyi szerkezet, a tantervek módosításával járt, valamint változtak az érettségire bocsátás feltételei is. Az MNÁMK diákjai első ízben 2024-ben tesznek DIA érettségit. 2025-ben pedig tagintézményünkben, a kecskeméti Mercedes-Benz Iskolában (MBS) kerül sor az első érettségi vizsgák megszervezésére. Ez is az elmúlt évek fejlesztési projektje volt, hogy az eddig 1-10. osztállyal működő Mercedes Iskolában lehetővé váljon a Német Nemzetközi Érettségi vizsga letétele.

– Mióta működnek külföldi német iskolaként, és milyen változást hoz ehhez képest a struktúraváltás? Mit jelent ez a diákok, tanárok és az Ön munkájában?

– Visszatérve a bajai intézményre: a DIA bevezetéséhez kapcsolódó változások hozták magukkal a struktúraváltás szükségességét,

2023 februári svábbál, balról: Peter Stübler igazgató, Julia Gross, a Németországi Szövetségi Köztársaság budapesti nagykövete, Egri Miklós, az MNÁMK Intézményfenntartó és Működtető Közalapítvány elnöke és Szauter Terézia

amelynek lényegét úgy lehet megfogalmazni, hogy az MNÁMK eddig magyarországi német intézményként működött, amelynek egy intézményegysége volt a Külföldi Német Iskola. A továbbiakban Külföldi Német Iskolaként fog működni, amelynek több nemzetiségi intézményegysége lesz, mégpedig az óvoda, a nemzetiségi gimnázium, a technikum, a kollégium és a közművelődési intézményegység.

A legnagyobb változás az általános iskolában lesz, ahol az oktatás a külföldi német tantervek szerint folyik majd, nagymértékben igazodva a helyi sajátosságokhoz: a magyar nyelv és irodalmat magyar tanterv szerint magas óraszám-ban tanítjuk, a német nyelvet pedig a tanulók nyelvi színvonalához igazítva. A magyarországi német kultúrára vonatkozó tartalmak is megjelennek az iskolában a nemzetiségismeret és a néptáncórák, valamint a különböző projektek, rendezvények keretében. Ezzel a programmal az alapkészségek biztos elsajátítása és a nyelvi kompetenciák magas színvonalú fejlesztése a célunk, amelyek segítségével a tanulók sikeresen és sikerélményektől kísérve folytathatják tanulmányaikat az MNÁMK német rendszerű gimnáziumi képzésében, amely a DIA érettségivel zárul. Abban az esetben, ha a tanuló és szülei úgy döntenek, hogy az 5-6. osztályos „orientációs” szakasz után mégsem a német iskolai képzést választják, akkor iskolán belül a nemzetiségi gimnáziumi képzésben vagy 9. osztálytól a technikumi képzésben folytathatók a tanulmányok. Az intézmény középiskolai kínálata változatlanul sokszínű marad, amelyből minden diák kiválaszthatja a saját céljai eléréséhez legmegfelelőbb képzési ágot.

Tantestületünk összetétele sem változik alapvetően. Baján továbbra is tizenkét Németországból érkező vendégtanár dolgozik majd a magyarországi pedagógusok mellett.

Az átalakulás a vezetői struktúrát érinti. Eddig az intézmény élén magyar főigazgató állt, és a külföldi intézményegységet, valamint a tagintézmények munkáját a német igazgató irányította. Miután az MNÁMK átalakult Külföldi Német Iskolává, az intézmény vezetője a Németország által delegált Peter Stübler, aki 2020 óta dolgozik iskolavezetőként az MNÁMK-ban és jól ismeri az intézményt. A struktúraváltás következtében az én eddigi feladatköröm megszűnik, de továbbra is szívesen dolgozom az MNÁMK-ért, mégpedig az intézményt fenntartó és működtető MNÁMK Közalapítvány megbízottjaként (Beauftragte des Vorstands) maradok ennek az értéket őrző és értéket teremtő közösségnek a tagja.

– Az új tanévben is eredményes munkát kívánunk!

Nemzetek Tánca rendezvény az MNÁMK-ban

Mert együtt mindent könnyebb megvalósítani...

*„Ha az ember messze menne, el ne feledje a házát,
Merre tart és honnan érkezett, siratja bús magányát.
Ha az ember messze menne, el ne feledje a házát,
S annak melegét mi visszavár.”*

(45 Street – Mesélek a bornak)

Nem is olyan régen, júniusban még ezzel a dallal vettünk könnyes búcsút ballagó diákjainktól. Ha visszatekintek, a 2022/2023-as tanév nagyon gyorsan telt el. Ezen nem is csodálkozom, hiszen annyi változatos programon vettek részt tanulóink és pedagógusaink. Nagyon fontos volt, hogy kiváló kapcsolatot ápolunk a településünk, Méhkerék/Micherechi intézményeivel és az egyházakkal. Mert együtt mindent könnyebb megvalósítani!

Év elején intézményünkben először rendeztünk meg egy innovatív továbbképzést („*Irányelvektől a tanóra megvalósításáig, román nyelvű továbbképzés*”) a román nemzetiségi intézményeinkben dolgozó, román nyelvet tanító pedagógusainknak. Olyan ritkán van lehetőségünk kötetlen beszélgetésre. Ezen a továbbképzésen volt. Az új ismeretek elsajátítása mellett rájöttünk, hogy nagy felelősséggel tartozunk mi, pedagógusok a jövő nemzedékért. A nemzetiségi oktatás feladata a nemzetiségi tanulók számára létesített intézményekben, hogy szervezeten biztosítsa a nemzetiségi nyelv tanulását, a nemzetiségi történelem, kultúra, hagyomány megismerését, a közösségi identitástudat megőrzését, ápolását, erősítését. Hogy tanítványaink őrizzék meg az utókor számára a még fennmaradt régi román népköltészeti alkotásokat, a félig magyar, félig román nyelvű verseket, dalokat. A tanév nemzetiségi kulturális rendezvényein mind többen érezték át e közösségi együttlétek örömét.

2022. október 13-án a Magyarországi Román Ortodox Egyházmegyéhez tartozó településünkön az iskola és a plébánia immár tizedik alkalommal rendezte meg közösen a *Gyermekmenetet*. Ezzel a felvonulással az árva és szegény sorsú gyerekekre emlékezünk. A felvonulás végén a templomban mondunk közös imát. Ezen a meghitt eseményen próbáljuk gyermekeinkkel megértetni, hogy ők milyen szerencsés helyzetben vannak. A gyerekek mellett szülők, nagyszülők és pedagógusok is részt vesznek az eseményen. A körmenetben – a korábbi évekhez hasonlóan – Őszentsége *Siluan atya*, a Magyarországi Román Ortodox Egyházmegye püspöke, Ionuț Teodor *Negrau atya*, Méhkerék plébános, Protosinghel Visarion *Tuderici atya*, egyházmegyei titkár és hitoktató is jelen voltak.

A legszebb ünnepünk a karácsony. Nem csupán azért, mert ilyenkor kapnak a gyerekek ajándékokat vagy pihenhetnek, hanem mert iskolánkban nagyon nagy hagyománya van az adventi készülődésnek. Már hetekkel karácsony előtt, minden osztály olyan műsort állít össze meglepetésként, melynek segítségével ebben a rohanó világban ismét magunkévá tehetjük a „karácsony szellemét”. A műsor láttán minden szülő, nagyszülő, családtag elfelejti mindennapi gondjait és együtt örül velünk. A román és a magyar hagyományok egyszerre jelennek meg a

színpadon a versek, a kántálás, a táncok és színdarabok előadása során. Mindig nehéz ilyenkor beszédet mondani, hiszen elég ránézni a gyermekek angyali arcára és a szemem könnybe lábad. *Ady Endre Karácsonyi rege* című versének második versszakával tudnám jellemezni ezt a lélekemelő állapotot: „Minden ember szeretettel borul földre imádkozni, az én kedves kis falumba a Messiás boldogságot szokott hozni.”

Iskolánk mesenapja, a már huszadik alkalommal megrendezett Vasile Gurzău meseverseny idén is friss erővel tért vissza. Huszonhárom tehetséges diák örvendeztette meg történetekkel és mesékkel a közönséget, alaposan megnehezítve a bírálóbizottság helyzetét. Kezdetől fogva tudtuk: minden résztvevő nyertes!

Vasile Gurzău 1898. március 16-án született Méhkeréken, ötgyermekes nagycsaládban. A megszokott falusi életet élte, társaival együtt nehéz körülmények között, és ha nem is adódott lehetősége hosszabb iskolázottságra, felfedezte magában és szorgalmasan művelte a Jóisten-től kapott mesemondó tehetségét. Ennek kifejlődése már hétköznapi életében megkezdődött, majd kiteljesedett az első világháború idején, amikor megérkezett a frontra, Olaszországba. Mindenütt, minden körülmények között mesélt. Társai nagyra értékelték, tehetségét pedig olyan neves budapesti tanárok fedezték fel és méltatták, mint Domokos Sámuel, aki a tőle gyűjtött és lejegyzett szövegekből hét mesét adott közre 1963-ban, majd 1968-ban kétnyelvű kötetben tette közzé Gurzău tizenhét-tizenhét magyar, illetve román nyelven elmondott meséjét. A kötet jelentőségét az adta, hogy egy mindkét nyelven magas szinten mesélő előadó repertoárját mutatta be. Kovács Ágnes javaslatára Vasile Gurzău 1973-ban megkapta a „Népművészet Mestere” díjat.

Büszke vagyok arra, hogy tanulóink legszorgalmasabbjai ismét szép helyezéseket értek el az *Országos Általános Iskolai Tanulmányi Versenyen* román nyelv és irodalomból és román népismeretből. Gratulálunk nemcsak ehhez az iskolánkat megtisztelő sikerhez, hanem a román kulturális identitás megőrzésében tanúsított szerepvállalásukhoz is. Jó példájukat minél több diák kövesse! Gratulálunk a felkészítő tanároknak is.

Intézményünkben 2023. június 1-jén, éppen a Nemzetközi Gyermeknapon rendeztük meg a második alkalommal az *Országos Román Nyelvű Szépolvasási Versenyt*. Ez az esemény jó lehetőséget nyújtott a legtöbb magyarországi román iskolából érkezett tanárnak és diáknak, hogy jobban megismerjék egymást, beszélgethessenek és természetesen román nyelven olvassanak. A megnyitó ünnepség után az izgatót versenyzők, akik öt másik olyan településről érkeztek, ahol román nemzetiségi nyelven oktatnak (*Gyula, Kétegyháza, Elek, Battonya, Köröszakál*) bizalommal és nagy bátorsággal léptek a zsűri elé. Két feladatuk volt: egy ismert és egy ismeretlen szöveget kellett első látásra felolvasniuk. Nem volt könnyű kiválasztani a legjobbakat, a győzteseket. Az ilyen iskolai kulturális események szervezése értéket ad falunknak és Magyarország egyik legtevékenyebb román közösségének, s magasra emeli az identitás megőrzésének értékét. Rengeteg színes, értékes programunk volt, szép eredményeket értek el növendékeink. Diákjainkra és pedagógus munkatársainkra is büszke vagyok!

Beszámolómat iskolánk egyik pedagógusa gondolataival zárom:

„Itt a tanév vége. Dőlnek majd a kitűnő bizonyítványok. Beszéljünk most a közepesen tanuló gyerekekről. Azokról, akiknek nincs szaktanári dicsérete, akiknek nem lógnak érmek a nyakukban, akik nem lépnek fel koncerteken, akik nem mondanak verseket iskolai rendezvényeken. Minden gyerek megérdemli, hogy büszkéek legyünk rá. A nem tökéletesen tanuló kis emberek is. Mert ne feledjük, Embereket nevelünk!”

A balesetektől mentes, fiataloknak és felnőtteknek egyaránt pihentető nyári szünidő után, sikeres új tanévet kívánok!

Martyin-Ruzsa Anna
igazgató

Fél évszázada a pályán

Kucsera Andrásné neve szinte összeforrt a Nézsei Mikszáth Kálmán Szlovák Nemzetiségi Általános Iskoláéval: több mint ötven éve kezdett itt tanítani, majd nyugdíjba vonulása után óraadó tanárként tért vissza a gyerekekhez. Sőt, 2016 óta a fenntartó, a helyi szlovák önkormányzat elnökeként is sokat tesz az iskoláért. Vele beszélgetünk az új tanév elején az iskola múltjáról, jelenéről és jövőjéről.

A 2022-ben Nemzetiségekért díjjal kitüntetett tanárnő 1994 óta a Nézsei Szlovák Önkormányzat elnöke. Az országos elismerést megelőzően már több díjat kapott a szlovák közösségtől nyelvük, hagyományaik fenntartásáért végzett munkájáért (a Nógrád-Hevesi Szlovákok Egyesülete „Nemzetiségünkért, hagyományápolásunkért” díját 2009-ben, a Nógrád Megyei Önkormányzat Közgyűlésének „Nógrád Megyei Nemzetiségekért” díját 2017-ben, az Országos Szlovák Önkormányzat „Nemzetiségünkért” díját 2019-ben vehette át). A helyi szlovák önkormányzat elnökeként azon fáradozik, hogy a következő és az azt követő nemzedéknek is megmutathassák, miként éltek elődeik. Mivel Nézsán nem volt a szlovákságnak tájháza, a Miniszterelnökség egyházi és nemzetiségi kapcsolatokért felelős államtitkársága támogatásával megvettek egy épületet a faluban, és azt rendezték be szlovák gyűjteménnyel. A tárgyi emlékek őrzése mellett az iskola az a bázis, ahol az élő hagyományok, a nyelv átadása történik. Ezért látta jónak a Nézsei Szlovák Nemzetiségi Önkormányzat 2016-ban az iskola átvételét.

Tanévzáró

– Jó döntésnek bizonyult – mondja Kucsera Andrásné. – Iskolánk népszerűségét bizonyítja, hogy a fenntartásba vétel óta eltelt hat tanév alatt folyamatosan nőtt a tanulók létszáma, szeptemberben mintegy nyolcvannal többen kezdték itt a tanévet, mint 2016-ban. Akkor 106 tanulóval vettük át az intézményt, most pedig csaknem 190 tanuló van. A megromlódott történelmi épületet (az 1740-ben épült Reviczky-kastélyt) egykor le akarták rombolni, de a falu megmentette az 1960-as évek elején. Az egész település összefogásával hozták rendbe annyira, hogy 1962 óta működhetett benne az iskola. A fenntartásba vétel óta önerőből és számos pályázaton nyert támogatással több ütemben történt a felújítás. Ennek legfrissebb lépése most október 15-i határidővel a fűtéskorszerűsítés, a hőszivattyús fűtésre történő átállás, amelyhez 37 milliós támogatást kaptunk a Miniszterelnökség egyházi és nemzetiségi kapcsolatokért felelős államtitkárságától. Ennek köszönhetően a következő fűtési idényben mínusz tíz fokig nem kell bekapcsolni a gázkazánt (az csak kiegészítő, rásegítő fűtési rendszerként marad meg), így jelentős megtakarítást várhatunk a költségek terén.

Iskolai ünnepély

– Mivel érik el, hogy emelkedik a tanulói létszám, hogy szeretnek ide járni a gyerekek, még azok is idejönnek, akik nem szlovák gyökerűek?

– Nyolc-kilenc környékbeli községből (pl. Csővár, Acsa, Penc, Rád, Felsőpetény) járnak ide a gyerekek. Akik itt kezdték az iskolát, azok általában itt is fejezik be még akkor is, ha közben más településre költözik a család. Olyan is van, hogy máshonnan költöznek ide. A testvérek természetesen a már idejáróval jönnek együtt. Nógrád megyében ez az egyetlen nyolcvétfolyamos szlovák nemzetiségi iskola, tehát felső tagozatban már csak itt folyik szlovák nemzetiségi oktatás. Minden diákunk tanul szlovákul, két csoportban: a kevésbé eredményesek és a haladóbbak között. Az egész tanévben minden alkalmat megragadunk a közösségi szellem erősítésére. Az ének- és néptánc, a vers- és prózamondó, valamint a tanulmányi versenyek nemcsak a diákokat, hanem a felkészítő tanáraikat is kihívások elé állítják. Ugyanakkor ezek az események találkozási lehetőséget is adnak más intézményekkel. A ta-

nulás mellett sok olyan programot szervezünk, amik arra szolgálnak, hogy bebizonyítsák a gyerekeknek, az iskola élvezetes is lehet. A Mikszáth-nap, az Iskola éjszakája, a Majális a parkban, a nyár eleji szlovák tábor, a szokásos iskolai ünnepekkel együtt közös élményt adnak. Az iskolai programok egy része pedig kilép az iskola falai közül, részben a szülők, részben az egész község bevonásával zajlik. A nagy események előkészítése is közösen történik. Jönnek az apukák füvet nyírni, kerti munkát végezni, rendbe tenni az iskola parkját, az anyukák hozzák a süteményeket, tehát a szülők is magukénak érzik az iskolát. Több rendezvényt már hagyományosan a Nézsai Szlovák Önkormányzat szervez, és az iskola ad otthont például megyei találkozónak vagy versenyeknek. Ezzel is idevonzzuk az embereket. Szép környezetben vagyunk, érdekes programokkal töltjük a szabadidőt, és színvonalas az oktatás, ezért szeretnek minket.

Iskolánk és tanulóink

– *Mindezért a pedagógusoknak is sokat kell tenniük. Hogyan sikerül ilyen lelkes, odaadó szakmai csapatot összeállítani?*

– Felsőpetényi születésű vagyok, és mindjárt az érettségi után, 1972-ben kezdtem itt tanítani, majd elvégeztem a Szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskola szlovák-orosz szakát. 1993-2011 között én voltam az iskola igazgatója. Velem együtt néhány idősebb kollégám óraadóként tanít még iskolában, a tanári karból pedig többen is a tanítványaim voltak egykor. A fiatalabbak közül sokan, a néptáncoktató, de a mostani igazgató is környékbeli, nógrádi. Ez a helyi kötődés és a hosszú, évtizedes közös munka sokat jelent abban, hogy jól együttműködő gárda vagyunk. Az önkormányzati fenntartás révén több lehetőségünk van az iskola és a tanárok támogatására. Ki tudjuk fizetni a túlórákat és egyéb juttatásokat. Az Erasmus+ program keretében a tantestületből nyári továbbképzésen vettünk részt tizenegyen Rovinjban, ketten pedig Dublinban. Az országos lehangoltság a mi pedagógusainkra nem jellemző, a lelkesedés átragad egyikünkről a másikra. A programokban a tanáraink is lelkesen és kreatívan vesznek részt, működnek közre.

A tantestület farsangkor

– *Hogyan kezdik most ezt az új tanévet, milyen feladatok előtt állnak?*

– Szeptembertől Szlovákiából érkezett vendégtanár erősíti a személyi feltételeket, ennek nagyon örülünk, nagy újdonság, és reméljük, vele is jó munkakapcsolat alakul majd ki. Már vannak fiatalabb tanáraink is, az önkormányzatban is szükséges a fiatalítás. Most két helyi fiatal munkatársat sikerült bevonni ebbe a munkába. A következő években az a feladatom, hogy átadjam nekik mindazt, amit én már tudok. És egyre inkább a munkát is. Éves szinten hét-nyolc pályázatot írok, ezt és a tanítást is szeretném lassan átadni. Az iskolai programok, módszerek, versenyek folynak tovább, mert jól beváltak. A tárgyi feltételek rendben vannak, a tantermek nagy részében már okostábla van. Már csak két-három teremben hiányzik, ezt még be kell szereznünk. A fűtőkorszerűsítésről korábban szóltam, ez nagy előrelépés. Egy jövőre mutató elgondolásunk volt az iskolaépület dohos, vizes pincéjének felújításakor: egy időkapszula letétele. A kapszulában a mostani gyerekek rajzai őrzik a jelent, ami a kibontásakor már múlt lesz. A pincénk azóta állófogadásoknak, diákönkormányzati üléseknek helyt adó közösségi tér lett, az időkapszulát pedig ötven év múlva, 2072-ben fogja kinyitni egy ezzel megbízott diákunk, Kucséra Blanka. Mi már nem érjük meg azt, nem tudjuk, akkor milyen lesz a világunk, de mindent megtettünk, hogy átadjuk az értékeinket.

Negyven éves a kéttannyelvű oktatás Bólyban

A 2022/23-as tanévben ünnepelte a Bólyi Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola, hogy negyven évvel ezelőtt, országosan elsőként vezették be náluk a kétnyelvű német nemzetiségi oktatást. A jeles évfordulóra ünnepségsorozattal készültek az iskola egykori és mai diákjai, tanárai, valamint a fenntartó, a helyi német nemzetiségi önkormányzat.

Far Jánosné Czinner Ágnes igazgatónő elmondta, hogy idén az ünnepségsorozat alkalmi között szerepelt már svábbál, kulturális műsor, a jubileumi évkönyv bemutatója, német nemzetiségi alkotótábor, és öszszel tartanak még egy, az évfordulóhoz kapcsolódó konferenciát. Az iskola történetét két évkönyv foglalja össze: az intézmény honlapján már elérhető 25 éves és az ennek folytatásaként készült 40 éves jubileumi kiadvány. Oldalaikon lapozgatva sok személyes visszaemlékezés, fénykép idézi fel az iskolai élet hétköznapjait, rendezvényeit, a kirándulásokat, a diákcseré- és testvérváros-programokat. Az indulásra, az előkészületekre és az első döntő lépés megtételére korabeli sajtóvisszhang felidézésével emlékeztettek.

Mint ezekből kiderül, a Magyarországi Németek Demokratikus Szövetsége, a Művelődési Minisztérium és az Országos Pedagógiai Intézet éveken át keresett partnert a kétnyelvű oktatás bevezetéséhez. A kísérleti jelleggel elkezdett tanítási forma újdonsága abban rejlett, hogy a nyelv az oktatás során ne csak célként, hanem eszközként is szerepeljen, tehát a nyelvorák mellett más tantárgyak oktatása – környezetismeret, ének, földrajz, történelem – is német nyelven folyjanak. A kezdeményezés végül a baranyai Bólyban került megvalósításra Schummer Ferenc igazgatóhelyettes vezetésével, az 1982/83-as tanévben egy nyelvoktató és egy kéttannyelvű osztály indításával. Akkor a megye több mint hatvan községében éltek német nemzetiségűek, számukat ötvenezerre becsülték. A bólyiak hatvan százaléka tekinthetett vissza német felmenőkre. A családokban azonban már nem volt jellemző a nyelvhasználat, a kétnyelvű oktatás tehát az anyanyelv visszaszerzését is célozta.

A kezdeti nehézségek – például a hiányzó tankönyvek – ellenére a gyakorlatban megszerzett tapasztalatokkal, a tanárok által kidolgozott tantervekkel, a szülők háttértámogatásával végül olyan sikeresnek bizonyult az új program, hogy néhány év múlva a megye más települései (Mecseknádasd, Villány, Pécs) iskoláiban is visszhangra talált. Azóta több mint negyven osztály végzett a bólyi általános iskola kéttannyelvű évfolyamán, az iskola pedig számos más projektet is eredményesen bevezetett. A nyolcadikosok például DSD ingyenes nyelvvizsgát tehetnek, amely az eredménytől függően az A2 vagy B1 típusú nyelvvizsgának felel meg. A DSD Sprachdiplom a német Kultuszminisztérium 1973 óta működő nemzetközi nyelvvizsgálója, a bólyi általános iskolában 2010 óta – szintén elsőként az országban – van lehetőség letenni. Az iskolában alapfokú művészetoktatás folyik. 1995-től rézfúvós, gitár és harmonika tanszakon, 2004-től pedig festészet és tűzzománc szakon is. A 144 oldalas évkönyv az iskola 2007/2008 óta eltelt időszakának kétnyelvű oktatástól független projektjeiről is beszámol. Ilyenek az Ökoiskola és a Boldogiskola program.

Az iskola – valamint a bólyi óvoda és bölcsőde – fenntartását 2015-ben vette át a Bólyi Német Önkormányzat. Győriné Meiszter Katalin, az önkormányzat elnöke korábban maga is itt tanított, jelen volt a kezdeteknél is. A bólyi nemzetiségi oktatás 40 éves jubileumi rendezvényén, mint mondta, így kettős minőségében is köszöntötte az intézményt, „amely azóta a gyerekecipőt kinőtte, tinédzserkorba majd felnőtt korba lépett és nem vesztett varázsából, hiszen a mai napig nagyon sok gyermek választja ezt az oktatási formát.”

Köszönetet mondott a pedagógusoknak, akik a kezdet kezdetén a cél mellé álltak (*Ungerné Pásztor Irén, Klobucsnik Imréné, Rothné Mészáros Ágnes, Kerner Anna, Schleich Imréné, Kelbert Imréné, Beck Józsefné, Somogyiné Szántó Ilona, Bayer Mária*), valamint a mindenkori intézményvezetőknek (*Schummer Ferenc, Puskás Bálint, Gráf Vilmosné, Bischofné Blandl Mária és Far Jánosné Czinner Ágnes*), akik vállalták a munkát, megküzdöttek a nehézségekkel és sikerre vitték a kétnyelvű német nemzetiségi oktatást.

„A bolyiaknak minden okuk megvan arra, hogy büszkék legyenek az iskolájukra, amely az elmúlt években elkötelezett és innovatív intézménynek bizonyult, ahol a hagyományápolás és a korszerűség nem zárja ki egymást, hanem sikeresen összekapcsolódik. A Bolyi Német Önkormányzat, mint fenntartó mindenkor partner abban, hogy a kétnyelvű német nemzetiségi oktatás minden szükségletét biztosítsa, és megteremtse a korszerű oktatás legoptimálisabb feltételeit az iskolában” – mondta.

Englenderné Hock Ibolya, a Magyarországi Németek Országos Önkormányzatának elnöke az ünnepségen visszaemlékezett azokra a hangozásokra, amelyek kétségbe vonták a német kétnyelvű oktatás létjogosultságát, amikor a bolyi példát látva 1986-ban a pécsi belvárosi iskolában is bevezették azt. Tanárként és szülőként is úgy véli, hogy a spontán nyelvhasználat és nyelvismeret megszerzése a pedagógusok eltökéltségén és az alkalmazott oktatási módszeren múlik. Támogató szülői háttérrel együtt pedig nem teherterhel a nyelvtanulás. Mint mondta, az első évek, évtizedek lelkesültsége alábbhagyott, kevés a némettanár, a német nyelven is oktató szaktanár. Pedig a német nyelv magas szintű ismerete – amit a kéttannyelvű oktatás biztosít, különösen, ha már óvodás korban megkezdődik a nyelvvel való ismerkedés – a mai fiataloknak is szélesebb és jobban fizető munkalehetőséget nyújthat. Ez az oktatási forma a legjobb módszer egy nyelv tényleges elsajátításához, és a jövőt jelenti a nemzetiség számára.

MEKkerülhetetlen!

Nemzetiségi adatbányánk, a Magyar Elektronikus Könyvtár

Az internetes nemzetiségi adatbányákról szóló írásaink sorát (BARÁTSÁG, 2020/2., 2020/6.) ez alkalommal a leghosszabb múlttal rendelkező *Magyar Elektronikus Könyvtár* ismertetésével folytatjuk. Tesszük ezt azért, mert az utóbbi időben jelentősen megszaporodtak a felületén elérhető, nemzetiségeinket, illetve anyanemzetüket érintő kiadványok. Csak az idei első félévet tekintve huszonhárom ilyen mű került újonnan a MEK kínálatába.

A Magyar Elektronikus Könyvtár megalapítása és működése előkészítését 1994 tavaszán határozta el néhány lelkes könyvtáros. Céljuk az volt, hogy a számítógépes formátumban elérhető magyar nyelvű könyvtári egységeket közös felületre gyűjtsék és hosszas internetes kutatás nélkül tegyék hozzáférhetővé a felhasználók számára. A szolgáltatás kiépítése 1995-ben kezdődött, a teljeskörű működés 1996-ban indult. 1996 és 2002 között – nagyon sok ember önkéntes munkájának és néhány intézmény támogatásának köszönhetően – több mint négyezer darabra nőtt a könyvtár állománya. Akkoriban havi hatvan-hetvenezer látogató kereste fel az (azóta is) előzetes regisztráció nélkül, ingyenesen használható webfelületet. Ma már *több mint húszezer digitális könyv és hangoskönyv* érhető el a MEK-ben, és a napi látogatók száma (ötven-ötvenötezer) csaknem megegyezik azzal, ami két évtizeddel korábban még egy hónap alatt jött csak össze.

1999 szeptemberétől már az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) adott otthont a MEK projektnek. Ehhez kapcsolódóan az OSZK-ban létrejött egy kétfős önálló osztály. Ugyanebben az évben megalakult a MEK-et támogató civil szervezet, amelyet 2000-ben Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület néven jegyeztek be. 2008 novemberétől a gyűjteményének nagy része az Európai Digitális Könyvtáron keresztül is elérhetővé vált.

A MEK alapításában kiemelkedő szerepet játszó *Drótos Lászlót, Moldován Istvánt és Kokas Károlyt* a Neumann János Számítógép-tudományi Társaság Kalmár-díjjal ismerte el, de a Magyar Tartalomipari Szövetség életműdíját is átvehették.

A MEK-ben csak magyar nyelvű és magyar, illetve közép-európai vonatkozású tudományos, oktatási vagy kulturális célokra használható dokumentumok kapnak helyet: elsősorban szöveges művek, kisebb részben pedig térképek és kották.

A *mek.oszk.hu* webfelületre lépve láthatjuk, hogy a könyveket öt főcsoportba sorolják. A természettudományok; a műszaki tudományok-gazdasági ágazatok; a társadalomtudományok; a humán területek – kultúra – irodalom; vagy a kézikönyvek – egyéb műfajok menüpontra kattintva az adott tartalmú kiadványokra szűrve nyílik meg az alkategóriák kínálata. A megfelelőt bejelölve szűkített szűrés történik. (Az egyéb műfajok alatt nyithatók meg például a térképek és a kották, de a bibliográfiák és a folyóirat-repertóriumok is.)

Fő keresőmezőből kettő áll a felhasználók rendelkezésére. Az első a gyűjteményben történő keresést segíti. A szerző, szerkesztő, fordító nevét gépellhetjük itt be, s erre kereshetjük meg a MEK-ben az illető nevéhez tartozó valamennyi kiadványt. Kereshetünk a címre, a cím szavaira (címtöredékre), de tárgyszóra, típusra is. Lehetőség van összetett keresésre is, ami még több lehetőséget hordoz. A másik fő kereső mező még nagyobb szolgálatot tesz. Begépelte szavunkat a MEK-en elérhető valamennyi könyvön végigszáguldatja, s a találatokat kigyűjti.

Amennyiben például azt gépeljük be, hogy „bolgár”, négyezernél is több, ha a „ruszin”-t, akkor több mint ezeregyszáz találathoz jutunk. Ezek között természetesen számos olyan is adódik, ami a kutató számára érdektelen, ám több olyan összefüggésre is rávezethet, amit önmagunktól nem is kerestünk volna. Mivel itt is van mód összetett keresésre, azon belül pedig kivételek is meghatározhatók („E szavak nélkül”), így az érdektelen találatok folyamatosan és jelentősen méréselkelhetők. Elastic- és Google-rendszerben is lehet keresni a könyvek között. Érdekes mindkettőn átfuttatni a keresést, mivel eltérő találat-halmazt is eredményezhetnek. Az Elastic külön soron azt is lehetővé teszi, hogy a beírt kifejezést csak a fülszövegben és a könyvek tartalmában keressük vele.

A legtöbb könyv több formátumban is megtekinthető (html, word, pdf, rtf, prc), így a letöltési sebességgel kapcsolatos elvárásainknak és feldolgozási szándékunknak legmegfelelőbbet választhatjuk. Valamennyi feltöltött dokumentum térítésmentesen letölthető, szabadon másolható, másolásvédelem nem szab gátat az anyag kezelésének. Csakis a felnyitható katalóguscédula jogi közleményére kell tekintettel lenni a forrásfelhasználás során. A legtöbb feltöltött mű nem jogvédett.

A nemzetiségekkel kapcsolatos könyvek közül a továbbiakban csak felvillantunk néhányat, hogy kedvet keltsünk a MEK használatához, illetve a rendszeres (újabb kiadványok feltöltését áttekintő) visszatéréshez. Meggyőződésünk, hogy ez a szikár felsorolás is kellőképpen színes ahhoz, hogy száraz olvasmánnyá ne váljon, és alkalmas imént jelzett célunk elérésére.

A Magyar Elektronikus Könyvtár gyűjteménye gazdag a folklórt idéző kiadványok tekintetében. Olvasható például *Gopcsa László, Kolozsváron nyomott 1888-as Örmény közmondások* című könyve, s az ő általa szerkesztett *Örmény regék* (1911) és *Schlandt Henrik Brassóban, 1913-ban kiadott Magyar-német közmondások* kötete is. Az *Elvarázsolt madarak* (1961) az örmény, a *Róka koma* (2007) az ukrán, a *Szegény ember okos leánya* (1974), *A csodálatos fa* (1979) az erdélyi szász, a *Szögkirály* (1973), a *Loló* (1990) és *A gömböcffiú* (2002) a cigány népmesekincset teszi hozzáférhetővé. *A hazai nem-magyarajkú népköltészet tára 1-3. (1866-1877), Tót népdalok, Magyar-orosz népdalok, Román népdalok*, valamint *Suciu Traján: A román népköltészet* (1907) és a *Pisni naših predkiv/Száz ruszin népdal* (1993) a népköltészet világát is megismerteti.

A digitalizált néprajzi kiadványoknak sincs híja. Az erdélyi szászok mezőgazdasága (*Dorner Béla, 1910*), *Az örmény népélet* (*Gopcsa László, 1922*), a *Szamosújvár, a magyar-örmény metropolisz írásban és képekben* (*Szongott Kristóf, 1893*), *A kecskeméti görögség története* (*Hajnóczy Iván, 1939*), a *Répáshuta: Egy szlovák falu a Bükkben* (*Szabadfalvi József-Viga Gyula, 1984*) és *A gömöri etnikai térmozaik* (*Keményfi Róbert, 2002*), valamint *A gens fidelissima: a ruszinok* (*S. Benedek András, 2003*) lehet erre példa.

Nemzetiségeink vallási és hitéleti hagyományai ismerhetők meg egyebek mellett *Sasvári László Ruszin hagyományok görög katolikusságunk néprajzában* (1996) című tanulmánykötetéből, *Avedik Lukács Az örmény sz. mise szertartásai* (1876), *Az örmény kath. szent mise* (1905) és *Merza Gyula Az örmény kereszt/Crux Armena* (1903) című munkájából csakúgy, mint *Gönczi Andrea a Ruszin skizmatikus mozgalom a XX. század elején* (2008) című kötetéből.

Az irodalmak egymásra hatása iránt érdeklődők is számos kedvükre való könyvet találhatnak. Olyanokat például, mint *Zágoréc-Csuka Judit A magyar-szlovén és a szlovén-magyar irodalmi kapcsolatok tükröződése a fordításirodalomban* (2015), a *Kölcsön-hatás. Román irodalom – magyar szempontok* (2009, szerk.: Vincze Ferenc), de *Domokos Sámuel: Magyar-román irodalmi kapcsolatok* (1985), *Rajka László Jókai román tárgyú novellái* (1935), *Riedl Frigyes: Kazinczy Ferenc és a német irodalom* (1878), Cs. Szabó László: *Görögökről* (1986), *Balogh Magdolna* (szerk.): *Szomszédok a kirakatban – A szlovák irodalom recepciója Magyarországon 1990 után* (2018), *Fleischmann*

Gyula: *A cigány a magyar irodalomban* (1912) című könyvei és Bognár Péter: *A régi magyar párrimköltészet német vonatkozásai* (2016) című értekezése is ezt a témakört taglalja.

Számos igazán különleges szakszótár is értő olvasókra vár. Ezekből nemcsak az adott szakterület szókészletére, hanem a nyelvfejlődésre és a technikai haladásra is szerezhetők adatok. Sajátos szakszóink révén a más területen/felületen folytatott kutatásokhoz is pótolhatatlan segítséget nyújthatnak. A német nyelvű lexiográfiák között megtaláljuk Szabó József *Bányaműszótárát* (1848), Péch Antal *Magyar és német bányászati szótárát* (1879), Mátyus Uzor *Hadi-műszótárát* (1868), Divald Adolf-Wagner Károly *Magyar-német és német-magyar erdészeti műszótárát* (1868), Ballagi Mór-György Aladár *Kereskedelmi szótárát* (1887). Frecskay János 1912-ben ötven iparág német és magyar szakszókészletét rögzítette *Mesterségek szótára* című munkájában. Keresztes András a hitélettel összefüggő szavak gyűjteményével állt elő (*Német-magyar/magyar-német teológiai és egyházi szakszótár*, 2017).

Más nyelvekre is kitérve: a Molnár József által szerkesztett *Csillagászati földrajzi fogalomtár* a címszavak magyar és ukrán megfelelőit kínálja használatra, a *Magyar-ukrán/ukrán-magyar iskolai biológiai szótárt* pedig Csubirka Magdolna jegyzi (mindkettő 2004). A Bocskay István és társai által jegyzett *Magyar-román-angol fogorvosi szakszótár* (2003) és a Benő Attila-András Zselyke szerkesztette, a román-magyar nyelvi érintkezés lexikai-szemantikai kérdéseit taglaló *A kölcsönszó jelentésvilága* (2004) című kötet elsősorban a szakmának szól, Kovácsné József Magda *Magyar-román/román-magyar összehasonlító keresztnevszótára* azonban a szélesebb közönségnek is tartogat érdekességeket.

Ács Károly *Magyar, német, és szerb beszélgetések otthon és úton* című összeállítása 1859-ben jelent meg, így a nyájas olvasó a nyelveken túl – a beszélgetések tartalmából – a tizenkilencedik század közepének polgári gondolkodásából, szokásaiból is ízelítőt kaphat. Ugyanez igaz az 1853-ban kiadott, Lengyel Dániel által jegyzett *Fürdői-zsebkönyvre* is, amelynek tárgya a „Magyar-, Erdély-, Horvát-Tórország, a Szerbvajdaság, s Temesi-Bánság, nemkülönb a Határőrvidék ásványvizei s fürdő-intézetei ismertetése”.

Elérhető a Pallas Lexikon számára összeállított *Cigány szójegyzék* (1893), de Vekerdí József *A magyarországi cigány nyelvjárások szótára* (2000) című könyve is, amelyet, a kárpáti cigány, a szinto nyelvjárás és az oláh cigány nyelvjárások szókészletéből állított össze. Derra György *Magyar-szerb szótára* (1899) érdekességét a legutóbbi megelőző századforduló szókészletének és szóállapotainak a maival történő összevetése adhatja.

A kisebb térségek, lakhelyek nyelvváltozatait rögzítő tanulmányok is fontos forrásértékűek. Ezek közül is néhány példa: *Az alsó-meczenzéfi német nyelvjárás hangtana* (Gedeon Alajos, 1905), *A dobsinai német nyelvjárás* (Mráz Gusztáv, 1909), *A Nyíregyházi szlovák, „tirpák” nyelvjárásai és néprajzi emlékek* mindkét kötete (Erdész Sándor, 1977, 1981), *Komlóska ruszín nyelvjárása* (Benedek Gergely, 2022).

Nemzetiségeink anyairodalmának jeles és kevésbé ismert személyiségei alkotásainak fordításai magyar nyelvű antológiák hosszú sorában szerepelnek. Ezekről most nem ejtünk több szót. Szólunk azonban arról, hogy rendkívül értékes történelmi munkák is elérhetők a MEK-en. A következő felsorolásban megint csak a sok közül kiragadva hívjuk fel néhány kiemelkedő fontosságúnak, érdekességűnek tűnő példányra a figyelmet. Más hasonló munkák közül kiemelten a következő köteteket ajánljuk figyelmükbe. Szemian Mihály *tanulmányútja*

1770-74-ben Hallóban, Jénában és más hét német egyetemen, úti emlékkönyve alapján (2012), Az 1870. évi német-francia háború története 1-3. (Bánlaky József, 1896-1899), A „német ügy” 1945-1953 – A Volksbundtól Tiszalököig (Bank Barbara-Őze Sándor, 2005), Szatmári „svábokból jött magyarok” Romániában (Boros Ernő, 2021), Emberek és eszmék migrációja Bulgáriában és Magyarországon, 19-21. század (Penka Pejkovska-Demeter Gábor, 2018), A Zrínyi-kultusz napjainkban a magyar, horvát és szlovén határsávbán (Zágorac-Csuka Judit, 2020), Egy kanonok három királysága. Ráttkay György horvát története (Bene Sándor, 2004), Miklós és Petar. Horvát-magyar politikai és kulturális kapcsolatok (Balogh Csaba-Windhager Ákos, 2019), Az illír mozgalom. A horvát nemzeti megújulás kordokumentumai (Lukács István-Kálcz-Simon Orsolya), A román középkor időszak kérdései: Régi-új viták és közelítések (Miskolczy Ambrus, 2021), A törököknél. Magyar és lengyel emigránsok az 1848-49-es szabadságharc után (Jules-Conrad Burchard-Béla-váry, é.n.), I. Rákóczi György és a lengyel királyság (Lukinich Imre, 1907), Lengyel királyok Magyarországon (Palóczy Edgár, 1935), Báthory István lengyel királyválasztása (Szádóczky Lajos, 1887), A magyar-ukrán közös múlt és jelen: összekötő és elválasztó „fehér foltok” (Zubánics László, 2011), Kárpátalja 1938-1941. Magyar és ukrán történelmi közelítés (Fedinec Csilla, 2004), Alapvetések az ukrán magyarsággal kapcsolatban és a magyar múlt ukrán megítéléséhez 1991-2011 (Bocskor Medvecz Andrea, 2012), Iorga Miklós és a székelyek román származásának tana (Tóth Zoltán, 1941), Az 1914. évi osztrák-magyar-szerb-montenegrói háború. A tábori akták és egyéb levéltári anyag felhasználásával (Bánlaky József, 2026), A magyarok őselei, hajdankori nevei és lakhelyei eredeti örömei kútfők után I-II. (Lukácsy Kristóf, 1870.).

Olyan ritkaságok is szemünk elé kerülhetnek, mint például az 1913-ban kiadott Becsületügyi szabályzat a m. kir. honvédség és a m. kir. (m. kir. horvát-szlavon) csendőrség számára, vagy az Összefonódó szálak. Magyar-bolgár textilkészítés tárlatkatalógusa.

Végül a könyv- és sajtóbibliográfiákra hívjuk fel a figyelmet, amelyek bármely kutatás kiindulópontjai, támaszai, ösztönzői lehetnek. Olyanok, mint a Hungaria et Polonia – A magyar-lengyel kapcsolatok bibliográfiája (Kertész János, 1934), a Lengyelország a magyar sajtóban: Magyar-lengyel bibliográfia (Kertész János, 1938), az Ajánló bibliográfia cigány könyvtárak összeállításához (Bódi Zsuzsa, 1996) vagy a Deutschsprachige Presse in Ungarn, 1921-2000 (Rózsa Mária, 2006).

Ennyi is elég – tervezőszerkesztőnk szerint talán sok is – annak bizonyítására, hogy nemzetiségi vonatkozású szép- és szakirodalom keresésekor a Magyar Elektronikus Könyvtár egyre inkább megkerülhetetlen. A nagy ütemű feltöltések miatt időről időre érdemes visszatérni felületére.

Hegedűs Sándor

MAGYAR
ELEKTRONIKUS
KÖNYVTÁR

Kincsek az értéktárakból

A magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvényt 2012 tavaszán fogadta el az országgyűlés. A törvény értelmében a nemzeti értékek megóvándó értékek, azok azonosításában, rendszerezésében, adataik nyilvántartásba vételében és folyamatos frissítésében, gondozásában a megyei önkormányzatok működhetnek közre. E törvény alapján a megyei önkormányzatok megyei értéktárat hoztak létre, melyek segítségével azonosítják, jegyzékbe veszik és minél szélesebb körben megismertetik közigazgatási területük nemzeti értékeit, egyúttal gondoskodnak azok fennmaradásáról. A megyei értéktárak jelentik a Nemzeti Értéktár középső szintjét, míg az alsót – ahol létrejöttek ilyenek – a települési értéktárak képviselik. Ezúttal települési értéktárakba felvett, ott nyilvántartott kincsek közül válogatunk.

Kétegyházi Román Tájház (Kétegyházi Értéktár)

A Kétegyházi Román Tájház, a magyarországi románok első és mind-
ezidáig egyetlen tájháza 1984-ben a Kossuth utca 68. szám alatti épület-
ben került berendezésre.

A házat *Ávrám* Péter húszholdas kétegyházi román gazdálkodó építette a XIX. század derekán. Az épület az 1920-as évekig maradt az *Ávrám* család tulajdonában, s mindaddig megőrizte eredeti formáját. Az új tulajdonos, *Nikula* Mihály jelentős átalakításokat, hozzáépítéseket valósított meg. A ház hátsó, a nyári konyhát, a kamrát és az istállót magában foglaló traktusa már a hozzáépítés eredménye. A tájházzá alakítás során a szakemberek megszüntettek minden olyan elemet, amely a korábbi átépítésekből adódott.

Az 1920-as évek román középparaszti lakáskultúráját reprezentáló berendezési tárgyak egy része eredetileg is a ház berendezéséhez tartozott, legnagyobb része helyi gyűjtés eredményeként került a tájházba. A hátsó szobában található sarokpad helybeli asztalosmester munkája, a festett kelengyés láda a Sebesi-gyűjteményből került a Tájházba. A tisztaszoba a románok körében is sokáig megőrizte eredeti funkcióját. Itt fogadták a vendégeket, itt ünnepelték az év jeles ünnepeit, itt feküdt a gyermekágyas asszony és itt ravatalozták fel az elhunytat. Maguk a berendezési tárgyak, bútordarabok csak kismértékben őriznek etnikus jegyeket, hiszen a román nemzetiségű lakosságnak is ugyanazok voltak a beszerzési lehetőségeik, mint a más nemzetiségűeknek. A paraszti lakóházban nem annyira a bútortzat, mint inkább annak belső elrendezése és díszítő elemei (festett falfelület, textíliák, fényképek, ikonok) kölcsönöznék a házbelsőnek román jelleget. A pitvar jellegzetes edényei között a kantakocsit, szénvonót, sütőlapátot és a kredencen látható cseréptányérokat említhetjük meg – ajánlják a látogatók figyelmébe.

Nagytarcsai sütemények (Nagytarcsai Értéktár)

Nagytarcsán 1715 óta élnek szlovákok. Az 1715. április 10-én a Hont megyei Nosztrán feljegyezték, hogy a 30 évvel azelőtt ott lakó *Sipek* Mátyás 50 éves, *Sipeczki* Jakab 40 éves, és *Sipeczki* Péter 31 éves Tarcsára költözött. Nagytarcsán azóta élnek szlovákok.

Az 1995-ben megalakult Nagytarcsai Szlovákok Önkormányzata egyik testületi ülésén született határozat a *Varečka Klub* megalakulásáról. Több helyről is mutatkozott ugyanis igény arra, hogy a régi hagyományos nagytarcsai ételek elkészítését a fiatalabb korosztálynak és a község lakóparkjaiba beköltözőknek is be kellene mutatni. A *Varečka* havi rendszerességgel jött össze, és minden hónapban más ételek, sütemények elkészítését mutatta be. Egyik hónapban sütemények, másik hónapban főételek kerültek sorra. Így készült el a *batoska*, a *bomba*, a *rukka*, a *ganca*, a *geleginya*, valamint a *kapusznýk* is. Ezeket a recepteket nyomtatva rendszeresen megkapták a résztvevők, valamint felvétel is készült a hagyományos tót ételek elkészítéséről, ami DVD formában terjedt.

A 1930-as években kezdték átépíteni, modernizálni a hagyományos tarcsai konyhákat. A sütést, főzést mindig a család legidősebb nőtagja végezte. Otthoni öltözetét fehér *sakácskával* (köténnyel) egészítette ki. A fején főkötő és kendő volt. A munkát kézmosással kezdte. Főzéshez az otthon megtermelt zöldségeket használták fel, a burgonyából és a káposztából készült ételek voltak a leggyakoribbak, hús ritkán került az asztalra.

Az ünnepi sütemény eleinte a kalács volt. Az igazi paraszti, laktató ételeken, a *kóttés* tésztákon, a *fánk*okon és a *rétes*eken kívül egyes háziasszonyok, mint például a jegyzőné, a tanítóné, az iparosok feleségei, akik nem a hagyományos, paraszti nagycsaládoknak főztek, kisebb adagokból álló *cukorsüteményeket* is sütöttek. Az ő közvetítésükkel ismerték meg a parasztasszonyok az általuk megszokottól eltérő tésztákat. Ezeket eleinte velük sütették meg, majd maguk is megtanulták és egyre gyakrabban készítették családi ünnepeiken. A régi időkben meg volt minden süteménynek az avatott művésze. A *rukka*, a *bomba* és *koldusbatyu* *Tarcsai* Mihályné, *Faludiné Fényes* Anna, *Sárvariné Szedő* Erzs, *Szedőné Geér* Erzs, *Sinka* Jánosné, *Bedenekné Füzesi* Kati, *Kissné Fabók* Mária kezei közül került ki.

A *kóttés*eket, *rétes*eket, *fánk*ot *Drenyovszki* Mártonné, *Fényes* Mihályné, *Agárdi* Mihályné, *Sebők* Mihályné, *Laukó* Jánosné, de rajtuk kívül még nagyon sokan sütöttek. Sütik még ma is kiválóan, az anyjuktól, nagyanyjuktól tanult, évszázadon át kialakított módon.

A konyhaművészetükre sokat adó parasztasszonyok egyre kevesebb segítséget vesznek igénybe. Maguk is elkészítik a *darabos* vagy *vágott* tésztákat, tortákat, a *mignonszerű* apró süteményeiket. Később szakácskönyvekből, egymástól kapott receptekből sütöttek. Napjainkra sokan cukrászmesteri fokon készítik a régi receptekből fejlődött, Nagytarcsára jellemző tésztákat: *rukka*t; *bombát/hólabdát*; *batyust*/koldusbatyut/*batoska*t. A *bomba*-sütőt eleinte két lyukacsos habszedő kanálból, a *rukka*-sütőt pedig a kolbásztöltő végéből készítették házilag ügyes kezű iparosok. Később készítettek egymásnak, a rokonoknak is. A *batyust* először csak a tepsibe rakták egymás mellé, majd kis kosárka formákat vásároltak, vagy hozattak egymásnak Csehszlovákiából. Kezdetben csak a „sütőasszonyoknak” volt ilyen eszközük, akikkel megsütették, majd amikor már elsajátították a fogásokat, az eszközök kölcsönkérésével mások is megsütöttek. Gyakran előfordult olyan eset is, hogy rokonok, testvérek közösen sütöttek, főként esküvők, keresztelők előtt. (Még manapság is összefognak.) Az előterjesztést a *Varečka Klub*ban készült ételek, a mai sütőasszonyok receptjeit rögzítve fogadták be a helyi értéktárba.

Steixner István Német Nemzetiségi Énekkar (*Márkói Értéktár*)

Márkó területére az elnéptelenedett vidék úratelepítése céljából 1741-ben érkeztek az első német telepesek a Mainzi fejedelemségből, Sziléziából, a Fekete-erdő vidékéről, Ausztriából, Würzburgból, Nürnbergből. A környező és távolabbi hazai településekről is jöttek németajkú új lakók (Városlőd, Kislőd, Nagytevel, Fajs, Hidegkút, Olaszfalu, Kőszeg, Moson, Soroksár). Ők mind magukkal hozták a saját szokásaikat, dalokat, amiket szülőiről gyermekekre hagyományozták. Ugyanígy öröklődött a sajátos előadásmód, a német nemzetiségi (sváb) dalok sajátossága, az úgynevezett tercelés is.

Az énekkar szakmai munkáját tíz évig *Albertné Balogh Márta* vezette, öt év után közösen *Pfeiferné Takács Hajnalkával*, aki a tizedik évforduló után egyedül viszi a szakmai munkát. Az énekkart megalakulása óta *Magasházi János* kíséri gombos harmonikán.

2009 óta a munka egyesületi formában működik (Steixner István Német Nemzetiségi Egyesület). A település egykori kántor-tanítójának nevét vették fel, kinek családjával napjainkig kapcsolatot ápolnak. Látogatást tesznek a Steixner lányoknál és névadójuk sírjánál Balatonakaliban. Az énekkar hetente egyszer, keddenként próbál, tagjainak száma húsz-harminc fő között mozog. A kórus első viselete egy megmaradt eredeti alapján készült. 2001-től megye- és országosra, de az országhatáron kívül is felléptek.

A kórus tagja a Magyarországi Német Ének-, Zene, Tánckarok Tanácsának (Landesrat) is, amely egy országos civil német nemzetiségi intézmény. A Landesrat nagy hangsúlyt fektet a szakmai képzésekre, minden évben megrendezi a Singwoche – énekes továbbképzést. Ezen a márkói kórustagok is nagy örömmel és sikerrel vesznek részt. Harmonikásuk hosszú idő óta szintén részt vesz a Landesrat által szervezett Régi hangszeres zenészek találkozóján. A Landesrat háromévente rendezi meg a nemzetiségi kórusok minősítőjét. Ezekben a Steixner István Német Nemzetiségi Énekkar ezüst, arany és kitüntetési arany minősítés szerzett.

Az énekkar 2001 óta két CD-n gyűjtötte össze a dalokat és mutatta be munkáját.

Csiky Júlia munkássága (*Mátészalkai Értéktár*)

Csiky Júlia táncművész, a Mátészalkai Cigányegyüttes megalapítója és vezetője. Együttessel bejárta Magyarország szinte valamennyi részét. Fellépéseiket külföldön is nagy elismerés övezte. Elnökségébe választotta a Magyar Táncművészek Szövetsége. 1923. december 28-án született Mátészalkán. Édesapja a zenei konzervatóriumot végzett „Ezüstlant” díjas zeneszerző és karmester *Csiky Gyula* primás volt. Felismerve lánya tehetségét – bár nyolc gyereke volt – mindent megtett azért, hogy Júlia tanulhasson. 1934-ben Pestre vitte tanulni a legjobb mesterekhez.

Cziffra Györgyéknel lakott, a később világhírűvé vált zongoraművész családjánál. A kis Júlia *Brada Ede* nagyhírű táncakadémiájában balett-képzésben részesült és tehetsége okán ingyen tanulhatott. 1935. június 2-án a Zeneművészeti Főiskolán rendezett matinén már nagy sikerrel szerepelt. Később felvételt nyert az Operaház táncművészeti szakára is, ahol olyan társakkal tanult együtt, mint *Lakatos Gabriella*. Az egyik legígéretesebb magyar táncosként jellemezték. Innentől 1943-ig sok alkalommal és sok helyen fellépett balett-táncaival, majd filmekben is szerepelt. *Juhász Mancsi* néven a Margit-szigeti Moulin Rouge-ban is színpadra lépett, majd felvették a társulatba. Itt is fényes táncjövőt jószoltak neki. Közben táncos tudását és szakmai fejlődését biztosítva, az 1936-ban hazatért *Nádasi Ferenc*nél folytatta tanulmányait.

1944 tavaszán hazatért Mátészalkára, ahol már 1944 decemberében toborozta kis csoportját. Először katonáknak adták elő műsorukat, nagy sikert aratva. Így indult el három és fél évtizedes az 1980-as évekig tartó hódító útjára a Mátészalkai Cigányegyüttes, melynek *Csiky Júlia* volt a vezetője, művészeti instruktora és lelkes mindenese. Szakmai tudása, embersége, pedagógia érzéke miatt táncosai és a környezetében élők megbecsülését, tiszteletét élvezhette. Nemcsak táncolt, hanem cigánydalokat, táncokat gyűjtött. Együttese sorra nyerte a különböző nagydíjakat. Szakmai tudásáról, műveiről és együttese képességéről többek között *Martin György*, *Pálfi Csaba* és a Magyar Állami Népi Együttes vezetője, *Rábai Miklós* is elragadtatással szólt. A cigánydalok, cigánytáncok mellett magyar néptáncokat, balettszámokat, s egyéb színpadi táncokat is komponált és színpadra állított. Ezek közé tartozott pl. a *Cigánytábor*, a *Cigánylakodalmas*, a *Cigánykovács avatás* stb. – mindegyik eredeti hagyományokból táplálkozott. E sajátos cigány népszokásokat hiteles dallal, táncsal, játékkal állította színpadra, művészi színvonalon a kor igényeinek és saját ízlésvilágának megfelelően. Tanított magyar- és cigánytáncokat vasutasoknak, papoknak, rendőröknek, határőröknek is. Utját kitüntetések sora kísérte, szakmai körökben rendkívüli tehetségéről, szervezőképességéről felső fokon

beszéltek. 1955-ben és 1964-ben a Szocialista Kultúráért, 1965 augusztusában a Kiváló Népművelő kitüntetéssel ismerték el munkásságát. A Magyar Táncművészek Szövetsége elnökségi tagja volt. 1991. április 23-án, 68 évesen hunyt el.

Sulkowsky-kastély (Gyönki Értéktár)

Az 1860-as években a telekkönyvek szerint a Vizsolyi család épített egy kastélyt Gyönkön. *Vizsolyi* Máriát 1878-ban nőül vette *Szilassy* Aladár és odaköltözött. Egy képeslap ezt az épületet *Szilassy*-kastélyként említi az 1800-as évek végén. Lányukat, *Szilassy* Paulát egy lengyel hercegi család sarja, *Sulkowsky* Viktor vette feleségül, aki az I. világháborúban az Osztrák-Magyar Monarchia császári és királyi hadseregének alezredese volt.

Ők 1920-ban költöztek a barokk stílusban épített kastélyba. Az eredeti épületet valószínűleg ők építették át mai formájára. A barokk stílusjegyek fellelhetők a külső megjelenésben ugyanúgy, mint a belső szerkezeti kialakításokban. A család az 1940-es évekig lakott a kastélyban. A II. világháború alatt az épület orosz hadikórházként működött, melynek köszönhetően állagát megőrizte. A kastély mára már díszzeitől megfosztott, homlokzatáról a címet eltüntették. Ennek ellenére mai állapotában is Gyönk egyik legrégebb, meghatározó épülete a hozzá tartozó szépen gondozott parkkal együtt. Itt található az a hárs, amellyel 2013-ban pályáztak „Az év fája” címére. Kerülete 647 cm.

Az 1950-es évektől a kastélyban és a mellette lévő épületekben működik a Hegyhát Integrált Szociális Intézmény – amely idősek otthona. Az épületegyüttes a külső tatarozások után is megőrizte az 1920-as átépítés során elnyert formáját, belső beosztásai megmaradtak, kiegészült azonban modernebb építményekkel is.

Dulity Tibor szakmai életútja (Jakabszállási Értéktár)

Dulity Tibor (1935-2005) Bácsalmáson született, tanítóképzőt Debrecenben végzett. 1953-ban kezdett festeni. Több mint száz kiállítása volt belföldön és néhány külföldön is.

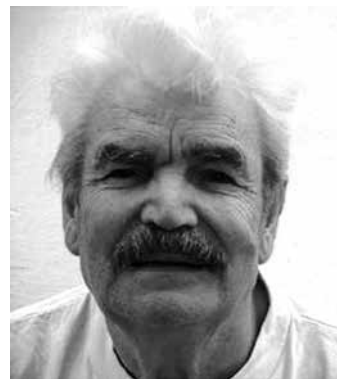
Az 1995-2005 közötti időszakban elsősorban tematikus tárlatai voltak a Városi Galériában, és retrospektív kiállítása a Kiskun Múzeumban (2003). Szerepeltek képei a Nemzeti Galériában, Országos Grafikai és Önarckép Biennálékon, rendszeres résztvevője volt a megyei Téli Tárlatoknak, valamint a Balaton és Mezőgazdaság a Művészetben országos kiállításoknak. Sok-sok alkotását adományozta színházaknak, iskoláknak, könyvtáraknak, művelődési otthonoknak. 2004-ben közel másfél száz alkotását (szobrok, festmények, grafikák) szülővárosának ajándékozta, melyekből Bácsalmás városa állandó kiállítóhelyet (*Dulity* Tibor Képtár) hozott létre. Jakabszállási műterme, lakóháza megtekinthető Jakabszálláson (*Dulity* Emlékház).

Alkotói tevékenysége mellett számottevő közösségi, művészetszervezői, nevelői munkássága is. Alapítója a Kecskeméti Képzőművészek Szövetségének. Megyei képviselője volt Bács-Kiskun képzőművészeinek az Amatőr Képző- és Iparművészeti Tanácsban, alapító tagja és tizenegy éven keresztül első elnöke volt a Szabad Képző- és Iparművészek Országos Szövetségének. Tagja volt a Műhely Művészeti Egyesületnek. Több mint harminc éven át segítette a kiskunfélegyházi Holló László Képzőművészeti Közösség szakmai és társulati tevékenységét. Szociológiai felmérést végzett Bács-Kiskun megye autodidakta alkotói között, segítette kiállítóhelyhez való jutásukat, s ő nyitotta meg kiállításait, szakmai tanácsokkal segítette munkájukat. Két alkalommal, amikor Kecskemét adott otthont az autodidakták országos kiállításainak és ta-

lálkozóinak, egyik alappilére volt a rendezvények sikerének. Tizenkét éven át, haláláig művészeti vezetője volt a Jakabszállás-Fülöpjakab térségében szervezett Táj-Kép-Festő Alkotótábornak. Szakmai tanácsokkal segítette a tiszalpäri tábor munkáját, a nemesvámosi tábor indulását.

Most itt élünk Jakabszálláson a „Szultánsarokban”, ahol nyugalmat, belső békét találtunk, ahol jó elmélyülten alkotni, együtt lenni gyermekeinkkel, unokáinkkal, barátainkkal. Mindez együtt jelenti számunkra a szárnyaló eget és a biztonságot adó földet – írta.

Munkásságát SZOT Művészeti Ösztöndíjjal, Kiváló Népművelő kitüntetéssel, Bácsalmás, Kiskunfélegyháza és Bács-Kiskun megye Művészeti Díjával (utóbbival posztumusz) ismerték el. Halála után 2005-ben Bácsalmás díszpolgárává választották.

Jászok kútja (*Jászdózsai Értéktár*)

A 221 méteres dósai artézi kutat adományokból és hagyatékokból 1902-ben Hoffer Antal berényi fúrómester építette. A kiváló anyagokból, nagy gondossággal épített kút 1980-ig a megye legjobb vizével szolgált a közösséget. A térségi vízkivétel és utánpótlás egyensúlyának megbomlása miatt a pozitív kút elapadt. A vízkincs megmaradt, csak szivattyúk nélkül már nem jött fel. Jászdózsa közüzemi vízellátását ekkorra már megoldották, de az artézi kút iránti nosztalgia – „micsonda randevühely volt, nem is szólva a vízeről...” – fennmaradt. Kerényi Gyula jóvoltából kutatások kezdődtek a kút felélesztésére, melyek sikerrel jártak, a felújítás 2001 júliusában a Jászok Világtalálkozójára elkészült. Mélykúti szivattyúk segítségével a kút sokak öröme ismét kiválóan működik.

Vizét az Országos Gyógyhelyi és Gyógyfürdőügyi Főigazgatóság „Jászok Kincse” védett néven 2003-ban elismert természetes ásványvízzé minősítette. Természetes jodid tartalmú ásványvíz (0,059mg/l – Ph8). Ilyen jodid tartalommal csak 1-2 víz akad, ráadásul ebben nem hozzáadott, hanem természetes formájában van jelen.

Szent Kereszt (Olasz) kápolna (*Mosonmagyaróvári Értéktár*)

Az I. világháború országosan is egyedülálló emléke a magyaróvári egykori lőporgyárban dolgozó olasz hadifoglyok által 1916-ban épített kápolna. A téglafa szerkezetű épület megjelenésével is a hadifoglytáborok barakkjait idézi. Az egyszerű külső gazdagon kialakított belsőt rejt. A kápolnát 1928-ban szentelték újra a Szent Kereszt Felmagasztalásának tiszteletére. A II. világháború idején, 1939-40-ben a Mosonmagyaróvárra menekült több ezer lengyel katona számára miséztek az épületben. Az elhanyagolt, sokáig használaton kívüli, nagyméretű téglalábazatra épített, faszervezetes, barakkszerű, magas tornyú kápolnát 1996-2001 között állították helyre, helyi és olaszországi adományokból. A mosonmagyaróvári piaristák kapták feladatuk, hogy heti rendszerességgel misézzenek a kápolnában. Az évek során kialakult az a nyolcvan-száz fős közösség, amely hétről-hétre itt vett részt a szertartáson. Kilenc évvel ezelőtt felvetődött, hogy megszüntetik a misézést, ám a közösség hathatós fellépése, megerősített igénye okafogyottá tette ezt az elgondolást. Vasárnap reggelente továbbra is részt vehetnek a szentmiséken a Kötöttárugyári úti (ipartelep) kápolnában.

A kápolna oltára cseresznyefából készült és a milánói dóm gótikus stílusát másolja, a mennyezet festett motívumaiban viszont már sokkal inkább a dél-itáliai hatásokat tükrözik. Ma ez Európa egyetlen olyan felszentelt kápolnája, amelyet ideiglenes háborús barakkkápolnának építettek.

(h)

Joka XVIII.

(részletek)

Koma hazatért

A negyedik zsaluemeléstől felfelé egyre lassabbodott a munka. A gödörtől Janó előbb – sok-sok fordulóval – a már álló, és egy szinttel továbbnövelendő falszakaszig hordta az alaposan meggyúrt földet. Amikor ezzel végzett, a maga ácsolta lépcsőzeten felmászott a fal tetejére. Onnan az állványra szerelt vödör segítségével húzta fel adagonként az anyagot, hogy az előző rétegre döngölje. A visszaeresztett vödörket Nyica lapátolta tele nagy gyorsasággal... Újra és újra. Úgy dolgoztak össze, minden szó nélkül, mint egy jól olajozott gépezet. Nyica ügyelt arra is, hogy Janó igyon eleget. A kemény munkában ugyanis nagyon sok verejtéket vesztett. Amikor úgy gondolta, hogy csekély pihenésre kell készítenie a férfit, a húsben tartott cserépkorsóval maga is felmászott hozzá. Janó azonban most addig nem volt hajlandó inni, amíg rá nem vette, hogy előbb ő kortyoljon a vízből.

– Mintha attól félne, hogy megmérgezem, vagy valami szerelmi báj-cseppeket kevertem volna belé – suhant át Nyica agyán.

Pedig nem erről volt szó. Janó úgy fordította a korsót, hogy pont onnan igyon, ahonnan Nyica. Amikor látta, hogy a lány is rájött már, hogy mire volt az a nagy forgatgatás, nagyot kacsintott rá.

Most éppen Mirkón volt a figyelés sora. Messziről, a kulyiba környékéről nézte az építkezést. Amikor látta, hogy Nyica is felindult, füttyentett egy aprót. Flaré máris ment, hogy friss vizet merjen a kútból. Indult is volna vele, de Mamó utána kiáltott.

– Várj még, Kincsem! Itt van egy edény izes kása, és vigyél punyát is. Mondd meg, hogy együtt sütöttük! Hátha ennének is már valamit – tette hozzá.

Mirkó elvonult a lombos fa alá pihenni, talán aludni is, mivel most is hajnalok hajnalán keltek, jócskán reggel előtt fogtak dolgozni. Innentől a következő korsócsereig Flaré fog ügyelni. Így állapotok meg egymással nagyon okosan.

Amikor az összes föld fent volt már, kiderült, hogy elegendő-e. Janó mindig ügyesen mérte fel a szükséges mennyiséget, legfőképpen, ha egy vagy két talicskányi föld hibádzott. Ilyenkor Nyica nem engedte lejönni a falról, maga ment és hozta vissza a nehézre rakott talicskát. Janó addig is folytathatta odafönn az erőpróbáló döngölést. Amikor a hozott földet is felvödörzték, Nyica is felment Janó mellé. A maga erejéhez méretezett kisebb döngölővel ő is nekiállt zömökösíteni a majdani falat. Felvitte magával az összefonott sást, nádat, hogy legvégül azt is a felső réteg alá verve adják át a további munkát a szikkasztó napsugaraknak. Janó alig várta már, hogy Nyica is mellette legyen. Ez ugyanis azt jelezte, hogy nagyon közel vannak már az itteni munka végéhez. Rövidesen mehetnek tovább egy másik falszakaszt növelni, vagy az aznapi munka nehezebbé a végére érnek. Azon túl, hogy nagyon szerette a lenyűgöző szívósságú lány közelségét, azért is örült, mert ilyenkor ütemeket vertek. Nyica hol vele együtt, hol saját taktussal cifrázva püfölte keményen a földet. Olykor még a dalt is felfedezni vélte, aminek a ritmusát idézte. Rekedt és fölöttébb hamis hangján ilyenkor belekezdett a nóta énekébe. Ha valóban eltalálta, az lett a jutalma, hogy Nyica átvette tőle a ritmus megszólaltatását. S maga dalolta végig pacsirtákat megszégyenítő szépségű hangján az egész nótát, miközben a keze-lába szüntelenül munkált.

– Hogy is mondta Mamó? – morfondírozott magában Janó. – Csuda ez a lány! Valóságos csoda. Hogyan szorulhatott belé ennyi érzés, mi-ként lakhat benne ekkora erő?

Janó próbált visszaemlékezni rá, hogyan láttathatta magát korábban a cigánykompániában csúnyácskának, kancsi szeműnek, amikor valójában olyan gyönyörű. Miért nem szólt kettőt sem, amikor annyi értelem szorult belé? Ez legalább akkora titka, mint az, hogy miért szállnak vállára a madarak, simulnak térdéhez időnként az őzek, nyulak s más mezei vadak. Mért nem félnek tőle a karjára szaladó mókusok? Először vallotta be magának, hogy Nyica Flaréval és Mirkóval is úgy bánik, mint egy igazi édesanya. Vajon, hol tanulta? Hiszen vele már kisgyerekként is goromba volt az egész mostohacsalád... Lehet, hogy akkor fogadta meg, ha valaha édesanya lesz, akkor mindenben pont az ellenkezőjét cselekszi majd?

És micsoda hangja van?! – csodálkozott rá ismételten.

– Mintha épp a gondolataimra rímelve, amit énekel. De fura! – állapította meg kissé később, persze ki nem mondva.

– Pitulyiskám, bátyé-n pányé / Hungyé-j foszt átitá vremé? / Járná c-ám foszt szub pämint, mäj, / Vára c-ám vinyit szac kînt, mäj...

– Verdes a pacsirta ... – fordította a beás szavakat magában Janó. – Verdes a pacsirta a szárnyával. Hol voltál olyan sokáig? Télen a föld alatt voltam. Nyáron eljöttem, hogy neked daloljak...

Elbűvölve hallgatta tovább és hevesebben ütötte az ütemet... Dalolj csak, pacsirtám! – gondolta magában.

– Azért tetted le a földre – folytatódott az ének –, hogy ott szétporladjak, beleástak, megtapostak, ott voltam összetörve.

Janó régebben már többször is hallotta ezt a dalt, de ilyen átérzéssel még soha. Egyszer csak felfigyelt rá, hogy Nyica másként forgatja a szöveget, mint ahogy a kompániában énekelték. Most az jött volna, hogy „Pedig arra való vagyok, hogy kiviruljak.” Nyica viszont így folytatta: Pedig arra teremtettek, szárnyaimmal szálljak, s minden háznál Isten dicséretét zengjem. Jöttek felfedeztek, új fészekbe tetted. Az énekem tetszik, boldog is lehetnék, mégis hessegetnek...

Janó fájdalmasan mosolyodott el, amint a beás szöveg értelme a tudatáig ért. Dehogyan hessegetné, el sem is engedné, csak ne lenne nálánál annyival fiatalabb. Tartani fogja magát ahhoz, amit mondott. Ha a mostanira következő karácsonyan is vele akarna még lenni, már a szent éjjelen feleségül kéri. Addig azonban éppen ővele nem lenne tisztességes, ha magához kötné. Ismerjen csak meg hozzá illő korúakat, nálánál jobb-szebb életet kínálókat. Amint kész a ház, gondoskodni fog róla, hogy így legyen.

Csendben, súlyos csapásokkal döngöltek tovább.

Janó, mint annyiszor, a közszájon forgó cigány mondások bölcsességéhez fordult. Nyica is hallhatta a csapatukban elégszer.

– Tudod, mit mondtak az öregeink? Sokszor jut eszembe. Öreg férj oldalán fiatal asszonymak kalitka a házasság. Bizonyosan az is! Láttam rá példákat. Amikor én menni sem tudok már, te még mindig szemrevaló, kívánatos nőszemély leszel... Nem én járnék neked! Mégis mondtam, amit mondtam! Ha jobbat nem lelsz addig az időig, ám legyen! Leszek a férjed. De csak úgy és csakis akkor.

– Mondtad, amit mondtál? – dohogott Nyica. Éppen, hogy nem mondtad!

– Mit nem mondtam?

– Azt az egy szót! Legalább egyszer mondd, s megígérem: békén hagylak két karácsonyig.

– Melyik szót? Nem tudom, mit kéne még hallanod azon kívül, amit többször is hallottál.

– Azt a szót! Hát nem tudod?

– Hát nem! – válaszolta Janó, pedig az igazat megvallva már nagyon is sejtette, mire vár Nyica.

– Akkor segítetek – felelte a lány. – „Sz”-szel kezdődik...

Kivárt egy kicsit, de mivel Janó szándékolta szerencsétlen, töprenkedő képet vágott, segítségként kiegészítette.

– „Sz”-szel kezdődik és „eretlek” a vége.

– Mi lehet az? Talán csak nem... Nem, az nem lehet – évődött Janó.

– „Sz”-szel kezdődik. Aha! Megvan!... De nem, mégsem az, mert az nem „eretlek”-re végződik.

Nyica megelegelve a dolgot, dühében szörnyen nagyot toppantott, s hátba vágta volna Janót, aki azonban megfordult, elkapta a felé lendült kart, magához húzta a lányt.

– Megfejelem én azt a szót. Többet mondok annál, ámde csak egyszer. Jól oszd be magadnak! Szerellemmel szeretlek... És ezt eddig csak is Tícámnak mondtam ebben az életben.

Nyica előbb még ütni készült karja, most olyan erővel ölelte, hogy szinte fájt. A fejét meg úgy befúrta Janó álla alá, hogy ne láthassa arcán az érzelmeket.

– Na, jól van! Most aztán szót se két karácsonyig! – bontakozott ki végül Janó a hosszas ölelésből. – Végül is dolgoznunk kéne, vagy mi a szósz.

Valahogy mindkettejüknek megenyhült lelke..., sőt úgy tűnt a döngölőfa is vesztett a súlyából. Könnyebben emelték, s verték oda, mint korábban. Közös ritmust követtek.

Amikor végeztek az aznapi szinttel, Janó nekiállt a következő faszakasz zsaluit feljebb rögzíteni. Meghordta földdel a taposógödrt, majd a tetőgerendák és lécek fűrészelésével, faragásával, gyalulásával folytatta. Elégedett volt. Lassan minden darab megvan már kellő számban. A zsindelek már fölös mennyiségben várnak a sorukra. Aznap, amikor a legfelsőbb szint kiszárad, rögtön betetőzhető lesz majd a ház.

Nyica elkérte és alaposan kimosta a talicskát, kosarakat és kötelet tett rá, majd Komát kikérve a tyúkfelügyeletből, útnak indult az erdei kunyhóhoz. Az ottani kertje egyre jobban elvadult. Minden növényen meglátszott a rendszeres gondozás és öntözgetés hiánya. Nyica, mióta átköltöztek Bötönyére, most érzett először annyi erőt, hogy visszatérjen. Odaát még nem volt ideje kertet ásni, meg július, a nyár nem is alkalmas vetésre, palántázásra, ültetésre. Felszedett tehát mindent: a répákat, karalábét, tököt, zellert, a meglehetősen aszott paprikákat, a piros és a még zöldes paradicsomokat. Letörte a kukoricacsöveket, kiásta a krumplit. Az erdőben jöttében látott bodzabokor tövével talált néhány gyerekhajtást, azt is kimesterkedte a földből.

– Odaát nem nőtt bodza. Hátha megmaradnak, ha elültetem őket – gondolta.

Az Örszénél ivott bodzalé, meg a tőle kapott bodzaszörp is nagyon ízlett a gyerekeknek, sőt Janónak is. Az igazat megvallva neki is, de amikor látta, hogy Janó mennyivel szívesebben issza a málnavíznél, ő magának többet nem töltött belőle.

Benézett a magányos és üres kunyhóba is.

– Istenem! Mennyire jó volt itt nekem... végre. – szakadt ki belőle egy sóhaj.

Ahogy nézelődött, friss őznyomokat látott. Nagyon fiatal állaté volt az apróságából ítélve.

– Itt járt Zsike! – kiáltotta oda Komának, aki vadul ásott a kunyhó tövében. – Ezek szerint hiányoztunk neki... Vajon elhiszik-e Flaréék, ha elmesélem?

Elhitték! Ez volt az első, amit mondott, amikor betolta a talicskáját. A gyerekek boldogok voltak attól a tudattól, hogy ezek szerint Zsike mégsem olyan háládatlan a felgyógyításért, a szeretetért, becézgetésért, mint ahogyan elsőnek tűnt.

– Azért nem tudta kimutatni, mert annyira örült, hogy végre szabadon nyargalhat, és nem szorul többé ránk – magyarázta Flaré, amiért is Nyica egy nagy pusztit nyomott a kobakjára.

– Okos vagy, kincsem – dicsérte Mamó szavát elkölcsönözve.

Először becézte így. Janó mai kikényszerített vallomása óta ugyanis pontosan tudta már, hogy gyermekei anyjának is elfogadja.

– Már pedig én felnevelem becsülettel mindkettőt... sőt – ha a Jóisten megsegít – talán még több gyerekét is – jelentette ki magában.

Mert, hogy ő mit fog válaszolni a kérdésre azon a bizonyos szentes-tén teljesen bizonyos volt. Ahogyan Janó adott szavában is, hogy felteszi a kérdést. Annyira lekötötték ezek a gondolatok, hogy az első pillanatokban nem is értette, hogy kapcsolódnak ehhez Mirkó mondatai.

– Én meg annak örülök, hogy ezek szerint még mindig él, nem bántotta a többi állat. Éhen se hal. Vagy gondolod – fordult ijedten Nyicához – ennivalóért keresett volna minket?

– Ja, hogy te Zsikét kérded? Dehogy is! Hiszen akkor a kertben lett volna a lábainak nyoma. Sem a répa, sem a kukorica nem volt kihúzgálva, összerágcsálva... Nem kell félned, életrevaló. Ahogyan te is! – kapta el, s ölelte magához Mirkót. – Csapdába estél, de ha adsz egy pusztit, kiengedlek nyomban – mondta nevetve.

Estebédre Mamó Flaréval karöltve finom tojásos nokedlis lecsót készített. A vacsorát a zsenge főtt kukorica koronázta. Koma se járt rosszul. Neki egy kis rántotta jutott az összes sültszalonnabőrrel. Mamónak tűnt fel elsőként a hazahozott cupák.

– Hol találtad, hősöm? – kérdezte a kutyát, de persze a visszavakangatást nem értette meg.

Szerencséjére, Nyica elmesélte embernyelven is, amit Koma mondott.

– A kunyhó mellől kaparta ki. Ez az, amit, amikor először jött haza Janóval odahozott.

– De hiszen – jutott eszébe Janónak – azt meg éppen innen ásta ki, amikor vele együtt néztem meg, milyen nagyszerű lenne itt laknunk.

Ahogy egy kicsit elgondolkodott, újabb részletek ködlöttek elő az emlékezetéből.

– Tulajdonképpen ő hozott ide! Nem tudhatta, hogy azelőtt egyszer már jártam itt... Mintha meg akarta volna mutatni a telket... És igen! Itt ásta ki azt a böhömnyi csontot... Siettem volna, ő sem húzta az időt. Azonnal ott kapart, ahol a földben volt az a cupák... Ő rejtette oda.

– Eddig kétszer is odahozta elásni, ahol megtelepült – vette át a szót izgatottan Mamó. – Ha itt volt eleve elásva az a csont, akkor itt is élt valamikor.

A többiek nem értették még az összefüggést. Janó azonban folytatta Mamó gondolatát. Hangján érződött a teljes megrendültség.

– Hát ezért volt velem első látásra olyan barátságos! Ezért kelt mindig olyan bátran a védelmemre. Ezért csalt ide akkor a telekre is... És ezért érzi olyan jól magát az első perctől közöttünk...

Kérdően nézett Mamóra, aki többször is lassan bólogatott. Olyan forma tekintettel tette, ami így együtt a „De igen!” jelentést hordozta.

Mindketten, mintha csodát látnának, úgy néztek a kutyára, majd szó nélkül, szinte egyszerre felálltak az asztaltól... Odamentek hozzá és versenyt simogatták. Koma hamarosan két lábbal támaszkodott Mamóra, hogy ne kelljen szegénynek olyan mélyre hajolnia.

A többiek is követték őket, a simogatásból is kivették a részüket (már amikor odafértek), de még mindig nem tudták, hogy mi végre teszik ezt.

– Én ezt nem értettem, Apa – szólalt meg Mirkó. – Miért volt veled első látásra barátságos?

– Mert, hogy engem is barna bőrbe varrt az Úr!

– De hisz Koma bőre nem is barna – jegyezte meg Flaré –, még a szőre se.

– Hát azért nem is értem! – csattant fel Mirkó. – De hát akkor kinek olyan barna?

– Hát a volt gazdájáé... Az is cigány volt. – magyarázta Janó.

– Ráadásul itt élt az a cigány ember. Becsületes, dolgos, tiszteletre-méltó személy volt, aki nagyon szerette Komát... És persze Koma is rajongott érte.

– Az öreg Sárközi volt a gazdája. Az, akinek a földjére költözhetünk, mint bérlők. Akinek a romháza mellett építkezünk... – fejezte be Mamó Janó szavait.

– Koma most hazajött! Visszahozta a csontot – ámuldozott Nyica.

– Isten útjai kifürkészhetetlenek! – jelentette ki Mamó. – Úgy látszik néha egy nem akármilyen néglábút is segítségül fogad, hogy a gondviselés beteljesüljön.

– Fogadni mernék – szólalt meg újra kis idő múlva – hogy azért nem ásta még el újra a cupákját, mert arra vár, hogy kész legyen a ház, s beköltözzünk a szobákba. Az új ház tövébe fogja elkaparni. Amikor már biztos lehet abban, hogy mi is otthonunkra leltünk.

Hosszú csönd követte a szavait, melyet végül Janó szegett meg, miután a naptárgally szalagjára nézett.

– Holnap vasárnap van, templomba megyünk...

Beszámoló

– Hát az valami csoda volt! – áradozott Mirkó, amikor Mamónak beszámolt a templomban tett látogatásáról. – Sajnálhatod, hogy nem tudtál velünk jönni.

– Képzeld, Mamó – vágott szavába a nővére. – Nem is hittem, hogy a harangozás közelről olyan hangos. Már rég abbamaradt, de én még sokáig hallottam a bongást.

– Mamó, hallottál te már orgonát? Én eddig azt hittem, hogy az csak egy virágbokor, erre kiderül, hogy van egy olyan hangszer is... De nem is hasonlít ám a virágra! Fényes csövek állnak egymás mellett. De akkorák is ám, mint apa összerakott két karja, meg olyan öregujjnyi aprók is. El sem képzeled, milyen szépen szólt... Úgy zúgtak a hangjai, mint, amikor szél fúj...

– Nyica azt mondta hazafelé – kapott a szóba ismét Flaré –, hogy amikor hallotta, a mennyországba képzelte magát. Azt hiszi (és én szerintem igaza is van), hogy csakis onnan költözhettek a templomba ezek a hangok. Az angyalok élhetnek mindennap ilyen muzsikával... Kár, hogy nekünk, cigányoknak nincs ilyen hangszerünk! Hallanod kellett volna, Mamó...

– A kompániában hegedűnk volt, meg kézbe való csörgődobunk... és tilinkónk – kezdte azonnal sorolni Mirkó.

– Meg bodzasípunk, nádi hegedűnk, nádi furulyánk! De hisz, te is csináltál olyanokat! – emlékeztette öccsét, Flaré.

– Jó van, jó, de azok nem is igazi hangszeresek. Azok csak játékok. Hogyan jöhetnének egy orgonához?

Mamó már többször is megszólalt volna, de a két lurkó nagy lelkesedésében tán még a levegőt is a fülén vette. Szóáradatukban legalábbis egy szusszanatnyi szünetet sem tartottak. Végül azért mégis teremtődött számára egy kicsiny esély, amit a cigány közösségben esetlegesen látott újabb hangszereseken való töprengés teremtett. Élt is azonnal a lehetőséggel: átvette a szót.

– Én valóban nem hallottam még orgonát. Ha ennyire magával ragadott mindannyiukat, elhiszem, hogy nagy gyönyörűségről maradtam le. Hallani a hangszeréről azonban hallottam már. Majd el is mondom, hogyan. Előbb azonban hadd beszéljek el nektek valamit. Azt tudjátok, hogy sokféle cigány van. Hogyne tudnátok, hisz apátok és szegény anyátok is – Isten nyugosztalja! – másféle törzsből származott. Még a nyelvük is teljesen más volt. Apátoknak elébb meg kellett tanulnia beásul, hogy szerelmet vallhasson... De mit is akartam mondani? Ja, persze, megvan. Azt, hogy nem véletlen ám, hogy nem voltak nagy hangszeresek. Azt mondtad, gyémántom, hogy ez az orgona nagyon

sok fémcsőből áll. Ki tudja? Talán vas- vagy ólomcsövek... Hogyan lehetne vele menekülni, amikor futni muszáj vagy éhínség úz tájról tájra? Ugye, erre nem gondoltál?

– Erre nem.

– No, látod? Okosak voltak a mi öregjeink. Aki csak egyik napról a másikra élhet, aki földönfutó, akinek nem jut olyan hely, amit magának mondhat még talpalatnyi sem – annak nyúg minden, ami terheli az úton. Csakis olyan értékre szabad szert tennetek – figyelmeztettek a bölcseink –, ami kicsi, könnyű és rossz időkben könnyen pénzzé tehető, elcserélhető. Olyanokra, amik, ha úgy adódik, biztos helyre rejtve feltűnés nélkül hátra hagyhatók. Emlékezzetek, milyen soványak voltak a lovaink. Fölös súllyal őket sem terhelhettük...

Sok ország útját jártam életemben. Gyakran más szokású cigányokkal is összetáboroztunk. Ne higgyétek, hogy a cigányoknak csakis olyan hangszerei vannak, amit ti ismertek. Volt olyan cigány csapat, amelynek kézbe-ölbe való, nagyobb hegedűféléjük volt. Többféle is. Ezeken is húrok voltak, de nem vonóval húzták, mint a hegedűt, hanem az ujjakkal pengették. Muzsikus cigányokkal is utaztunk sokszor. Képzeljétek el egy olyan hegedűt, ami akkora, hogy ha mellé áll egy ember, a nyaka szinte az ember feje búbjáig ér, sőt olyik túl is nő rajta. Olyan brummogó mély hangokat ad, ha a vonót huzigálják rajta. Bógőnek nevezik. Volt nekik egy húrokkal teli asztallap-forma, nyakba akasztható hangkeltőjük is. A húrjait nem vonózták, nem is pengették, hanem két ütőfával kalapálták, hogy hangokat adjon ki. A zenésze olyan ördögösen, oly sebesen püfölte, nem is lehetett szemmel követni a keze járását. Volt olyan hangszeres is, akinek billentyűk voltak a vastagnyakú furulyaféléjén. Azzal nyitogatta-csukogatta a lukakat, mikor melyik hangra volt szüksége. Töröksípnak hívták... Egyszer sokáig kóboroltunk egy olyan tájon, ahol minden cigány csapatban, amellyel találkoztunk, többeknek is volt egy fura hangszere. Különböző hosszúságú nádszálak, vagy kifúrt fadarabok voltak egymás mellé kötve. Aki játszott rajta az ajkát ezeknek a végére helyezve fújt beléjük, s a csövecskék más-már hangot adtak. Káprázatosan játszottak rajta. Beleborsózdott az ember háta. Egyszer ott voltam, amikor egy híres, városi zenetanár kereste fel a leghíresebb játszót. Tátott szájjal hallgatta a muzsikáját. Elképedve mondta, hogy milyen végtelenül egyszerű hangszer ez. Ilyen művész kezében – így mondta, magam hallottam: művésznek nevezte azt a cigányt – szóval egy ilyen művész kezében a maga egyszerűségében mégis képes arra, amire addig úgy hitte, csak az orgona alkalmas. A bonyolult és rettenetes drága orgona – tette hozzá. Ez a két kézzel fogott, az ajkon ide-odajáró sípsor éppúgy felidézi az égiek zenéjét. (Ő is azt mondta az orgonára, mint Nyicánk.) Hát innen tudtam én arról, hogy létezik hangszer-orgona is a világon... Úgy beszélted, Mirkó hogy az orgona is hatalmas csövekből meg kisebbekből álló csapat. Ezen a sípsoron csakúgy kisebb-nagyobb csövek voltak. Lehet, hogy valójában ez egy kéziorgona? No, az könnyű volt. Hordták is a karavánjaikkal. Az a zenetanító a nevét is mondta... Kicsit gondolkodnom kell rajta... Talán Pálsíp, vagy valami hasonlót mondott. Te is összeügyeskedhetsz egy ilyen Pálsípot, Mirkó. Amilyen ügyes vagy, meg tudod csinálni... Persze, csak, ha akarod.

De emlékezzetek rá, sose felejtsetek a tábortüzeinket! Zenélni se kellett mellettük. Mindig szólt az ének. Teknőket, kannákat, kanalat verve kísérték. Nálunk, cigányoknál valójában minden eszköz hangszer, csak amíg nem zenélnék, más dologra fogják őket.

– Énekeltek ott is... Benn a templomban. Egyszerre álltak föl és közösen énekeltek, többször is – folytatódott azonmód a beszámoló. Nem cifrázták, szívhez szólón énekeltek. Amikor a pap bácsi szólt, ő is olyan elnyúlósan, éneklősen beszélt.

– Jól van, jól van! Azt most már tudom, hogy mit hallottatok. Arról beszéljétek, amit láttatok!

- Hogy az a templom belül ilyen magas?! Kívülről nagy, de hogy belülről is? Én folyton ránéztem, nem szakad-e ránk, mert olyannak láttam, mintha közeledne a belső teteje – kezdett bele Mirkó.
- Ne azt mondd! – replikázott Flaré – Azt meséld, hogy milyen szép cirámos volt a fal, meg, hogy csillogott az aranytól... meg, hogy festett képek voltak a falon, sok színes kép. Kár, hogy nem jutottam a közelükbe. Képzeld, Mamó! Még az ablakok is képek voltak, de olyanok, hogy a nap átsütött rajtuk. Úgy, de úgy ragyogtak! Azt se tudtam, merre nézek. A pap bácsin is olyan gyönyörű ruha volt! Nem ám az a fekete, amiben az utcán láttuk! Persze te az utcaiban se láttad. És két hatalmas gyertya, majdnem apa magasságú, egyfolytában égett. Nézttem a lán-gocskát, pillogott időnként, de nem aludt el egyik se.
- Képzeld el Mamó egy nagyon jó szagot! Jöttek olyan tartályokkal (láncon lógtak), amelyekből nagyon finom füst szállt. Azt mondták, hogy tömény, amit füstölnek, de egyáltalán nem volt tömény a füst, hanem csak olyan könnyű, mint, amikor a tűzünknel a parázs már a végét járja. Nagy jó szaga volt. Én még nem is éreztem ilyet. Más volt, mint bármelyik virágé.
- Fületek, szemetek, orrotok tehát elfoglalt volt. Még jó, hogy enni nem kaptatok!
- Volt, aki kapott! Sorba álltak a népek és a pap bácsi mindenkinek a szájába tett egy-egy valamit. Ostya – mondták rá, meg hogy Isten fiának a teste. Mi is beálltunk volna a sorba, de apa nem engedte. Azt mondta, hogy előtte valami mást – mondta is, hogy mit, csak elfelejtetem – kellett volna még csinálnunk. Annak híján nem lehet beállni a sorba. Biztos ezt is katona korában tanulta.
- És hogyan fogadtak benneteket? Kedvesek voltak?
- Á, dehogya! Eleinte biztos, hogy nem – jelentette ki határozottan Flaré, amit Mirkó buzgó bólogatással erősített meg. – Ahogy közeledtünk olyan furcsán néztek ránk, úgy méregettek, mintha nem lenne rendes öltözet rajtunk... Össze is súgtak mellettünk, mögöttünk. Csóválták a fejük, mintha nem tartanak rendjén valónak, hogy templomba megyünk.
- Pedig a legeslegszebb öltözetünkben voltunk! – háborgott Mirkó.
- Reggel Nyica minden darabot kitisztázva adott ránk. De hisz láttad! – még mondtad is, hogy „Milyen szépen kirittentettétek magatokat”. Azoknak azonban valami nem tetszett. Ketten még a kapu elé is úgy léptek, mintha utunk állnák, nem akarnának beengedni minket. Nem tudtuk meg, hogy csakugyan azt akarták-e, mert hirtelen odafutott hozzánk Lacika. Tudod, akit Koma az erdőben megtalált, s apával a kunyhónkba hozott... Az írnok kisfia. Hozzánk szaladt, átölelt minket, s el nem engedte volna Flaré kezét. Még pusztit is kapott tőle.
- Nem is!
- De is! És Nyicánknek is a nyakába ugrott és apára is illendően ráköszönt. „Csókolom, Joka bácsi!” – ezt mondta apának. Úgy hallottam, néhányan felhördültek a báméskodók közül. Aztán odalépett Lacika édesapja, meg a nagyapja is. Hogy kicsodák, azt persze csak később tudtam meg róluk. Mindketten kezet fogtak apával. A nagypapa levett kalappal meghajolt Nyica előtt, az írnok úr pedig a kezét is megcsókolta meghajlás közben. Nyica egészen belepirult. Rögtön rosszalló ösz-szesugdosás lett belőle. Csak akkor hagyott alább, amikor egy nagyhatalmú ember érkezett a feleségével. Lacika árulta el, hogy ő a falubíró.
- Ezek szerint megint jár templomba – suhant át a melengető gondolat Mamón.
- A tömeg – folytatta Mirkó – tisztelettel kétfelé nyílt előttük, hogy gyorsabban haladhassanak. Leesett aztán az álluk, amikor azt látták, hogy a bíróék felénk kanyarodnak. Odajönnek hozzánk. „Isten hozta, Joka!” – köszönt jó hangosan az a nagy ember, megelőzve apát. Mindenki hallhatta. Ő apával beszélgetett pár mondatot, a felesége pedig Nyicával. És képzeld, közben kedvesen belékarolt. Nem tudom, hogy az a két ember mikor állt el a kapu előtt.

– Olyan, de olyan büszke voltam apára! – mondta Flaré. Meg rád is, Mamó, mert a bíróné téged is megkérdezett. Hogy te, hogy vagy és miért nem jöttél. Úgy kérdezte Nyicát, hogy az anyósa, az a csodatevő (már, mint te) nincs-e velünk. Megköszönte volna a gyógyfüveket és a kencét, amiket küldtél. Amik talpra állították a férjét, noha az orvosok már lemondtak róla. Amikor az anyósának nevezett, Nyica megint belepironkodott.

– Aztán be kellett menni. A bíróéknak és az írnokéknak is elől külön helye volt, olyan díszes fapadokban – emlékezett Mirkó tovább. – Általában mindenkinek volt ülőhelye. Csak az ágrólszakadtabbnak, szegénynek tűnök toporogtak hátul, de azok is félrehúzódtak előlünk. Hányták magukra a keresztek. Lacika mondta ezt a végén arra a furcsa mozdulatra, amit többször ismételték. Mert Lacikának egyfolytában hátra állt, Flarén gelt a szeme.

– Nem is!!!

– Nem-e?! De nagyon is! De hagyd, hogy folytassam! A pap bácsi messziről észrevette apát és mosolyogva intett felénk néhányat. Ő is észrevette, mit művelnek a szomszédunkban állók, s hogy többen is mint néznek ránk hátra tekert fejjel. Hogyan sugdosódnak, mutogatnak ránk. Onnan tudom, hogy meglátta, mert rosszallón csóválta a fejét. Később meg egy olyan történetet mondott, az emelvényről, ami mintha rólunk is szólt volna.

– Milyen történetet? – érdeklődött Mamó.

– Egy szamaras emberről szólt. Azt mondta a pap bácsi, hogy másutt lakott és olyan néphez tartozott, akit nem szerettek az ottaniak, ahol az az eset történt. Félték tőlük, gyűlölték őket és bűnösnek tartották azokat is, akik egyáltalán szóba állnak velük. Egyszer aztán rablók támadtak meg egy utazót, elvették mindenét, őt pedig nagyon megverve ott hagyták az út szélén. Elment mellette egy nagyon vallásos ember a saját fajtájából, majd egy pap is. Látták, de nem segítettek rajta. Végül ez az izgalmas szamaras...

– Nem „izgalmas”, te buta! A pap bácsi „irgalmast” mondott.

– És mi lenne az az „irgalmas”? Na, azt mondd meg, ha tudod, nagyokos! Ugye, hogy nem tudod. Lehet, hogy úgy hívták. No, szóval ez az „Irgalmas” nevű szamaras, pedig tudta, hogy őt gyűlöli az a másik és ellenségének tekinti, mégis megállt, hogy segítsen rajta. Felrakta a szamarára, elvitte az első faluba, és még pénzt is adott arra, hogy gyógyítsák meg. A pap bácsi még az ujját is megemelte és egészen meghangosodott, amikor azt mondta, hogy senkit sem szabad a külsőségek alapján megítélni. Jézus ezzel a példával azt tanította, hogy mindenkit a tettei alapján kell megismerni. Akikről jót feltételezünk, jót várnánk el, azok is cselekedhetnek rosszat, rosszul. Azok a személyek pedig, akiktől valós ok nélkül elfordulnak, lehet, hogy sokkal emberségesebbek, sokkal jobbak, mint gondolnánk... És kedvesebbek is lehetnek az Istennek, mint az álszenteskedők. Ugye, hogy így mondta Flaré? Álszenteskedők. Nem könnyű szó, de nagyon megjegyeztem, hogy el tudjam mondani neked, Mamó... Szégyellje magát – mondta a pap bácsi –, aki előbb mond ítéletet valaki fölött, mint, hogy megismerte volna.

– De ezzel nem volt még vége! – újságolta Flaré. – Legutoljára, amikor kihirdette a házassulandókat, a pap bácsi apára mutatott. Azt mondta, örül, hogy végre bemutathatja a közösségnek azt az embert, aki az út menti különleges keresztet saját hitbuzgalmából (ezt meg én jegyeztem meg nagyon) kifaragta és felállította. Amire büszke lehet az egész falu, hiszen már a püspök úr is dicsérőleg említette meg, hogy ilyen, mint Bötönyén, egy sincs az országban... Láttad volna! Most meg mind simogatta apát a szemével.

– No, azt csakugyan szívesen megnéztem volna – jelentette ki Mamó.
– Megnéztem volna, bizony!

Istennel talállak, testvérem! – Cigány történetek

Új időszaki kiállítás a Néprajzi Múzeumban

2023. május 23-án nyílt meg a múzeum tavaly felavatott új otthonában (Budapest, XIV. kerület, Dózsa György út 35.) a fenti című, folyamatosan látogatható időszaki tárlat. A cigány közösségekben „áruhában járó” legendás kutató, a „szőke cigány”, azaz **Erdős Kamill** (1924-1962) etnográfus, nyelvész alig ismert fényképei, a kevésbé kutatott kézírataiból, magnószalagjaiból kibomló történetei állnak a kiállítás középpontjában.

Incze László felvételei

Az „Istennel talállak, testvérem! – Cigány történetek” című tárlat igazi különlegesség: a gyulai Erkel Ferenc Múzeum gyűjteményében őrzött Erdős Kamill-hagyatékot, azaz a XX. századi magyarországi cigányság körében végzett egyszerre progresszív és szubjektív kutatás eredményeit most először ismerheti meg a közönség. A tárlat ugyanakkor azt is megmutatja, hogyan élhet tovább egy lezárt tünő életmű: a két említett múzeum néprajztudósai több mint fél évszázad után felkutaták az egykori közösségek ma élő tagjait, a már nem élők emlékét.

Ki volt Erdős Kamill? Néprajzkutató, vagy miként az saját korában megfogalmazódott: „kém”, esetleg „cigány gróf”? A fiatalon (mindössze 38 évesen!) elhunyt kutató az 1950-es években kezdett a Békés megyei, majd a magyarországi cigányság iránt érdeklődni. Életében mindössze három tanulmánya jelent meg magyarul, valamivel több pedig angol, illetve francia nyelven, de fényképekből, magnószalagokból, kéziratokból (tanulmányokból, jegyzetekből, terepnaplókából) álló, az Erkel Ferenc Múzeumban őrzött hagyatékát még akkor is nagy becsben tartja a hazai néprajzkutatás, ha az eddig feldolgozatlan maradt.

Miközben a franciául, angolul, németül is jól beszélő Erdős Kamillt nemzetközi tudományos szervezetek kívánták tagjai között látni, ő nyaranta bajuszt növesztett, beszerzett egy zöld szalagos kalapot, és kitalálva magának egy fiktív törzset, lengyel cigány grófnak, néha felvidéki félcigánynak adva magát, elindult felfedezni és megfigyelni a cigányok életét, először Békés megyében, majd az Alföld és Észak-Magyarország más területein is.

Sajátos kutatómódszeréhez hozzájárult, hogy a cigány/romani nyelv több változatát is tökéletesen beszélte, jól ismerte e kultúra belső törvényszerűségeit. Így egy olyan korszakban tudott hiteles néprajzi anyagot rögzíteni, amikor – évszázados kirekesztettségük következményeként – a cigány közösségek még zártak voltak, az idegent gyanakodva fogadták, a fényképezéstől pedig félték.

A kiállítás többféle módszerrel tesz kísérletet e sajátos hagyaték megszólaltatására. A kurátorok képeket olvastak össze a tanulmányokkal, kéziratokkal, hangfelvételekkel, rekonstruálták Erdős Kamill kutatói módszereit, igyekeztek megérteni azt a sajátos testvériséget, amelyet a társadalom peremére szorult emberek iránt érzett.

Mindemellett arra is törekedtek, hogy a hagyatékot visszavigyék azokba a közösségekbe, ahol egykor Erdős Kamill járt, nyomára bukkanjanak azoknak, akik ezeken a képeken szerepeltek. A kutatás során olyan érzékeny történetek bontakoztak ki, mint a ma is élő *Kanalas Terézé*, a már rég halott apák és nagyapák emléke, a roma holokauszt Erdős Kamill által is érzékelt következményei. Ennek köszönhetően so-

sem látott módon váltak érzékelhetővé a cigány-cigány és cigány-nem cigány viszonyrendszer, valamint a cigányok s a cigányság iránt érdeklődő kutatók között kialakult kapcsolatviszonyok.

A kiállítás főcíme – Istennel találalak, testvérem!/Devlesa arakhavtu, phrala! – egy bevett cigány köszönési forma azon változata, amelyet Erdős Kamill akkor használt, amikor cigány barátaival levelezett, de akkor is, amikor ismeretlen cigány közösségekbe toppant be. A kiállítás, bár számos néprajzi témát – esküvő, sirató, hiedelmek, mesterségek – bemutat, nem a néprajzi tárgyakat, hanem az embert, az emberi kapcsolatokat sokféleségét állítja középpontba.

A kiállítás a Néprajzi Múzeum és a gyulai Erkel Ferenc Múzeum közös projektje. Előbbi múzeum nyitva tartási idejében tartósan látogatható, zárásának hosszú idő múlva tervezett időpontja még kitűzetlen.

(neprajz.hu)

Mihovics József

Tengernyi nosztalgikus történet

Esszék, útirajzok és publicisztikai írások

(részletek)

Mihovics József író, újságíró az alábbi mondattal ajánlotta könyvét olvasóinak: Ajánlom mindazoknak, akik szeretnék megismerni más országok kultúráját. Ennek szellemében készült összeállításunk.

Spacírozva, azaz sétálva az angyalok városában

Stájer és magyar hatások az észak-horvát régió kultúrájában

Odafelé tartva már a letenyei dombokról felfénylenek a varasdi hegyek ormai. Napsütéses, tiszta idő lévén, még a magaslati hósípkák is ki-vehetők. Harmincvalahány kilométer a távolság innen légvonalban, autóval valamivel több. A határellenőrzéssel együtt háromnegyed óra alatt ott vagyunk Varasd főterén, ahol magával ragad a látnivaló. Hitelt érdemlő a helyiek által használt szlogen: A barokk városa.

Magyarország felől érkezve a főút egyenesen a Jellasics térre vezet. Érdeemes itt leparkolni, mindig akad szabad hely. Innen gyalogosan a legtöbb látnivaló könnyen elérhető. Egy kis séta után máris a tágas – az első (X. századbeli) horvát királyról, Tomislavról elnevezett – főtér kellős közepén találjuk magunkat. Palota palotát követ. A *Draskovics* család úrilakjának homlokzatát a família aranyozott címere díszíti. A XI. század végén *Nádasdy* Ferenc magyar főnemes, hadvezér, Dunán inneni főkapitány lakott benne. Egy időben itt működött a szábor (az ország parlamentje). Varasd ugyanis *Mária Terézia* rendelkezése szerint Horvát-, Szlávón- és Dalmátország fővárosa volt, 1767-től 1776-ig. Ki tudja, meddig tarthatta volna meg e közjogi rangját, ha az 1776-os tűzvészben nem pusztul el minden. Ekkor lett Zágráb a főváros.

A nem egész egy évtized dicső fényéből ma is jut a Dráva menti városnak, rokokó és barokk stílusú épületeinek. Bizonyosság erre a *Patačić* család Ferencesek terén 1764-ben emelt palotája, vagy a francia hatásokot magán viselő *Sermage* úrilak és számos más nagyúri villa. Velük kapcsolatban az egykori krónikák fényes bálokról és fogadásokról szólnak. Az egyik palota a *Herczereké* volt, benne a néhai Franjo *Košćec* gimnáziumi tanár entomológiai, rovar-tani – majd' ötezer darabos – gyűjteménye kapott helyet. A látnivaló kedvelt célpontja az iskolai csoportok biológiai tárgyú tanulmányi kirándulásainak. A régi mesteremberek fontos szerepére utal a belvárosi Kézművesek tere. Az egykori céhes ipar képviselői ma is jelen vannak munkáikkal, amelyeket a hét két napján tartott vásárokon kínálnak. Dísz tárgyak természetes alapanyagokból, főként fából, alkotják a kínálatukat, de vannak kerámiák és textíliák is az otthonok dekorálására.

Draskovics család címere a família egykori palotájának homlokzatán

Mihovics József *Tengernyi nosztalgikus történet – Esszék, útirajzok és publicisztikai írások* című kötete magyarul és horvátul jelent meg 2022-ben, a Croatica Nonprofit Kft. kiadásában. Josip Mihovčić *Jošve naše ni propalo, Eseji, putopisi, autobiografske priče i novinarske crtice*. A könyv megjelenését a Határon Túli Horvátok Központi Állami Hivatala támogatta.

Valamennyi épület közül a leglátványosabb a vár, amely szinte a belváros része. 1181-ben „castrum Garestin” néven említik először *III. Béla* oklevelében, amely a közeli Varasdfürdőről szól. A XIV. században gótikus, majd a XVI. században reneszánsz stílusban építették újjá. Ekkor került az *Erdődy* család tulajdonába, végleges formáját az ő idejükben kapta. A horvát–magyar grófoknak Szlavóniában és Horvátország északi részén voltak birtokaik, egészen 1945-ig. Őt horvát bánt adtak az országnak, s kiemelkedtek a török elleni harcokban. Erdemeiért *Erdődy* Tamásnak 1607-ben *II. Rudolf* magyar és cseh király főispáni címet adományozott. E tisztségben a familia számos férfitagja követte őt. Leszármazottaik közül a XIX. században *Erdődy-Rubido* Szidónia tűnt ki, ő volt az első horvát operaprimadonna.

Itt van még a város székesegyháza, amelyet eredetileg pálosok templomának építettek 1642 és 1656 között. Jelenlegi barokk kinézetét a XVIII. században nyerte el. 1997-ben kapta meg – miután Varasd Zágrábról leválva egyházmegyei (püspöki) székhely lett – a katedrális rangot. Azóta minden év őszen az országos hírű Barokk Esték zenei fesztiválnak ad otthont. A klasszikus komolyzenei kínálatban Bach, Händel, Vivaldi és Purcell művei szerepelnek többek közt. Az egyik évben Magyarország hazai előadókkal volt partnere a rendezvénysorozatnak.

Turista ritkán keres fel temetőt, ám a varasdi kihagyhatatlan. Európában az egyik legrendezettebb, parknak is beillik. Magán viseli megálmodója, Herman *Haller* kertépítő tudását és keze nyomát. A bécsi Schönbrunn szerelmese 1905-ben érkezett Varasdra, ahol természeti csodát varázsolt. Évtizedeken át fák egész sorát ültette el. Neki köszönhetően több ezer juhar, karcsú tuja, vörös bükk, kőris, magnólia, örökzöld puszpáng, valamint számos más bokor, sok-sok virág díszlik a családi kripták, kápolnák és más síremlékek között. A sírkert része a bolognai útvonalnak, amely az európai temetkezési kultúra bemutatását célozza. Ennek két magyarországi leágazása is van, nevezetesen Budapesten a Fiumei úti sírkert, valamint a salgótarjáni zsidó temető. Varasdon a művészien nyírt, örökzöld tuják árnyékában megbúvó fejfák mellett több ismert szobrász alkotása is látható. Így a XX. századi modern horvát képzőművészet megteremtője, Robert *Frangeš-Mihanović* A halál angyala című kompozíciója.

Angyalok másutt is jelen vannak a megyeszékhelyen. A város szülötte, *Zeljko Prstec* festőművész úgy gondolkodott, ha Cézanne-t almás csendéleteivel azonosítják, Van Gogh a napraforgóiról híres, Monet a tavirózsáiról, Degas a balerináiról, miért ne lehetnének az ő fő motívumai az angyalok? Több évtizedes festői munkásságának és gyűjtőszervevényének eredményeként barokk környezetben hozta létre galériáját az angyalokról.

Ha már a képzőművészetekről esik szó, kihagyhatatlan a világhírű szobrászművész, Ivan *Meštrović* monumentális alkotása *Grgur* (Gergely) püspökről, szintén a főtér tövében. Az egyházi méltóság a király kancellárjaként tevékenykedett, majd püspökként a X. század elején sokat tett az ósláv nyelvű templomi liturgia meghonosításáért. Az őt mintázó kompozícióból a tenger mellé, Ninbe és Splitbe is jutott. Mindhárom helyen sokan keresik fel, hisz az a hiedelem járja, aki megérinti a bronzba öntött szent bal lábának hüvelykujját, teljesül a kívánsága, amire gondol.

Csak egy ugrás a centrumtól a „plac”, azaz piac, a „komaasszonyival” (kumice – így nevezik a kofákat) és alkudozó vásárlókkal. Sajátos szín- és ízkavalkád mindenütt, helyi termékektől roskadozó standok, ahol a tenger gyümölcseinek is jut hely. Ez egyfajta találkozási pont is. Még népszerű szerelmes dal is született „*Varaždinu na placu*” címmel. Az érzelmes nóta a Lili Marleen szentimentális dallamvilágát idézi. A hazafiségért sem kell a helyieknek szomszédba menniük, minden adódó alkalommal előszeretettel éneklük tamburakisérettel a „*Ja sam Varaždinec, domovine sin...*” című dalt. Magyar fordításban: Varasdi vagyok, a haza fia.

A látnivalók közül kihagyhatatlan a vár

A szépen parkosított sírkert része a bolognai útvonalnak

Varasd főtere 1910 körül régi képeslapon. A tér napjainkig megtartotta arculatát

A tucatnyi udavarbelső egyike, ahol vendégeket is fogadnak

Varasd és a hozzá tartozó megye Horvátország legfejlettebb régiója. Kultúrájában, hagyományaiban, lakóinak mentalitásában érződik a magyar és az osztrák hatás. Ami nem csoda, hisz Muraköz és Stájerföld határán fekszik. Horvát földön Varasd volt az első szabad királyi város 1209-től, ahogy azt később II. András király Aranybullája is megerősítette. Neve (Varaždin) két szót rejt, az egyik a „varas”, azaz város, a másik a „din”, amely a szláv nyelvekben védelmi erődöt jelent, akár a Duna menti Petrovaradin (Pétervárad) esetében. Varasd az új Horvátországban visszakapta megyeszékhely szerepét. Ötvenezeren lakják. Zalaegerszeg olyan városok társaságában a testvérvárosa, mint a francia (burgundiai) Auxerre, az osztrák Bad Radkersburg, a szlovén Ptuj vagy a német Koblenz és Regensburg.

Két, párját ritkító, igazán egyedi programjuk is van a varasdiaknak. Mindkettő a belvároshoz kapcsolódik: az egyik a régi épületek közti udvarbelsőkhöz, a másik a Spancirfest (Sétafesztivál) nevet viseli. Az udvarok betekintést engednek a tősgyökeres purgerek, polgárok magánéletébe. Tucatnyi ilyen intim helyet alakítottak ki, ahová bárki betérhet, s leülhet a zöldek, bokrok és virágok övezte asztalokhoz egy-egy kávéra. Van, ahol helyi ételkülönlegességet is kínálnak. Az udvarok nevéből is lehet jellegükre következtetni. Az egyiket úgy hívják, hogy pici és édes, egy másikat – a szó szoros értelmében vett Szűk utcait – az „Art Štacun” névvel illetik, a művészetekre utalva, de van „purgeri” és van panorámával büszkélkedő is. Valódi oázisok ezek a város kellős közepén. A látszólag eldugottnak tűnő

belső terek a helyieknek is tudnak újat nyújtani, pedig ők naponta sétálnak el előttük.

A város lelke tárul fel a Spancirfest keretében is, amelyet „A jó érzések fesztiváljaként” is illetnek. Az ország legnagyobb utcai rendezvénye több mind húszéves múltra tekint vissza. Az augusztus végi tíznapos forgatagban színházi csoportok, zenészek, zsonglőrök, bűvészek lépnek fel a szabad ég alatt. A járdák időlegesen kiállítóterekként szolgálnak a képzőművészek és kézműves mesterek számára. Az éttermi standok vonzzák a hagyományos ízek híveit. Az utcákat korhű, XVIII-XIX. századi ruhákba öltözött hölgyek és urak lepik el, párokat alkotva sétálnak (spancíroznak) föl-alá, a szemlélődők gyönyörűségére. A placcan elmaradhatatlan a kintornás is. A szekrény alakú, mechanikus hangszer kerekeken gurul. A zeneláda gazdája mindenkit közel enged magához, egy-egy fénykép erejéig bárkinek átengedi a hangszert. A milió az elveszett, békés polgári időket idézi. A rendezvényt külföldön is számon tartják, érkeznek érdeklődők a szomszédos Szlovéniából és Zala megyéből is. A látogatók számát százazrekben mérik. Híre Amerikába is eljutott, a New York Times kétszer is riportban számolt be róla, a gasztronómiai kínálatra is kitérve.

Itt, a Zagorje (hegy mögötti) vidékén, Dráva mente szomszédságában előszeretettel használják a kukoricalisztet. Érdemes megkóstolni a belőle készült gánicát tepertővel és a prószát, amelyhez a szilvalekvár a legjobb. Eredetvédett az itteni „kipic” (kiflifelé), ami jól illik a sörhöz, de még inkább a borokhoz. Nagy a keletje a pulykahúsoknak és a vadételeknek, amelyekhez a mi nokedlinkhez (galuskánkhoz) hasonló „mlinci” dukál. Ahogy a helyi szólás tartja: „Bez zelja nema veselja”, azaz káposzta nélkül nincs vigalom. Az itteni „kupusz” vagy helyi dialógusban „zelje” (káposzta) őshonos termény, az EU-ban is levédették. A szárma, vagyis a töltött változata itt is ismert. A szakácsok és háziasszonyok számos más eledelt készítenek belőle, fantáziájuk nem ismer határt. Egyszerű krémleves alapja lehet a vörös káposzta. A fehér változata a torta és a pite fontos kelléke. Kuriózum a javából a fácán-sült káposztalevélbe göngyölve, köményízesséssel és pirított savanyú káposztával. Az egészet tetszés szerint tökmagolajjal öntik nyakon. A varasdiak egyébként még a franciák által kedvelt „Crème brûlée” roppanó krémes desszertbe is belecsempészik a káposztát. És mindennek csúcsa a káposztás rétes, amihez még aszalt szilvát, darált diót és kánynyi mézet is adnak, picit megédesítve életünket...

Építőművészet építész nélkül

Terméskővel kirakott – szívet, ujjlenyomatot, almát, halat formázó szigetek

„Ez az utca bánat utca,
Bánatkőből van kirakva.
Azt is a rózsám rakatta,
Hogy én sírva járjak rajta!”
(Bukovinai székelj népdal)

KORNATI. Festői vászonra való vidék, mintha a majd' kilencven kis szigetet, sziklaszirtet és zátonyt valami festőművész vagy kőszobrász alkotta volna jókedvében. Szomorú látvány viszont az egyik domborlaton a tizenkét, bánatkővel kirakott síremlék. Mindegyik 25 méter hosszú és 15 széles. A tizenöt évvel ezelőtti, augusztus végi rejtélyes tragédiára emlékeztetnek, amidőn tűzoltók veszték oda az alattomos lángokkal küzdve. A kereszteteket gépi erő nélkül faragták ki a mesterek, a köveket habarcs vagy más kötőanyag mellőzésevel rakták egymásra. Ezt nevezik a szárazfalépítés művészetének, amelynek nagy a hagyománya a horvát Adrián. Ezeknek, valamint a természet más otáni csodáinak jártunk utána.

Miután egy bulvárújságnak érdekesnek, hogy úgy írjam érdekfeszítőnek kell lennie, az angol nyelvterület egyik legnagyobb példányszámú napilapja, a Daily Mail rendre előveszi a szokatlan tájakat. Nyilván nem hagyhatják ki a Húsvét-sziget világra szóló csodáit, az ott fennmaradt kilencszáz monumentális kőszobrot, amelyek kifogyhatatlan témaforrásként szolgálnak. Nem kell azonban olyan messzire, a Csendes-óceán délkeleti partvidékére röpkönnie annak, aki ilyen csodákra vágyik. A nevezett lap érdeklődését a nekünk viszonylag közeli horvát Adria természeti tüneményei is felkeltették. Többek közt a szívet formázó hat sziget közül a legfelkapottabb, *Galešnjak* nevű, de a Šibenik melletti, óriási ujjlenyomatra emlékeztető *Baljenac* sem kerülte el a figyelmüket. Ezeket olyan komoly médiumok is bemutatták, mint a New York Times, a BBC és a CNN.

Aki a valóságban is látni akarja Galešnjakot, Záráig kell utaznia, s onnét tovább a Pašmani-öbölre. A helyet a szerelem szigetének is nevezik. Lakatlan, csak körbehajózható vagy vitorlázható. Kempingezni legfeljebb egy éjszakára lehet rajta, azt is külön engedéllyel. Az elsők között Napóleon kartográfusa hívta föl rá a figyelmet, a XIX. században örökítette meg térképen. A szigetet alacsony, zöld növényzet borítja, smaragdzöldbe hajló kékség zárja körbe. Partja 1500 méter hosszú, 36 méterre emelkedik a tenger szintje fölé.

A másik kivételes érdekesség *Baljenac*, amely fölülről nézve óriási ujjlenyomatot formáz. Hossza 500 méter, alig 1400 négyzetméteren terül el, ám 23 kilométernyi, szárazon rakott kőfalak hálózják be. A kapillarisokra emlékeztető falak lekerítették, oválisak. *Kaprije* lakói rakták össze ily módon pusztá kézzel az útjukba kerülő karsztköveket, hogy némi termőföldhöz jussanak. A kőfal-labirintus első változatai a XIX. században alakultak ki, azóta is állandóan változnak. Az így kiharított nadrágszík parcellákon jutott némi hely a szőlőtőkéknek, pár citrusfélének vagy más gyümölcsfának, leginkább fügének. Ez is csak körbehajózható.

Tovább folytatva a természeti különlegességek sorát: Vistól nyugatra akad alma vagy még inkább körte alakú, vulkanikus kúp. Ezt a hajósok is igyekeznek elkerülni, ugyanis mágneses vas-oxid-tartalma miatt az irányt mutató GPS-ek és más, tájékozódást segítő eszközök felmondják a szolgálatot a közelében. Úgy tűnik, a mágnesesség nem zavarja, sőt vonzza a cápákat, többet is láttak, illetve kifogtak a közelben. Az „alma kocsánya” 96 méterre emelkedik ki a tengerből, amelynek mélysége eléri a 260 métert. Igaz, hogy gyér, de szubtrópusi vegetáció borítja a domborulatot.

Bánatkővel kirakva...
Tizenkét kereszt őrzi a tűzoltók emlékét

Drón felvétel a halat formázó szigetről

Ugyancsak szokatlan formájú a *Taljurić*-sziklaszirt, pontosabban kőlap, amelynek átmérője körülbelül 60 méter, magassága mindössze 3 méter. A konyhában és a hajókon használt lapos gyűrődészkára hasonlít. A tengerészek velencei dialektusban „tagliero”-nak nevezték el, amelyből a „taljurić”, azaz vágó, vágott név kicsinyítő alakja származik. Viharos időben az egész kőzetet sós tengeri hab borítja, ez az oka a növényzet hiányának. A környéke viszont igen gazdag mélytengeri halakban.

Apropó, hal! E sorból kihagyhatatlan a *Brioni Nemzeti Park*hoz tartozó szigetecsoporthoz képező *Gaz*, amelynek magyar neve nem éppen bizalomgerjesztő. Méreteiben a Galešnjakhoz hasonló, partja 1,3 kilométer. Az NP (Nemzeti Park) logójaként is szolgál. Ez is néptelen, bár a régészek bizánci korból származó épület nyomaira és ciszternára (vízgyűjtőre) bukkantak a belsejében. Itt is elmaradhatatlan „kellék” a száraz fal. Területére legfeljebb szakemberek léphetnek, kutatási céllal.

Az Adria vidékén nincs hiány terméskőből, ennek köszönhető, hogy a part mentén és a szigeteken igencsak elterjedt a szárazfalépítés. Suhozid a horvát neve, ami annyit tesz, hogy habarcs nélkül és kellő vastagságban, szigorú kötési rend szerint halmozzák egymásra a kisebb-nagyobb köveket, amelyek gyakorlatilag az égetett téglákat pótolják. Az így kialakított falak különböző célokat szolgálnak: azonkívül, hogy a kő az útépítés szilárd alapját alkotja, készülhet belőle kerítés a szántóföldek vagy legelők elválasztásához, de az ásott kutak belső borítását is ebből alakították ki, amikor még nem ismerték a beton kútgyűrűt. Jó szolgálatot tett, illetve tesz a legelésző juhok, kecskék őrzésében, főleg ha magasabbra emelik, hogy a kis patások át ne ugorják, s ne kóboroljanak el a szomszéd területére. E célra ma is használják, nem kevésbé azért, hogy a karsztvidéken a sziklaszilárd mészköveket összegyűjtve termőtalajhoz jussanak.

Doktori disszertáció is született erről. A témában elmélyült tudós becslése szerint szomszédunknál a háromszázezer kilométert is elérheti a szárazfalak hossza, amit nehéz pontosan megállapítani, hisz állandóan változik, van, amit lebontanak, másutt pedig újakat emelnek.

Az egész a kézműves hagyományokra, sokéves gyakorlati tapasztalatokra épül. Nevezik „építészek nélküli építészetnek” is, utalva arra, hogy kőműves, kőfaragó vagy más profi szakember felügyelete nélkül zajlik. Használják rá az „anonim építészet” kifejezést is.

Gyakorlatilag az egész mediterrán térségben – Horvátország mellett Cipruson, Franciaországban, Görögországban, Olaszországban és Spanyolországban – megtalálhatók az ilyen falrakások. Négy éve az UNESCO is védelem alá vette ezeket, így az érintett államokban felkerültek a kulturális örökségek listájára.

Horvát földön gyakorlatilag valamennyi szigeten elterjedt, Isztriától kezdve, egészen Dél-Dalmáciáig. Csak a *Pag-szigeten* több mint ezer kilométerre becsülik a hosszúságukat. A szomszédos *Krk-szigeten*, főleg *Baška* környékén szokás a felülről nyitott juhakolok építése száraz falakkal. Ez amolyan virágszirom alakú karám, ahová az állatokat terelik, hogy aztán a pásztorok szétválasszák őket. Hasonló örökséggel a juhtartás őshazájaként számon tartott Wales, Nagy-Britannia és Izland büszkélkedhet...

Akár egy formás virág a szirmaival

Smaragdzöld szépség a szlovén-olasz határon

Édes-bús emlékek a Júliai-Alpokból, a Szocsa (Isonzó) folyó völgyéből,
ahol dédapáink harcoltak

Mintha Svájcban járnánk. Lenyűgöző táj télen, nyáron, az év minden szakában. A turista csak akkor kedvetlenedik el, amikor a Júliai-Alpok eme vidékének történelmi múltjával szembesül. *Bovec, Kobarid/Caporetto, Tolmin, Gorizia, Doberdó* – néhány ismert hely a „nagy háború” (az I. világháború) idejéből. Itt vívtak ádáz harcot a németek által támogatott Monarchia csapatai az olaszokkal.

A lírikus Ady Jelentés című versének sorával élve, „Édes, bús nóták dalolója” módján emlékezem a tavaly ott tett kirándulásra. Önkéntelenül az ismert bakanóta jut az eszembe, amelyet az otthonuk után vágyódók énekeltek bús kedvükben a fronton: „Ha kimegyek a doberdói harctérre, / Feltekintek a csillagos nagy égre. / Csillagos ég, merre van a magyar hazám, / Merre sirat engem az édesanyám.”

Decembertől a tavasz végéig síelők, a tél szerelmesei veszik célba a környéket, amely megközelíthető az osztrák autópályán Graz, majd Villach felől, valamint a szlovén Maribor–Ljubljana útvonalon. Már a meteorológiai tél kezdő napjaiban leesik az első komoly hó arrafelé, ami átlag 80-170 centis vastagságban tartja magát. Volt esztendő, amikor még májusra is elhúzódott ott a síszezon. A vendégjárásnak egyedül a Covid-járvány szabott gátat.

Az olasz–szlovén határfolyó, a *Soča (Szocsa)* – maradjunk a szlovén nevénel – észak-dél irányban, 138 kilométer hosszan folyik délnek. Az Adriai-tengerbe a trieszti öbölnél ömlik, *Monfalcone* városkától pár kilométerre. Átlagos szélessége 20 méter, csak néhány helyen szélesedik ki 50 méterre, mélysége egy-másfél méter, tehát könnyen átgázolható, aminek egyedül a hófoka szab gátat. Ahogy egy alpesi folyamhoz illik: meglehetősen hideg, 4–12 fok között mozog, évszaktól függően, ugyanis friss magashegyi patakok és források táplálják. Gyors folyásának és a völgyben érvényesülő mediterrán hatásnak köszönhetően télen sem fagy be. Fürdőzni a legnagyobb nyári melegben sem lehet benne, legfeljebb frissítőként térdig belegázolni kavicsos, köves medrébe.

A világ kevés (Európa talán egyetlen) olyan folyóinak egyike, amely teljes hosszában smaragdzöld színben pompázik. Nevezik smaragd szépségnek is (szlovénül: šmaragdna lepota). E fenséges színben pompázó drágakövek Kleopátrát is megigézték. Az ősi kínai hagyomány, a feng-shui hívei az ember és a természet közötti összhangot látják e pompában. Úgy tartják, képes meghatározott irányba terelni az ember fizikai-lelki-szellemi közérzetét, tettekre sarkall, vagy nyugalmat árasztva lecsendesít. Van benne valami időtlenség, archaikum; a hűség jelképe, keleties beütéssel. Akadnak, akik gyógyhatást tulajdonítanak neki, a kristályterápiában különböző testi bajokra használják.

A folyó a vízi sportok szerelmeseinek a Mekkája. Alkalmas hely ez a kajakozásra és raftingra (meredek vízesésekkel teletűzdelt vadvízi evezésre), ami emeli a vállalkozókedvűek adrenalin szintjét. Az extrém sport kedvelői 4–12 fős csapatokban, gumicsónakban ülve, zuhatagokon keresztül lavírozva ereszkednek lefelé. A rafting sajátos fajtája a folyami boogie-woogie (bugi-vugi), ahogy a helyiek nevezik azt a módot, midőn a delikvens műanyag deszkán (táblán) fekvő békatalppal (uszonnyal) a lábán manőverezve sodródik a két part között.

Az edzettebbek a vízen kívül választhatják a hegymászást, a hegyikerékpározást vagy a siklóernyőzést. A békésebb időöltésre vágyakozók dönthetnek a túrázás, a gyaloglás, a séta mellett, amelybe a kisebb emelkedők megmászása is belefér, igaz, nem mindig a természet lágy ölén, inkább annak csúcsain. A folyó a horgászok paradicsoma, különösen azoké, akik a kimondottan tiszta vízben honos pisztrángért rajonganak.

Magashegyi harc
a mindent felölrő csata idején

Függőhídon lehet eljutni
az egyik oldalról a másikra

A hó birodalma

Sílif a magasban

A Júliai-Alpok természetvédelmi területén járunk. A Júlia ezúttal nem a női névre utal, hanem *Julius Caesar*ra, az általa építtetett közeli Forum Iulii város emlékére. (A látnivaló alkalmat kínál az elmélkedésre. Ahogy a Petőfi-versben áll: „Oh természet, oh dicső természet! / Mely nyelv merne versenyezni véled?” Igaz, a költő ezt az Alföldről írta, összevetve azt a Kárpátokkal, amit csak csodált, de nem szeretett. Elképzelhető, másként alakul a véleménye, ha a vadregényes Alpokat is megjárta volna. A téli hóbirodalmat, nyáron pedig a buja-zöld vegetációban pompázó erdőket, és mindig élvezve a kristálytisza magaslati levegőt.

A folyóra és csodálatos környékére az amerikai filmek is felfigyeltek. A tájék megihlette a világhírű Walt Disney kompánia alkotóit, akik itt forgatták a *Chronicles of Narnia* (Narnia Krónikái) bámulatos jeleneteit.

Hihetetlen, mennyi vér áztatta ezt a vidéket. Az első világháború döntő fontosságú stratégiai pontja volt a Bovec-től délre eső Kobarid, az akkori Caporetto, ahol a Szocsa-völgyi tizenkét csata közül az utolsó zajlott. Az első szoccai ütközetre 1915. június 23-án került sor. A csapások fő iránya szerint a Júliai-Alpok csúcsain átkelve Karintia, illetve Trieszt felé kellett volna nyomulniuk az olaszoknak. Az áttörés azonban nem sikerült nekik, minden képzeletet felülmúló állóháború bontakozott ki, amelyet a hadtörténelem a „felőrlő csaták” körébe sorol. Az utolsó ütközet végén, 1917. október 24-én a Monarchia seregei a németek segítségével áttörték az olasz vonalakat, majd Itália belseje felé nyomultak, egészen a Piàve folyóig szorították vissza az ellenséget. Az öldöklés gyakorlatilag csak pusztulást hozott, érdemi eredményt nem. A két évig tartó harcokban több mint egymillió olasz katona halt vagy sebesült meg, illetve tűnt el. A Monarchia-beliek vesztesége 480 ezer fő. Jellemző az egykori harsány harci zajra, hogy az ágyúk egészen Zágrábig elhallatszottak.

Csak *Bovec* katonai temetőjében több mint 600 (monarchia-beli) harcost jelképező sírkő látható, a nevek feltüntetése nélkül. Az elesettek közt magyarok is voltak. A hadműveletekben – más magyar egységek mellett – a nagykanizsai királyi 20. honvéd gyalogezred katonái is részt vettek. Más hegyi ütközetekben Alföldön besorozott, magaslati terephez nehezen alkalmazkodó honvédek is küzdöttek a számukra szokatlan elemekkel és az ellenséggel.

A Caporetto 1947-ig Olaszországhoz tartozott, jelenleg Szlovénia része, *Kobarid* néven. Itt kapott lött sebet Ernest *Hemingway* (1899–1961), aki a másik oldalt, az Antant-hadakat erősítette. Élményeit a *Búcsú a fegyverektől* önéletrajzi ihletésű regényében örökítette meg. A huszadik századi amerikai próza klasszikusa számára e könyv hozta meg az ismertséget 1929-ben. Amikor önkéntesként jelentkezett a frontra, ahol mentősként szolgált, mindössze tizennyolc éves volt. Akárcsak regényének hőseit, őt is lövés érte. A kórházban lábadozva ismerkedett meg *Agnes von Kurowsky* nővérrel. E szerelem ébresztette rá a háború értelmetlenségére, pusztító világára. Kiábrándultságát fokozta, hogy első szerelme hamarosan kudarcba fulladt: az imádott hölgy nemcsak kikoszarozta, hanem mást választott helyette, inkább egy gazdagabb tiszt kellett neki. Az író 1954-ben, 55 évesen kapta meg az irodalmi Nobel-díjat Az öreg halász és a tenger című regényéért.

A tengerszint felett félezer méter magasban elterülő *Bovec*, a vidék központja, bár bájos festői település, ám nem bővelkedik különösebb látnivalóban, viszont kitűnő kiindulópont a túrázáshoz. A városka négy neve – a szlovén mellett az olasz *Plezzo*, a német *Flitsch* és a friuli *Plèz* – jelzi sokszínű történelmét. A Habsburg uralom alatt a Tenger-mellék része volt, erős német befolyással. Hivatalos nyelvként sokáig a németet használták, egészen az első világháborút lezáró versailles-i tárgyalásokig, midőn a nagyhatalmak újrarajzolták a világ térképét. Ekkor Olaszországhoz került, s következett a helyi szóhasználat szerinti „taljánosítás”, bár lakóinak nagy része mindig is szlovén volt. 1945

után Jugoszláviához csatolták, majd 1990-ben a független Szlovénia része lett. A városi rangot 1951-ben nyerte el.

A folyó mellett a régió fő vonzereje az északnyugatra húzódó *Kanin*, az ország egyetlen olyan síterepe, amely már alpesi magasságban fekszik, így a síszezon itt jóval tovább tart, mint Szlovénia többi részén. Az 1600 méter feletti és a 2000 métert is meghaladó magasságokban elhelyezkedő lesiklópályákon sokáig megmarad a hó, amely a hegyek déli lejtésének és a napsütöttségnek köszönhetően nem jegesedik el.

A Júliai-Alpok néven jegyzett természetvédelmi terület része a közeli *Triglav*, az ország legnagyobb, 2864 méter magas csúcsa. A hármas hegy (Triglav jelentése: három fej) stilizált formában az ország címerét is díszíti.

Se szeri, se száma a kétezer méter fölötti csúcsoknak. Ezek sorába tartozik a jellegzetes szláv nyelvű, csupa mássalhangzóból álló *Krn*, amelynek a 2244 méteres csúcsáról a Trieszti-öböl is ellátni. Nem kevésbé lélegzetelállító a panoráma a majd' 2500 méter magas *Prestreljenik-ablakból*. Ez a különleges képződmény egy 10×7,5 m-es átjáró (rés) a sziklafalban. Sok legenda született vele kapcsolatban. Az egyik Noéhoz kötődik, aki az özönvíz idején erre tévedt családjával és állataival. A vízből kibukkanó *Prestreljenik* (jelentése: átlőtt, áttört) hegyhez érve nem tudta kikötni a bárkáját. Ezt látva a Teremtő segített nekik, két ujjával lyukat vágjt a sziklán. Egy másik hiedelem szerint az ördög a szarvával ütötte a rést, mikor a sűrű ködben nekiment.

A Szocsa-völgy és környéke 2008 óta viselheti az Európa Tanács által adományozott Kiváló Európai Desztináció címet, ennek angol rövidítése EDEN, azaz European Destinations of Excellence. Az ikonikus természeti csoda a hamisíthatatlan Mediterráneum része. A nagy hidegtől védik a magas hegyek, a hó, a fagy mintha csak ott rekedne meg. A festői képhez hozzá tartoznak az ikonikus folyó felett átívelő függőhidak és az útját végigkísérő sziklaszurdok s vad kanyonok. A látvány tartozékai a zuhatagok, amelyek különösen tavasszal, a hóolvadás idején csodálatosak. Télen amolyan ünnepi hangulatot kölcsönöznek nekik a gyertyákat formázó jégcsapok. A vízesések egy részéhez kijelölt túraútvonalon, gyalogösvényen lehet eljutni, de vannak helyek, amelyek kerékpárral, sőt egyik-másik hágóút akár autóval is megközelíthető. *Nova Gorica* közelében található a világ leghosszabb, 220 méteres kőhídja, amelyet 1916 augusztusában az osztrákok felrobbantottak, megakadályozandó, hogy a támadó olaszok használhassák. Tíz évre rá aztán a taljánok – miután akkor az övék volt a terület – eredeti formában újjáépítették.

Megint ez a visszatérő mementó, az egykori háborúra emlékeztető jelek sokasága. Kőbe-sziklába vágjt lövészárkok maradványai mindennütt. Milyen embert próbáló harci feladat lehetett ezek kiépítése egykoron, amikor nekünk a hetvenes években gyakorlatozás gyanánt a Bakonyban, kevésbé köves talajon is kész kinszenvedés volt egy ilyen fedezék kimélyítése gyalogsági ásóval. És hát itt vannak még az egykori kavernák. A sziklás hegy belsejében kiképzett barlangszerű üregek logisztikai célokat szolgálták, itt tárolták a fegyvereket és más harci muníciót, s ez volt a hadtápszolgálat biztonságos raktára is. Ide húzódtak vissza honvédek a harcok szünetében. A bejáratot golyószórós egység védte az ellenségtől.

Ismerősöm a téli sportok kedvelője, síelni és óhatatlanul emlékezni készül a Júliai-Alpokba, azok után, hogy a múlt szezont kihagyták a pandémia miatt.

Színes képösszeállításunk a hátsó borítón látható!

Gyertyákat formázó jégcsapok a vízesésnél

A világ leghosszabb boltíves kőhídja, amelyet az olaszok építettek újjá

Amikor tök jó a tök...

Van ország, ahol „az ősz aranya”, másutt „az őszi asztal királynője” költői címmel illetik, de mindenütt nagy becsben tartják. A sütőtök az északi félteke konyháiban az őszi időszak gyakori vendége. Ez alkalommal sütőtökös recepteket adunk közre, különböző országok étekrendjéből a világhálóról válogatva.

Sütőtök leves (román recept)

Hozzávalók:
 0,5 kg sütőtök,
 40 dkg burgonya,
 1 kaliforniai paprika,
 2 paradicsom,
 15 dkg lencse,
 2 közepes méretű sárgarépa,
 1 gerezd fokhagyma
 2 evőkanálnyi olívaolaj,
 só, bors – ízlés szerint.

A megtisztított sütőtököt és a burgonyát vágjuk közepes kockára, a sárgarépát szeleteljük fel és vágjuk negyed, a kisebb átmérőjű részén fél cikkekre, majd a paprikát és a lehéjazott paradicsomot kisebb kockákra. Egy bográcsban közepes láng fölött az olívaolajon megfuttatjuk az egy gerezd fokhagymát, és egy perc múlva a felkockázott hagymát is hozzáadjuk. Két-három perc kevergetés és melegítést követően hozzáadjuk a sárgarépát. Miután kissé megpuhult, hozzáadjuk a burgonyát, és sóval, fekete borssal ízesítjük. Az egészet összekeverjük, három-négy percig pároljuk, majd hozzáadjuk a sütőtököt. Ezután hozzáadjuk a jól megmosott lencsét, és forrásban lévő vízzel felöntjük, s lefedjük a bográcsot. A habot folyamatosan levesszük. Miután a burgonya már csaknem kellően megpuhult, a paprikát és paradicsomot beletesszük a levesbe. Ha szükséges, utánsózzuk. Újra lefedve hagyjuk forni, amíg a burgonya megpuhul (kb. öt-hét perc). Ezután tálalásig a tűzről levéve, lefedve hagyjuk állni egy kis ideig. Aki kedveli erős paprikát és/vagy tejfölt is adhat hozzá.

Zucca sfranta (olasz sütőtökrém)

Hozzávalók:
 1,5 kg érett sütőtök,
 0,5 liter víz,
 1 vöröshagyma,
 3 evőkanálnyi extra szűz olívaolaj,
 1-1 marék friss petrezselyemlevél
 és bazsalikom,
 só, bors.

A meghámozott és kimagozott sütőtököt kisebb kockákra vágjuk. Egy nagy serpenyőben felforrósítjuk az olajat és megdinszteljük benne a megtisztított és felkockázott hagymát. Hozzáadjuk a tökkockákat és négy-öt percig együtt pároljuk, majd felöntjük a vízzel. Apróra vágjuk és hozzáadjuk a petrezselyem és bazsalikom leveleit. Sózzuk, borsozzuk (ízlés szerint). Addig főzzük együtt őket, amíg a sütőtök kellőképpen megpuhul (kb. harminc perc). Ekkor leszűrjük, lecsepegtetjük, villával péppé nyomjuk össze. Ezután ízlés szerint más fűszereket is lehet hozzákeverni (például kevéske mustárt). Kétszersülttel, kenyérral tálalják.

Ddmakasovi (örmény sütőtökkása)

Hozzávalók:
 60 dkg sütőtök,
 0,5 l tej, 8 dkg rizs, fél dl olaj,
 1 evőkanálnyi cukor, csipet só.

A sütőtököt meghámozzuk, kimagozzuk, felszeleteljük. Forró tejjel felöntjük, sózzuk, cukrozzuk, hozzáadjuk a félig főtt rizst és fél deci olajat. Fedett lábasban addig főzzük, amíg puha nem lesz. Melegen és hidegen egyaránt jó.

Zapečena bundeva (horvát sült tök)

Hozzávalók:
 1 kg sütőtök, 1 gerezd fokhagyma,
 1 evőkanálnyi méz,
 1 evőkanálnyi olívaolaj,
 só, bors – ízlés szerint.

Felszeleteljük a sütőtököt és elhelyezzük egy sütőpapírral kibélelt tepsiben. Egy tálban összekeverjük az olívaolajat, a mézet és a zúzott fokhagymát. Ezzel a keverékkel megöntünk minden tökszeletet, majd kétszáz fokra előmelegített sütőben kb. 40 percig sütjük. Villával megszurkálva többször is ellenőrizzük az állagukat. Amikor már arany-

barnák és puhák, a tökszeleteket óvatosan tányérokra tesszük, s meghintjük sóval. Aki erősen szereti, frissen őrölt borssal is megszórhatja.

Sütőtök „krumpli” (francia recept)

A sütőtököt meghámozzuk, kimagozzuk, és felcsikozzuk kb. hasáburgonya hosszúságú egy centiméter átmérőjű darabokra. Egy nagy tálban keverjük össze az olívaolajat, a sót, a paprikát, a fokhagymaport és az őrölt fekete borsot. Tegyük a tálba ezután a tökszeleteket is. Óvatosan forgassuk össze, hogy a fűszeres olaj mindenütt bevonja őket. Miután ez megtörtént tegyük sütőpapírral bélelt tepsibe a szeleteket (úgy, hogy lehetőség szerint egy réteget alkossanak, ne fedjék le egymást). Amennyiben maradt még fűszeres olaj a tálban, csepegtessük a tökökre. Helyezzük a tepsit 200 fokra előmelegített sütőbe, és süssük 20-25 percig (egyszer-kétszer átfogatva), vagy addig, amíg a csíkok aranybarnák és ropogósak nem lesznek. Vegyük ki a sütőtök „krumplikat” a tepsiből és tálalás előtt hagyjuk kissé kihűlni (úgy ropogósabbak lesznek). Önállóan, majonézzal, sajt- vagy fokhagymaszósszal, de húsok mellé köretként is lehet tálalni.

Karamellizált sütőtök dióval (bolgár recept)

A tököt megtisztítjuk és felkockázzuk kb. 2x2 centiméteres darabokra. A sütőt előmelegítjük 200 fokra. A vajat felolvasztjuk, majd kikeverjük a cukorral, fahéjjal és sóval. Ezt követően ráöntjük a tálban felhalmozott kockákra, s többször is alaposan átkeverjük mielőtt a tepsibe öntenénk. Háromnegyed órán keresztül – tízpercenként megkeverve – sütjük. Az utolsó keveréskor a nagyobb darabokra aprított diót is rászórjuk, közékeverjük.

Sütőtök palacsinta (lengyel recept)

A tököt egy reszelő durva lyukain lereszeljük. A vajat mixer segítségével habosra keverjük a cukorral. Egyenként adjuk hozzá a sárgáját, folyamatosan keverjük. Adjuk hozzá a sütőtököt, a lisztet és a szóda-bikarbónát. Keverjük össze! Verjük fel a tojásfehérjét, s óvatosan keverjük össze a többi hozzávalóval. Csepegtessünk két evőkanál tésztát a forró olajba. Minden oldalát aranybarnára sütjük.

„Vitaminka” saláta (ukrán recept)

A körtét, a sárgarépat és a sütőtököt keskenyre vágjuk, esetleg reszeljük, tálba tesszük. A grapefruitot felkockázzuk, a dióbelet két-három részre aprítjuk. Ezeket is betesszük a tálba. A tejfölt mézzel addig keverjük, amíg egynemű nem lesz, majd hozzáadjuk a citrom héját és levét. (A citrom kifacsart húsát is belekanalazhatjuk.) Alaposan összekeverjük, s fogyasztás előtt legalább négy órán át hűtőgépben hagyjuk, hogy „összeérjenek” az ízei.

Sütőtökös ivólé

A sütőtököt kockákra vágjuk, feltesszük főni annyi vízben, hogy ellepje, az almát felnegyedeljük. Amikor a sütőtök kezd puhulni, hozzáadjuk az almát, puhára főzzük. Ha kicsit kihűlt, összeturmixoljuk, mézzel ízesítjük, hozzáadjuk a citrom levét.

Hozzávalók:

1 közepes méretű sütőtök,
2 evőkanálnyi olívaolaj,
fél-fél evőkanálnyi paprika
és fokhagymapor,
1 teáskanálnyi só,
negyed teáskanálnyi őrölt feketebors.

Hozzávalók:

1,5 kg sütőtök,
15 dkg nádcukor,
15 dkg dió,
15 dkg vaj,
1 teáskanálnyi fahéj,
1 csipetnyi só.

Hozzávalók:

4 tojás, 15 dkg liszt,
8 dkg sütőtök (hámozva, kimagozva),
6 dkg vaj, fél teáskanálnyi étkezési
szóda-bikarbóna,
olaj a sütéshez.

Hozzávalók:

30 dkg sütőtök,
2 db lédús körte, fél grapefruit,
1 citrom, 1 dl tejföl,
1 sárgarépa, 8 dkg dió,
1 evőkanálnyi méz.

Hozzávalók:

1 kg szeletelt sütőtök,
1 kg alma, 1 citrom leve,
méz – ízlés szerint.

Inhalt „Barátság”/ „Freundschaft”

Jahrgang 30. Heft 4.

Die Septemбераusgabe beginnen wir mit einem Bericht über die Situation des Unterrichtes, wie das neue Lehrjahr in den zweisprachigen Schulen in Nézsa (ungarisch-slowakisch), in Méhkerék (ungarisch-rumänisch) und in Baja (ungarisch-deutsch) beginnt, wobei auch Pädagogen vorgestellt werden, die seit Jahrzehnten im Beruf tätig sind. Im Juni erhielten die Nationalitätenkindergärten und -schulen sehr viele Auszeichnungen, da die Preise der Mal- und Fotowettbewerbe, bzw. die Preise der im Fach Nationalitätenkunde organisierten Wettbewerbe verliehen wurden. In der Septemбераusgabe wird auch eine Auswahl aus den preisgekrönten Fotos und Zeichnungen veröffentlicht. Traditionell wird am ersten Wochenende im Juli der Tag der Slowaken gefeiert, wobei die Auszeichnungen „Für die slowakische Nationalität“ überreicht werden. Der Tag der Slowaken wurde in diesem Jahr in Nézsa, im Komitat Nógrád mit großem Erfolg veranstaltet. Wir berichten über den Feiertag mit bunten Fotos. Mit dem Titel „Zigeuner-Geschichten“ wurde in Budapest, im Ethnographischen Museum eine neue temporäre Ausstellung eröffnet, wo die reiche Sammlung des Forschers Kamill Erdős ausgestellt wurde. Wir veröffentlichen einen Ausschnitt aus dem auf Kroatisch und auf Ungarisch herausgegebenen Buch von József Mihovics mit dem Titel „Viele nostalgische Geschichten“, in welchem Buch die unbekannteren Wunder des kroatischen Meeres, die Begegnung von Kulturen an der kroatischen Küste vorgestellt werden. In der Rubrik „Haus und Hof“ schreiben wir diesmal über die vielseitigen Verwendungsmöglichkeiten von Kürbis und teilen auch Rezepte mit. Die nächste Ausgabe der Zeitschrift „BARÁTSÁG“ erscheint am 15. November!

We start our September issue with an overview of education, we looked at how the new academic year starts in Nézsa, at Méhkerék, and at Baja, for the the Slovak, the Romanian and the German bilingual schools respectively, while also introducing teachers who have been in the field for several decades. Nationality kindergartens and schools closed the academic year with a shower of prizes in June, when the awards for the drawing and photo contests as well as the nationwide contest of minority folklore study competitions were awarded. In this issue we also selected the winning photos and drawings of the contests. Traditionally, the Slovak community in Hungary celebrates the first weekend of July, that's when they celebrate the Day of the Slovaks, and awards for the Slovak minority are given here. the Day of the Slovaks was held in Nézsa in Nógrád county this year with great success. We report on the holiday in text and with colorful pictures. A new temporary exhibition titled Gypsy Stories opened in Budapest at the Museum of Ethnography, where the rich collection of researcher Kamill Erdős was exhibited. We present an excerpt from the book by József Mihovics titled a Sea of Nostalgic Stories, published in both Croatian and Hungarian, which shows the unknown wonders of the Croatian sea, the meeting of cultures on the seashore. This time, in our "Around the Household" column we are writing about the versatile use of the pumpkin and are sharing food recipes. The next issue of BARÁTSÁG will be published on November the 15th.

Contents “Barátság”/ “Friendship”

Vol. 30. No. 4

Lapárta: 2023. augusztus 31.

A BARÁTSÁG következő száma 2023. november 15-én jelenik meg.